

GAZDASÁGI
BŰNÖZÉS
2021

SZERKESZTETTE: PROF. DR. DOMOKOS ANDREA

GAZDASÁGI BŰNÖZÉS 2021

KONFERENCIA ELŐADÁSAINAK
SZERKESZTETT VÁLTOZATA

SZERKESZTETTE: PROF. DR. DOMOKOS ANDREA

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
BUDAPEST, 2022

Szerkesztette:
Prof. Dr. Domokos Andrea

© Szerzők, 2022

ISBN 978-615-5961-82-3

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara
Felelős kiadó: Prof. Dr. Miskolczi-Bodnár Péter, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:
Patrocinium Kiadó

TARTALOMJEGYZÉK

DOMOKOS ANDREA

Előszó7

BELOVICS ERVIN

Mértékes indítvány, egyezség13

GÁL ISTVÁN LÁSZLÓ

A pénzmosás új szabályozása: kérdőjelek és új problémák a gyakorlatban27

MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS

A bünszervezet tegnap és ma47

FÜRCHT PÁL ZSOLT

Rendszerszemlélet a gazdasági büncselekmények nyomozásában67

GALGÓCZI ZOLTÁN

Jogi személyek a büntetőeljárásban77

ÚJHELYI BENCE

Kényszerintézkedések a gyakorlatban91

FODOR BALÁZS GÁBOR

Bizonyítás és bizonyítékok költségvetési csalások esetében107

ELŐSZÓ

A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Bűnügyi Tudományok Intézete számára kiemelt fontosságú kutatási terület a gazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények felderítése, bizonyítása, a törvényhozót és a jogalkalmazót egyaránt dilemma elé állító gazdasági viszonyok elemzése. Ennek érdekében konferencia-sorozatot szervezünk Újhelyi Bence és Fodor Balázs ügyvédekkel együttműködve. Hat konferenciát szerveztünk közösen 2016 óta. A közös konferenciák öt utókiadványa már megjelent.¹

Jelen kötetünk a 2021. október 14-én, a Budapesti Ügyvédi Kamara Dísztermében „Gazdasági bűnözés 2021” címmel megtartott konferencia utókiadványa. A konferenciát Dr. Bánáti János, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke köszöntötte Nyitóbeszédében.

Prof. Dr. Belovics Ervin, legfőbb ügyész helyettes, tanszékvezető egyetemi tanár „Mértékes indítvány, egyezség” című előadásában tisztázta, hogy a mértékes indítvány nem az egyezség egyik formája. A mértékes

1. „A költségvetés büntetőjogi védelme” konferencia előadásainak szerkesztett változata. (szerk.) Domokos Andrea Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.
2. „A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai” konferencia előadásainak szerkesztett változata. (szerk.) Domokos Andrea Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017.
3. „A gazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények büntetőjogi értékelése” konferencia előadásainak szerkesztett változata. (szerk.) Domokos Andrea Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018.
4. „Az új Büntetőeljárás törvény és gazdasági bűnözés kapcsolata” konferencia előadásainak szerkesztett változata (szerk.) Domokos Andrea Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019.
5. „Az új Büntetőeljárás törvény első tapasztalatai a gazdasági bűncselekmények felderítése és bizonyítása kapcsán” konferencia előadásainak szerkesztett változata (szerk.) Domokos Andrea Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2020.

indítvány az eljárás gyorsításának eszköze, míg az egyezség célja a vád teljeskörű megalapozása, más büntetőügy bizonyítása, illetve egyéb kötelezettség vállalás teljesítése, amiért a terhelt törvényben garantált és lényegesen enyhébb büntetést kaphat.

A mértékes indítvány kapcsán kiemelte, hogy megtételére, illetve esetleges módosítására csak a vád ismertetéséig van lehetőség. A nyomozás során történt beismerés esetén is lehetősége van az ügyésznek mértékes indítványt tenni, az intézmény lényege ugyanis, hogy az eljárás egy előkészítő ülésen lezárható legyen.

Az egyezségek száma alacsony, a jogintézmény nincs megfelelően kihasználva, annak ellenére, hogy a törvény megteremtette a korrekt együttműködés lehetőségét. Álláspontja szerint egyes ügyészek és védők is idegenkednek a jogintézménytől.

Az egyezség alapját képező tényállás továbbra sem alku tárgya, de a terhelt egyezség keretében történt beismerése alapján a tényállás is és a minősítés is változhat, ahogy azt is fontosnak tartotta megemlíteni, hogy egyezség köthető az okozott kár, illetve vagyoni hátrány megtérítésének a hiányában vagy részleges megtérítésének esetében is.

Prof. Dr. Gál István, ügyvéd, tanszékvezető egyetemi tanár „A pénzmosás új szabályozása: kérdőjelek és új problémák a gyakorlatban” című előadásában felhívta a figyelmet pénzmosás tényállásának „inflációjára”. A pénzmosás eredetileg a súlyos bűncselekményekből származó profit tisztára mosásra elkövetett járulékos bűncselekmény volt, ma már „baga-tell” kriminalitás is be fog kerülni ebbe a körbe. 2021 előtt a pénzmosás kriminológiai értelemben illegális gazdasági szolgáltatás volt, amelynek lényege, hogy egy korábban elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont különböző pénzügyi, gazdasági műveletekkel látszólag legális forrásból származó vagyonnak alakítson át, a folyamatban pedig veszteség képződik, adó, illetve jutalékok formájában. A pénzmosás tényállása mára, mint egyfajta „dogmatikai bulimiában” szenvedő bűncselekmény magába nyelte az orgazdaság tényállását is, így tehát egy korábban 51.000 forintra elkövetett orgazdaság is mára pénzmosásnak minősül.

Az előadó felhívta továbbá a figyelmet a pénzmosás kapcsán a büntetlen utócselkmény problémájára is, hiszen minden vagyon elleni, illetve gazdasági bűncselekménynél felmerül a pénzmosás bűncselekménye is,

így álláspontja szerint a saját bűncselekményből származó vagyonnal kapcsolatban nem szabadna ezt büntetni.

Dr. Molnár Gábor Miklós, ügyvéd, ny. kúriai tanácselnök „Bűnszervezet tegnap és ma” című előadásában rámutatott, hogy a jogalkotó 2019-ben egyértelműen szűkítette a bűnszervezet fogalmát. A megállapításához szükséges további feltételek – a hierarchikusan szervezett és a konspiratíván működő (csoport) fogalmak – beépítése kétségtelenül igazolja azt a paradigmaváltást, hogy a jogalkotó a korábnál szűkebb körben kívánja alkalmazni a bűnszervezet jogkövetkeményeit. Az előadó álláspontja szerint a joggyakorlat irányítói – mind a Legfőbb Ügyészség, mind a Kúria – azt az álláspontot foglalták el, hogy a jogszabályi változás érdemben nem érintette a korábban kialakított ítélkezési gyakorlatot.

Molnár Gábor szerint a Kúria újabb gyakorlata törvényrontó. Vitathatónak tartja azt a gyakorlatot, amely szerint bűnszervezetben elkövetett bűncselekménynek minősül, ha az elkövető kívülről, alkalmilag kapcsolódik a bűnszervezet tevékenységéhez. A 4/2005 BJE bűnszervezeti tagoktól eltérő személyekre történő kiterjesztő értelemezése, illetve alkalmazása sem a korábbi, sem a jelenleg hatályos szabályozással nem indokolható.

Arról is beszélt az előadó, hogy bizonyos bűncselekmények elkövetése gyakran több gazdálkodó szervezett együttműködését feltételezi. Ilyen például a láncolatos áfacsalások végrehajtása, ahol a szervezett és összehangolt együttműködés önmagában nem eredményezhetné a bűnszervezetben elkövetés megállapítását. Ha pedig a csoport tagjainak célja eleve csupán egy rendbeli (akár természetes vagy törvényi egységbe tartozó) bűncselekmény elkövetése, akkor a törvényben megkövetelt szervezeti cél (több, legalább kettő súlyos bűncselekmény tervezése) sem valósul meg.

Álláspontja szerint a konspiráció többet feltételez annál, mint hogy az elkövetők a bűncselekményt leplezni akarják. A konspiráció egyfajta összeesküvés, titkos szervezkedés, amely minőségileg több a bűncselekmény elkövetésének a leplezésénél.

Dr. Fürcht Pál, a Központi Nyomozó Főügyészség főügyész helyettese „Rendszerszemlélet a gazdasági bűncselekmények nyomozásában” című előadásában elmondta, hogy a társadalom és a bűnözés is gyorsan változik. Mára a jogellenesen szerzett vagyon elvonása eredményesebb

szankció lehet a szabadságelvonásához képest. Álláspontja szerint korunk paradoxona, hogy az informatika fejlődésével a humán hírszerzés értékelődik föl, mivel az informatika fejlődése olyan gyors és sokirányú, hogy azzal a hatóságok nem tudnak jelen idejű lépést tartani.

A változásokkal az ügyész feladata is változik, az ügyésznek mára nem kell mindent jobban tudnia, mint a nyomozónak, egyfajta rendszergazdaként kell eljárnia.

Véleménye szerint fontos, hogy az ügyész, mint jó rendszergazda vegye körbe magát jó szakemberekkel és merjen kérdezni, hiszen mindenhez nem érthet. Fürcht Pál szerint az eljárások hatékonysága jelentősen múlik azon, hogy a hatóság minden szereplőjének rendszerszinten kell gondolkoznia és együtt kell működnie.

Dr. Galgóczi Zoltán ügyvéd „Jogi személyek a büntetőeljárásban” című előadásában elmondta, hogy a gazdasági bűncselekmények – különösen a költségvetési csalások – a jogi személyek jelenléte nélkül manapság kivételesnek minősülnek. A bíróság az eljárás végén a jogi személlyel szembeni a büntetőjogi intézkedést akár mellőzheti az általános törvényi feltételek fennállása esetén is, ha az a jogi személyre méltánytalan hátrányt jelentene.

Hangsúlyozta, hogy a nyomozó hatóságnak fel kell deríteni a jogi személy és a bűncselekmény kapcsolatát, viszonyának tartalmát azon döntését megelőzően, hogy bevonható-e a jogi személy a büntetőeljárásba. A „bevonás” a gyakorlatban jellemzően a pénzbírság biztosítása érdekében történik meg, hiszen a nyomozási bíró által alkalmazott zár alá vételnek ez eljárási feltétele. Sok esetben ez mechanikus döntésen alapul és alapjaiban sérti a jogi személlyel szembeni eljárás tisztességét.

A jogi személy büntetőeljárásba történő bevonásának a cégnyilvánosságban történő megjelenítése az előadó álláspontja szerint rendkívül súlyos, át nem gondolt törvényalkotási hiba, ami következményeit illetően sok esetben magát az intézményi célt lehetetleníti el.

Galgóczi Zoltán több ítéletből is idézett, amelyben a bíróság a felszámolási eljárásra tekintettel nem alkalmazta a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedést, illetőleg méltányosságot gyakorolt, figyelemmel a feljegyzés kimutatható károsító hatására.

Álláspontja szerint a megoldás, a jogi személlyel szembeni eljárás esetében jogalkotói beavatkozás és a jogalkalmazói gyakorlat átalakítása

egyaránt kívánatos. Ebbe a körbe tartozik a pénzbírság várható mértékére vonatkozó szempontrendszer meghatározása, illetőleg az alkalmazás szükségességének folyamatos figyelembevétele a bizonyítás eredménye és tényei tükrében.

Dr. Újhelyi Bence ügyvéd, a konferencia sorozat társszervezője „Kényszerintézkedések a gyakorlatban” című előadásában ismertette az EJEB álláspontját, miszerint a letartóztatások kapcsán a nyomozási bíróságnak elsőként meg kell vizsgálnia a megalapozott gyanú fennállását a részére átadott bizonyítékok alapján és ennek fényében döntését a konkrétumok szintjén indokolnia is kell. A különös okok kapcsán előadta, hogy az EJEB álláspontja alapján a szökés, elrejtőzés veszélyének a fennállása nem állapítható meg pusztán a bűncselekmény tárgyi súlyára, fenyegetettségére tekintettel, megállapítása konkrét tényeken kell, hogy nyugodjon. Az eljárás meghúzásának veszélyét is konkrét tényeknek kell alátámasztania, nem elég a veszélynek elvi szinten fennállnia. A bűnisméltés veszélye kapcsán az EJEB még abban sem volt egységes, hogy egyáltalán ez lehet-e letartóztatási ok.

A Kúria a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos joggyakorlat vizsgálatakor több olyan esetet is talált, ahol a bíróság a kényszerintézkedés általános feltételével nem is foglalkozott. A Kúria nehezményezte, hogy a bíróságok sok esetben indoklásukban ki sem tértek a védő ténybeli és jogi érveire, azt meg sem említették indoklásukban. Probléma volt továbbá, hogy az elsőfokú bíróság indoklása sok esetben nem érte el az egy oldalt sem és az is sematikus volt, illetve a fellebbezések elbírálása csak pár soros volt.

A vagyonekbevételek érdekében foganatosított lefoglalások, illetve zár alá vételek kapcsán Újhelyi Bence kiemelte, hogy vagyonekbevételeket csak annál a személynél lehet elrendelni, aki jogellenesen gazdagodott a költségvetési csalásból, tehát főszabályként a jogi személynél. A cégek működésében közreműködő személyek esetében csak akkor lehet ilyen intézkedést alkalmazni, ha jogellenes gazdagodásukra és annak pontos mértékére is bizonyíték van.

Dr. Fodor Balázs Gábor ügyvéd, a KRE ÁJK Bűnügyi Tudományok Intézetének megbízott oktatója, a konferencia sorozat társszervezője „Bizonyítás és bizonyítékok költségvetési csalások esetében” című

előadásában elmondta, hogy az üzletszerűség, mint a költségvetési csalás minősítő körülménye valójában az ilyen jellegű bűncselekmények rendszerinti eleme, hiszen az elkövetők a költségvetési csalás bűncselekményét jellemzően a gazdálkodás menetében, illetve az ahhoz köthető adózás körében rendszeresen követik el. Utalt a német szabályozásra, ahol az üzletszerűség nem minősül még súlyosító körülménynek sem.

A bünszervezet kapcsán elmondta, hogy az új bünszervezeti tényállás előterjesztői indoklása és több jogirodalmi forrás alapján már a 2019 előtti – régi bünszervezet – fogalom jogalkalmazása is jogsértően kiterjesztő, törvényrontó volt.

Az egyezségek kapcsán megállapította, hogy a terhelt beismerése, az okozott vagyoni hátrány – akár részbeni – visszatérítése és a bizonyítás megkönnyítése olyan tényezők melyek alapján a terhelt valóban érdemes lehet jelentősen a vártnál enyhébb szankció alkalmazására is, amely az általában rendezett személyi körülményekkel rendelkező vállalkozói kör esetében jellemzően felfüggesztett szabadságvesztés kell, hogy legyen.

Az ítéletek kapcsán hangsúlyozta, hogy számlakiállítói oldal bűnösségének megállapítása után a bíróság nem fordít kellő hangsúlyt valamennyi számlabefogadó szándékos bűnösségének kétséget kizáró bizonyítására.

Kedves Olvasóink!

Forgassák haszonnal jelen utókiadványunkat is. Az előadók szakterületük kiváló szakemberei, akiknek meglátásai, javaslatai a jogalkotás és a jogalkalmazás számára egyaránt megfontolandóak.

Prof. Dr. Domokos Andrea
a Bűnügyi Tudományok Intézetének
és a Finkey Ferenc Bűnügyi Kutatóműhelynek a vezetője

Belovics Ervin¹

MÉRTÉKES INDÍTVÁNY, EGYEZSÉG

Bevezetés

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) megalkotásakor – a miniszteri indokolásból is kitűnően – az időszerűség követelményének való megfelelés szerepelt elsődleges célként a jogalkotó palettáján. Több jogintézmény törvénybe iktatásának egyértelműen ezen cél realizálása képezte az alapját és mind a mértékes indítvány, mind az egyezség ebbe a körbe sorolható. Már most szeretném azonban felhívni a figyelmet arra, hogy a két jogintézmény nem ekvivalens. Egyes szerzők ugyanis annak a véleményüknek adnak hangot, hogy a mértékes indítvány valójában egy speciális egyezségforma. Ez a gondolat azonban a két jogintézmény lényegi sajátosságainak teljes félreértésén alapul. Hogy miért, az reményeim szerint az előadásomból kiderül.

1. A mértékes indítvány

A Be. az ügyészség számára változatlanul biztosítja a közvádloői jogosultságot és az is konstans direktíva, amely szerint az ügyészség a vádiratnak a bírósághoz történő benyújtásával emel vádat. A törvényes vád elemeinek egyike, az ügyészségnek a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására vonatkozó indítványa. Mindez a korábbi büntetőeljárás törvények normarendszerében is szerepelt, új elemként jelenik meg azonban a vádemelésről szóló fejezetben (LXVIII. Fejezet) az a szabály, amely szerint „Az ügyészség a vádiratban indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére vagy tartamára is, arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri” [Be. 422. § (3) bekezdés].

1 Prof. Dr. Belovics Ervin legfőbb ügyész helyettes, tanszékvezető egyetemi tanár PPKE JÁK

Az idézett törvényi előírást az előkészítő ülés menetére vonatkozó szabály azzal egészíti ki, hogy az előkészítő ülés megkezdése után az ügyész ismerteti a vád lényegét, és indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére, illetve tartamára is, arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri [Be. 502. § (1) bekezdés].

Ezen törvényi rendelkezések áttekintése alapján egyértelműen leszögezhetők a következők:

a) A mértékes indítvány lényege, hogy az ügyészség a büntetés és/vagy intézkedés konkrét tartamára, illetve mértékére vonatkozóan jelenítheti meg az álláspontját. A jogintézmény tartalmilag teljesen újnak értékelhető, hiszen a korábbi büntetőeljárás törvények egyértelműen úgy fogalmaztak, hogy „Az ügyész a büntetés, illetve az intézkedés meghatározott mértékére nem tehet indítványt” [1998. évi XIX. törvény 315. § (2) bekezdés]. Megjegyzem – sokak által egyébként érthetetlennek tartott módon – a Be. a perbeszédrel kapcsolatos szabályok között változatlanul kimondja, hogy „Az ügyész a perbeszédében a büntetés, illetve az intézkedés meghatározott mértékére, illetve tartamára nem tehet indítványt” [Be. 542. § (2) bekezdés]. Ez az előírás azonban szerintem teljességgel harmonizál a korábbi rendelkezésekkel, hiszen ekkor már szóba sem jöhet az eljárás gyorsításának indoka, illetve a terhelt magatartásának a befolyásolhatósága a „mértékes indítvánnyal”. Tehát a mértékes indítvány megtételére legkésőbb az előkészítő ülésen kerülhet sor.

b) Milyen szempontokat kell figyelembe vennie az ügyészségnek, a mértékes indítvány megtételekor?

Megítélésem szerint pontosan azokra a tényezőkre kell tekintettel lenni, amelyek a büntetés kiszabása során relevánsak. A büntető törvénykönyv szabályai ebből a szempontból rendkívül egzaktak, hiszen a büntetést a törvényben meghatározott keretek között, céljának szem előtt tartásával úgy kell kiszabni, hogy az igazodjon a bűncselekmény tárgyi súlyához, a bűnösség fokához, az elkövető társadalomra veszélyességéhez, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez, határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabásakor pedig a büntetési tétel középértékét kell irányadónak tekinteni [Btk. 80. § (1)-(2) bekezdés].

Tehát a mértékes indítvány szempontjából is kiemelkedő szerepe a bűncselekmény tárgyi súlyának, illetve az elkövető társadalomra veszélyességének van, és – a jogalkotó által már a konkrét bűncselekményhez kapcsolt büntetési nemben és tételkeretben is megjelenő – tettarányos, azaz proporcionális büntetés meghatározását csupán árnyalhatják az enyhítő, illetve súlyosító tényezők, így a terhelti beismerés is.

Mindebből az következik, hogy az ügyésznek a már teljességgel felderített tényállás, az azzal összhangban álló jogi minősítés és valamennyi büntetés kiszabást befolyásoló körülmény ismeretében kell meghatároznia a számára elfogadható konkrét szankció nemét és tartamát, mely műveletet gondolatban kétszer kell elvégeznie az indítványt megfogalmazó ügyésznek, egyszer a terhelti beismerésre tekintet nélkül, egyszer pedig a beismerésre figyelemmel.

Ebben a körben attól sem lehet eltekinteni, hogy az ügyészség kizárólag akkor emelhet vádat, ha az arról döntő ügyész a szakmai ismeretei alapján teljességgel meggyőződött arról, hogy bűncselekmény valósult meg és annak elkövetője az eljárás alá vont személy. Tehát amikor vádemelésre kerül sor, a vádnak olyan szinten kell megalapozottnak lennie, hogy az mindenképpen megállja a helyét a bíróság előtt. Másként fogalmazva a terhelti beismerésnek már nem lehet determináló szerepe, sokkal inkább csak a terhelt megbánását juttathatja kifejezésre. Ezért a nyomatéka is csak kisebb lehet, mint akkor, amikor a terhelt a gyanúsításakor a bűnösségének elismerésére is kiterjedő tényfeltárással jellemezte magát.

Mindezzért a terhelti beismerést feltételező indítvány csupán csekély mértékben tartalmazhat enyhébb joghátrányt, mint aminek a megtételére terhelti beismerés hiányában került volna sor.

- c) A Be. vonatkozó szabálya diszpozitív jellegű, azaz az ügyészséget a mértékes indítvány megtételére törvényi kötelezettség nem terheli, kógens szabályt a törvény csupán a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására vonatkozóan jelenít meg. A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről szóló 8/2018. (VI.27.) LÜ utasítás viszont úgy rendelkezik, hogy amennyiben a vádiratban erre nem került sor, az ügyész az előkészítő ülésen minden olyan esetben köteles indítványt tenni a büntetés vagy intézkedés mértékére, illetve tartamára, ha úgy

ítéli meg, hogy indítványa előmozdítja a büntetőeljárás előkészítő ülésen történő befejezését [7. § (1) bekezdés]. Megjegyzem, a bíróság az előkészítő ülésen ilyen jellegű ügyészségi indítvány hiányában is hozhat bűnösséget megállapító és büntetést kiszabó döntést.

- d) Miben áll tehát a mértékes indítványnak az időszerű ítélkezést jelentősen segítő szerepe. Megítélésem szerint abban, hogy amennyiben a terhelt a bűncselekményt valóban elkövette, és az ügyészség által a mértékes indítványban megjelenített szankciót elfogadhatónak tartja, a bűncselekmény elkövetését be fogja ismerni és le fog mondani a tárgyaláshoz való jogáról. Tehát a mértékes indítvány valójában – amint azt Franz von Liszt a büntető normával kapcsolatban megfogalmazta – „a bűnözők Magna Chartája”, mert a terheltet, azaz a bűnelkövetőt védi azzal, hogy előre számíthat rá, a bíróság nem szabhat ki súlyosabb büntetést, mint amelyet a vádirat, illetve az előkészítő ülésen előterjesztett ügyészi indítvány tartalmaz. Ugyanakkor bízhat abban, hogy a bíróság az ügyészség által elvártnál enyhébb joghátránnyal sújtja. Ilyen keretek között tehát, a mértékes indítvány elfogadása – amire a beismerő vallomás megtételével kerülhet sor – a terhelt elemi érdeke.
- e) Kérdésként merülhet fel, hogy amennyiben az előkészítő ülésen olyan új büntetés kiszabási tényező merül fel, amely a vádiratban indítványozottnál enyhébb büntetés kiszabását indokolná, az ügyészség korrigálhatja-e az eredeti indítványát a vádlott javára. Ilyen jellegű tiltó rendelkezés hiányában úgy gondolom, hogy ennek törvényi akadálya nincs.

Tehát az ügyész, ha nem is számszerűen, de egy új nyomatékos enyhítő körülmény felmerülésekor nyilatkozhat úgy, hogy az eredetileg indítványozottnál enyhébb büntetés kiszabását tartja proporcionálisnak. Hogy a rendszer jól működik, azt egyértelműen alátámasztják a statisztikai adatok:

Év	Előkészítő ülésel érintett vádlottak száma ¹	Előkészítő ülésen a vádlottal szemben a bíróság ítéletet hozott ²	Vádlottal szemben az elsőfokon jogerőre emelkedett, az előkészítő ülésen hozott ítélet ³	Nem emelkedett elsőfokon jogerőre az előkészítő ülésen hozott ítélet ⁴
2019. év	12 370	9 214	8 164	1 050
2020. év	12 887	8 397	6 667	1 730

2. Az egyezség

Egyes szerzők szerint, egy olyan jogintézményről nem érdemes szót ejteni, amely az ügyek mindössze 0,1 ezrelékét érinti.

Kétségtelen tény, hogy 2018-ban 37 esetben került sor a vádirat benyújtására egyezség alapján, míg 2019-ben 91 ügyben. Ugyanakkor a vádemeléssel érintett ügyek száma 2018-ban 49.882, míg 2019-ben 42.949 volt. Amennyiben a vádlottak számát vesszük alapul 2018-ban az egyezség 86 terhelte, míg 2019-ben 102 terhelte érintett.

A védelem 2018-ban 677 alkalommal, míg az ügyészség 62 esetben, 2019-ben a védelem 1293 esetben, az ügyészség pedig 124 alkalommal kezdeményezte a jogintézmény szabályainak érvényre juttatását. A statisztikai adatokból az is egyértelműen megállapítható, hogy 2018-ban és 2019-ben is előfordult, hogy egyes megyékben az ügyészség egyezséget nem kezdeményezett. 2018-ban 12, 2019-ben pedig 6 megye volt érintetlen ezen jogintézmény tekintetében. Az ügyészség 2018-ban az ügyek csaknem 80%-ában, 2019-ben pedig az ügyek több mint 76%-ában nem értett egyet a védelem kezdeményezésével. Így 2018-ban 8 megyében, 2019-ben pedig 1 megyében fordult elő, hogy az ügyészség egyetlenegy ügyben sem értett egyet a védelem kezdeményezésével.

Álláspontom szerint egy jogintézmény jelentőségét nem az alkalmazásának gyakorisága, hanem az aktuális problémamegoldó szerepe determinálja. Márpedig az egyezség elvileg nagymértékben járulhat, illetve járulhatna hozzá az állam büntetőjogi igényének gyors érvényre juttatásához.

A Be. LXV. Fejezete „Egyezség a bűnösség beismeréséről” címet viseli. A törvény konkrét rendelkezései 2021. január 1-jéig összhangban álltak a fejezet címével, azaz a vádemelés előtt annak érdekében lehetett egyezséget kötni, hogy a terhelt a bűnösségét beismerje. A 2020. évi XLIII. törvény azonban úgy módosította a Be. vonatkozó rendelkezését, hogy „Az egyezségkötésnek nem akadálya, ha a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését beismerte” [Be. 407.§ (1) bekezdés]. A jogalkotó figyelmét azonban nyilvánvalóan elkerülte, hogy az eredeti szöveggel összhangban álló fejezet címet is módosítsa, így az a helyzet állt elő, hogy bár a fejezet cím alatt változatlanul „A bűnösség beismerése az egyezség alapján” szöveg szerepel, míg a konkrét norma szerint egyezségkötésre úgy is sor kerülhet, hogy a gyanúsított már korábban beismerte a bűncselekmény elkövetését. Megítélésem szerint a Be. szóban forgó módosításával pont a lényeg veszett el, mert az eredeti kodifikációs elképzelés alapját az képezte, hogy az a terhelt élvezzen valamilyen előnyt, aki beismerő vallomás megtételével járul hozzá a materiális igazság megállapításához akkor, amikor a történeti tényállás anyagi jogi szempontból releváns körülményei még kétségesek, de legalábbis nem egyértelműek.

Az egész jogintézmény lényegét ugyanis abban látom, hogy mind az ügyészség, mind a terhelt előnyöket realizálhat, az ügyészség úgy, hogy a beismerés hiányában felmerülő és akár a büntetőeljárás nyomozati, akár bírósági szakaszának jelentős elhúzóását eredményező bizonyítási nehézségek elkerülhetőek, ami által az állam büntető igényének érvényesítése egyszerűbb és gyorsabb lehet, míg a terhelt által realizálható előny számos formában, de leginkább az enyhébb büntetésben jelentkezhet.

a) A Be. rendelkezései szerint az egyezség megkötése érdekében az ügyészség, a terhelt és a védő a bűnösség beismeréséről és – kivéve az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállását és Btk. szerinti minősítését – az egyezség tartalmi elemeiről egyeztetést folytathat [Be. 408. § (1) bekezdés].

Az egyezség tárgyát képező bűncselekmény tényállását és Btk. szerinti minősítését azonban kizárólag az ügyészség állapíthatja meg. Mindebből az következik, hogy egyezségkötés esetén az egyezségben foglaltakkal azonos tényállás és minősítés miatt kell az ügyészségnek vádat emelnie.

Számos kritika éri a törvényt amiatt, hogy a jelenleg hatályos szabályok szerint az ügyészség és a védelem nem folytathat egyeztetést az egyezés tárgyat képező bűncselekmény tényállásáról és a deliktum Btk. szerinti minősítéséről. A törvény ugyanis – az indokolásból is kitűnően – egyértelműen megtiltja, hogy az egyezés tárgyat képező bűncselekmény tényállása és jogi minősítése megbeszélés vagy vita tárgyat képezze, mert e kérdésekben kizárólag az állam büntetőjogi igényét érvényesítő ügyészség dönthet. Ezzel összhangban áll a Legfőbb Ügyészség álláspontja, amely szerint az ügyészség által megállapíthatónak tartott tényállás és minősítés nem lehet egyezés tárgya. Ezzel teljességgel egyetértek, mivel ez a szabályozási megoldás áll összhangban a materiális igazság megállapítására vonatkozó jogalkalmazói kötelezettséggel. A kifogásokat megfogalmazók szerint gondot okoz viszont, hogy az ügyészség az addig rendelkezésre álló bizonyítékok alapján állapítja meg a tényállást és az ahhoz kapcsolt minősítést, a terhelti beismerő vallomás azonban nem feltétlenül fog ennek megfelelni. Kérdés, hogy a terhelt által szolgáltatott vallomás szerinti új bizonyíték eredményezheti-e az ügyészség által megállapított tényállás és minősítést, módosítását. Álláspontom szerint a gombot kell a kabáthoz igazítani, azaz, ha a terhelti beismerés nem áll összhangban az addig rögzített tényállással, és a beismerő vallomásban elhangzottakat az egyéb rendelkezésre álló bizonyítékok sem cáfolják – sőt a terhelti vallomás tükrében már egész más összefüggésben jelentkeznek – az eredetileg megállapított tényállást az ügyészség korrigálhatja. Szeretném hangsúlyozni, hogy ez semmiféle alkut nem jelent, csupán a teljeskörűvé vált bizonyítékok értékelésén nyugvó – azaz az új helyzet által generált – újragondolást, ami eredményezheti a korábbi tényállás módosítását, de a tényállást és a minősítést ilyenkor is az ügyészség határozza meg.

Az egyezésnek tehát tartalmaznia kell az egyezés tárgyat képező

- bűncselekmény tényállásának leírását és Btk. szerinti minősítését,
- a terhelt nyilatkozatát arról, hogy a bűnösségét beismeri, és ennek érdekében vallomást tesz,
- a büntetést vagy az önállóan alkalmazható intézkedést.

Főszabályként a tényállás és a minősítés kérdésében a vádemelés után további egyeztetésre nem kerülhet sor. Tehát ha a vádemelés már megtörtént és ezt követően az egyezséggel összefüggésben törvénysértés állapítható meg, amire figyelemmel az egyezségben írtak nem tekinthetők megalapozottnak, a vádat az ügyészségnek az előkészítő ülésen módosítani kell, aminek az eredményeként a vád eltér az egyezségtől, és ezért a bíróságnak meg kell tagadnia az egyezség jóváhagyását.

A Legfőbb Ügyészség ilyen tartalmú iránymutatásának célja, az eleve törvénysértő vagy törvénysértővé vált egyezségek bírói jóváhagyásának kizárása.

Lehetséges azonban, hogy a törvényi követelményeknek eredetileg megfelelő egyezség utóbb, például a megkötést követő jogszabályváltozás miatt válik törvénysértővé.

A jogszabályi rendelkezések a megkötött egyezségnek az előkészítő ülés napjáig történő módosítását elvileg ilyenkor sem zárják ki. Ezért, ha szükségessé válik az egyezség módosítása, például a megkötését követő jogszabályváltozás miatt, arra az előkészítő ülést megelőzően kell sort keríteni, ami természetesen feltételezi a terhelt vádemelést követő ügyészségi kihallgatását. Bár a terhelt ügyészségi kihallgatása eljárásjogi aggályokat vethet fel, azonban mert az egyezség jóváhagyásának megtagadásáról rendelkező törvényhely taxatív felsorolást tartalmaz, s ezek között az egyezség módosítása nem szerepel, ezért a felvázolt eljárási rendet normakonformnak tartom.

- b) A Be. 411. §-a (1) bekezdésének e) pontja alapján a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése érdekében az egyezség opcionális részeként a terhelt által vállalt egyéb kötelezettségek írhatók elő. Ilyen egyéb kötelezettség lehet a Be. 411. §-a (5) bekezdésének b) pontja alapján a magánfél polgári jogi igényének, illetve a sértett által érvényesíteni kívánt polgári jogi igénynek az egyezség jóváhagyásáról döntő előkészítő ülésig való kielégítése, valamint a Be. 411. §-a (5) bekezdésének d) pontjára figyelemmel olyan egyéb kötelezettség vállalása, amelyre a feltételes ügyészi felfüggesztés esetén is sor kerülhet. Ilyen a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány, adóbevétel-csökkenés, vámbevétel-csökkenés, vagy az elkövetési érték megtérítése, illetve a sértettnek adandó jóvátétel más módja.

Tehát – amint arra a Legfőbb Ügyészség rámutat – az egyezségben a terhelt különböző jogalapon vállalhatja az okozott kár, vagyoni hátrány megtérítését. A polgári jogi igény nem más, mint a bűncselekmény elkövetéséből fakadó, a sértett és a terhelt között létrejött kárkötelem, amelynek az ügyészség nem alanya, ezért az ügyészség a jogokról és kötelezettségekről sem rendelkezhet. A polgári jogi igény hiányában állami követeléseknek tekintendők a bűncselekmény elkövetése révén szerzett vagyon elvonása, a költségvetésnek okozott kár, illetve a költségvetés elmaradt hasznának a megtérítése. Az előbbi érvényesítésének jogintézménye a vagyonelkobzás kötelező alkalmazása, utóbbié pedig a közigazgatási hatósági, adó-, valamint vámigazgatási eljárás. Az ügyészség extraneusként e követelésekkel sem rendelkezhet, a vagyonelkobzás a Be. 411. §-ának (6) bekezdése alapján ezért sem lehet az egyezség tárgya.

A bűncselekménnyel okozott kár megtérítése része lehet az egyezségnek, de a törvény nem zárja ki annak lehetőségét, hogy egyezségkötésre sor kerülhessen ennek előírása nélkül is. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a feltételes ügyészi felfüggesztés esetén is tisztázni kell, hogy a gyanúsított képes-e teljesíteni az előírni kívánt kötelezettséget [Be. 418. § (1) a)], így az okozott kár, vagyoni hátrány stb. megtérítésére – ha az az eljárás során nem térült meg – akkor kötelezhető a gyanúsított, ha erre képes. A törvény tehát a feltételes ügyészi felfüggesztés esetében a teljes jóvátétel előírásának fő szabálya alól is enged kivételt, ezért nincs ok a részleges megtérítés kizárásának, az egyezség esetében sem. A teljes vagyoni hátrány megtérítésére kötelezés, mint főszabály alóli kivételek meghatározása azonban csak számos további körülmény figyelembevételével, a bűncselekménnyel okozott kár, illetve vagyoni hátrány megtérítésére vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel összhangban történhet.

- c) A bűncselekménnyel okozott kár, illetve vagyoni hátrány megtérítésére vagy az annak révén szerzett gazdagodás elvonására egy büntetőjogi, illetve egy büntető eljárásjogi jogintézmény szolgál: a vagyonelkobzás és a polgári jogi igény. E jogintézményektől az egyezségkötés részeként előírt jóvátétel sem lehet független, figyelmen kívül hagyásuk törvénytértő jogalkalmazáshoz vezetne.

ca) Ha a bűncselekménnyel okozott kár, illetve vagyoni hátrány következtében valamely természetes vagy jogi személy gazdagodik, vagyonekobbzás alkalmazásának van helye akár az elkövetővel, akár harmadik személlyel szemben [Btk. 74-76. §].

cb) Ha a bűncselekménynek van polgári jogi igény előterjesztésére jogosult sértettje, a bűncselekménnyel okozott kár, illetve elmaradt haszon megtérítése a polgári jogi igény útján érvényesíthető. A bejelentett polgári jogi igény kielégítésének vállalása része lehet az egyezségnek. Ha a bűncselekmény révén szerzett vagyon meghaladja a polgári jogi igényt, a fennmaradó rész vagyonekobbzás tárgya.

cc) A költségvetést károsító bűncselekmények esete különleges: a Be. 56. §-ának (4) bekezdése alapján polgári jogi igényként nem érvényesíthető az az igény, amelynek érvényesítésére a polgári peres bírósági eljárásen kívüli egyéb eljárás – különösen közigazgatási hatósági, adó-, valamint vámigazgatási eljárás – áll rendelkezésre. A kétszeres elvonás tilalmára tekintettel pedig akkor, amikor a kiesett bevétel megfizetésére a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközök visszafizetésére már kötelezte a hatóság az elkövetőt vagy azt a gazdálkodó szervezetet, amelyik gazdagodott, nincs helye vagyonekobbzás alkalmazásának. Ha a kötelezés nem éri el a bíróság által megállapított bevétel-kiesés, jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérő felhasználás mértékét, az intézkedést – az egyéb feltételek fennállása esetén – a fennmaradó részre kell alkalmazni [4/2015. Büntető jogegységi határozat]. A költségvetést károsító bűncselekménnyel okozott kár megtérítése érdekében az adóhatóság által tett intézkedés teljesítése vállalható az egyezségkötés részeként.

cd) Amikor a bűncselekménnyel okozott kár, illetve vagyoni hátrány több elkövető cselekményének eredményeként keletkezik, vagy annak révén több elkövető gazdagodik, felmerülhet a részleges jóvátétel teljesítésének lehetősége. A megtérítendő részösszegnek azonban ilyenkor is el kell érnie az érintett terhelt gazdagodását.

ce) A Be. 419. §-a (2) bekezdése a) pontjának szó szerinti értelmezése nem zárja ki az okozott kár megtérítésére való kötelezését annak a terheltnek, aki a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány

révén nem gazdagodott (pl. hűtlen kezelés tette), akire tekintettel vagy cselekménye révén más személy gazdagodott (pl. költségvetési csalás bűnsegédje), vagy akinek az érdekeltségébe tartozó jogi személy gazdagodott.

Ha az adott terhelttel szemben vagyonekobbzás alkalmazásának nincs helye, a terhelt jóvátételre kötelezése sem szüntetné meg a más személlyel szemben alkalmazandó vagyonekobbzás jogalapját, és nem csökkentené annak pénzben kifejezhető összegét. Azaz a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány révén szerzett gazdagodás harmadik személyektől továbbra is elvonandó. Mindez az anyagi igazsággal nem összeegyeztethető helyzet, amely tulajdonképpen az állam jogalap nélküli gazdagodásához vezetne, ezért az ilyen esetekben a kár megtérítését nem lehet előírni az egyezés részeként. E károkozás megtérítése kizárólag a terhelttel szemben előterjesztett polgári jogi igény esetén, annak kielégítéseként vonható az egyezés körébe.

Miképpen a jóvátétel előírása nélküli egyezségkötés, úgy sem a polgári jogi igény, sem a vagyonekobbzás összegének, sem az adóhatóság által előírt befizetési kötelezettségnek a részleges megtérítése nem szünteti meg e követelések jogalapját, a részleges jóvátétel megfizetésén túl fennmaradó összegre a vagyonekobbzás alkalmazása a további elkövetőkkel és vagyoni érdekeltekkel szemben is kötelező, a polgári jogi igény érvényesíthető, az adóhatóság a befizetési kötelezettség érvényesítése érdekében végrehajtási intézkedéseket tehet.

cf) Ha a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány révén nem az adott terhelt, hanem pl. az érdekeltségébe tartozó jogi személy gazdagodott (pl. költségvetési csalás révén egy gazdasági társaság), különös figyelemmel kell vizsgálni, hogy a kár, vagyoni hátrány megtérítése mely forrásból törvényes. Ebben a körben egyrészt annak van jelentősége, hogy a terhelt és a gazdasági társaság kapcsolata miben nyilvánul meg: üzletész-tulajdonban, vezető tisztségviselői státuszban stb. Az egyezés alanya a terhelt, ezért az egyezés kötelezettséget is csak a terheltre róhat, más személyre, jogi személyre nem. Következésképpen a jóvátétel megfizetése is – főszabály szerint – csak a terhelt saját vagyonából történhet.

Ugyanakkor a Be. 411. §-a (5) bekezdésének d) pontjára figyelemmel, a Be. 419. §-a (2) bekezdésének b) pontja alapján a terhelt vállalhatja, hogy más módon gondoskodik a sértettnek adandó jóvátételről. Abban az esetben tehát, ha a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány révén a terhelt érdekeltségébe tartozó gazdasági társaság gazdagodott, és a vagyonelkobzás alkalmazásának, vagy az adóhatóság határozata alapján történő befizetésre kötelezésnek a gazdasági társaság az alánya, akkor a terhelt vállalhatja, hogy a gazdasági társaságban fennálló tagsági, illetve vezető tisztségviselői szerepére figyelemmel, a gazdasági társaságot terhelő igényeket a gazdasági társaság kielégíti.

cg) A teljes jóvátétel alóli kivételt megalapozó feltételek meghatározása az adott ügy körülményeinek értékelése által, utólag ellenőrizhető szempontok szerint lehet elfogadható.

A részleges jóvátétel megfizetésének az állami büntető igény oldalán mutatkozó előnye lehet az, ha az utólagos vagyonkutatással és a vagyonelkobzás végrehajtásával szemben az okozott kár, vagyoni hátrány egy része ténylegesen és késedelem nélkül megtérül.

Az állami büntető igény oldalán mutatkozó további előny, ha a Be. 411. §-a (5) bekezdésének a) pontja alkalmazásával a terhelt a részleges jóvátétel vállalása mellett az ügy, illetve más büntetőügy bizonyításában is jelentős mértékben együttműködik, amely révén a bűncselekmény, más kapcsolódó bűncselekmények, egy bünszervezet, a további elkövetők felderítése, vagy a bűncselekményből származó vagyon felkutatása lehetővé válik.

Nincs tehát törvényi akadálya a részleges jóvátétel előírásának, illetve vállalásának, ha az az állami büntető igény oldalán mutatkozó előnyökkel jár. Egyes körülmények esetén azonban továbbra sem kívánatos, hogy a vádemelés előtt az okozott kár, illetve vagyoni hátrány részleges megtérítése érdekében az ügyészség egyeztetésbe bocsátkozzék.

A bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése a nyomozás szerves része [Be. 353. §], ahhoz a nyomozó hatóság kiegészítő erőforrásokat [Be. 354. §] és eszközrendszert [Be. 356. §] vehet igénybe. Ahogyan az egyezségkötés a bűncselekmény felderítését, úgy a részleges jóvátételben való megállapodás sem pótolhatja a büntetőeljárás során eljáró hatóságok törvényben meghatározott feladatainak teljesítését.

Nincs helye részleges jóvátételnek, vagy a jóvátétel előírása mellőzésének, ha ezáltal az egyezségkötés alkalmas a tisztességes eljárás, az anyagi jogi igazság érvényesítésére irányuló törekvések megkérdőjelezésére.

Alapvető feltétel, hogy az eljárás során fel kell tárni a terhelt vagyoni helyzetére vonatkozó objektív körülményeket. Az eljárás során egyértelművé kell válnia, hogy a nyomozás során bevont vagyonvisszaszerzési szerv eljárása ellenére nem sikerült maradéktalanul feltárni a terhelt, illetve terheltek részesedését a bűncselekményből eredő vagyonból, a terheltek vagyoni körülményeit, illetve a vagyonelkobzás érdekében nem sikerült biztosítani a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány teljes összegének megfelelő vagyont, a nyomozás határidejének lejáratára miatt pedig a vádemelés időszerűvé vált.

Összegzés

Megállapítható, hogy sem a védelem, sem az ügyészség nem használja ki a kellő mértékben az egyezség jogintézményét. Bár a törvényi szabályozás valóban megteremtette a korrekt együttműködés lehetőségét, egyes ügyészségek, pontosabban egyes ügyészek még most is idegenkednek az alkalmazásától, mert vélekedésük szerint a terhelt az egyezségkötés által olyan előnyhöz jut, amelyre nem szolgált rá.

Az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 9/2018-as legfőbb ügyészi utasítás szerint az ügyészség nem köthet egyezséget, ha a terhelti beismerés önkéntességére vagy hitelt érdemlőségére nézve kétségek merülnek fel, vagy a beismerés hiányában rendelkezésre álló bizonyítékok nem lennének elégségesek a vádemeléshez [50. § (2) bekezdés]. A legfőbb ügyészi utasítással összhangban a Legfőbb Ügyészség Emlékeztetője szerint „ügyelni kell arra, hogy a beismerő terhelt együttműködésére épülő konszenzuális eljárások esetén se maradjon el olyan bizonyítás, amelynek későbbi teljesítése nem lehetséges vagy nehézségekbe ütközik”. Ezen rendelkezésekre, illetve elvárásokra tekintettel hívja fel több körirat is a figyelmet arra, hogy kizárólag felderített tényállás esetén nyílik lehetőség az egyezségre, amennyiben a cselekmény bizonyítására reális lehetőség mutatkozik, illetve, hogy nem szolgálja az egyezséghez fűződő

célokat, ha arra olyan cselekmény vonatkozásában kerül sor, amelynek tényállása a bíróság előtti bizonyítási eljárás eredményétől függően változhat.

Az Emlékeztetőben kifejtettek szerint a terhelti beismerést a vádhatóság csak abban az esetben értékelheti a terhelt számára előnyként, ha az egyszerűbbé, eredményesebbé teszi az állam büntető igényének érvényesítését azáltal, hogy a beismerés hiányában felmerülő bizonyítási nehézségek elkerülhetőek. Mindebből az is következik, hogy valójában a nem egyszerű megítélésű ügyek tekintetében lehet az egyezség a gyorsítás és a hatékonyság növelésének eszköze.

Az eddigi tapasztalatok szerint a kisebb tárgyi súlyú ügyekben az egyezségnek nincs szerepe, és főként a bünszervezetben realizált bűnelkövetés esetén kerül sor egyezség kötésre, különösen akkor, ha a tényállás alapvetően közvetett bizonyítékokon nyugszik.

Egyes kutatások adatai szerint a tényállás felderítésére vonatkozó kötelezettség szigorú értelmezése a mértékes indítvány irányába tolja a gyakorlatot az egyezség helyett. Amint azonban arra már a bevezető részben utaltam, a két jogintézmény nem csereszabatos. A leglényegesebb eltérés, hogy a mértékes indítvány esetében a teljességgel tisztázott tényállás alapján sor került a vádemelésre és a joghátrány konkretizálásának egyetlen célja van, nevezetesen az ügy előkészítő ülésen történő befejezhetősége, azaz a megalapozott ítélet meghozatalának rapid jellegű garانتálása. Ezzel szemben az egyezség – melynek megkötésére csupán a vádemelés előtt kerülhet sor – a vád történeti tényállásának teljeskörű megalapozását, más büntetőügy bizonyításához való hozzájárulást, továbbá egyéb kötelezettségek teljesítésének terhelti vállalását szolgálhatja. Mindezekért cserébe pedig a terhelt a Btk. 83. §-a által meghatározott enyhébb büntetési tételkeret szerinti – lényegében garantált – büntetést kaphat a Be. XCIX. Fejezete szerinti eljárás lefolytatása alapján.

Mind a két intézmény jelentős mértékben járul hozzá a materiális igazság talaján álló marasztaló ítélet meghozatalához, ugyanakkor a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság számára munkateher enyhülést eredményeznek és ebből következően nyilvánvalóan költségmegtakarítást is garantálnak, de legfőképpen az időszorúságnak való megfelelés körében lehet kiemelkedő szerepük.

A PÉNZMOSÁS ÚJ SZABÁLYOZÁSA: KÉRDŐJELEK ÉS ÚJ PROBLÉMÁK A GYAKORLATBAN

1. A pénzmosás fogalma és nemzetgazdasági hatáisi

A pénzmosás illegális gazdasági tevékenység, általában szolgáltatás (feltéve, ha nem az alaphüccselekmény elkövetője végzi a saját maga számára, mert ebben az esetben nem minősíthetjük közgazdasági értelemben szolgáltatásnak). A pénzmosás tehát olyan illegális, rendszerint a gazdasági szférában megvalósuló szolgáltatás, amely valamilyen (egy korábbi hüccselekményből származó) „piszkos” összeget látszólag legális forrásból származó összeggé konvertál. A műveletek célja nem profitrealizálás, hanem pusztán a pénz illegális eredetének felismerhetetlenné tétele, ezért ez a tevékenység jellemzően kisebb-nagyobb veszteséget eredményez, mégpedig akár hosszabb távon is – ez a pénzmosás egyik tipikus ismérve. Mivel a „technológia” jórészt különböző pénzügyi műveletek felhasználásával valósul meg, közelebb jutunk a pénzmosás lényegének feltáráshoz, ha azt illegális pénzügyi szolgáltatásként definiáljuk. (Fontos hangsúlyozni, hogy a pénzmosás részmozzanatait alkotó egyes műveletek önmagukban szinte mindig legálisak, a műveletsorozat egésze viszont az eredetleplezési célzat miatt illegális.)

Egy általános félreértést is szeretnénk eloszlatni, ezért elhatároljuk a pénzmosást a költségvetési csalástól. A két jelenséget sokan, gyakran még a médiában is összemossák, holott gyökeresen eltérő jellemvonásokat mutató hüccselekményekről van szó. A gazdasági tevékenység gyakorlása során megvalósított pénzmosás álláspontunk szerint nem más, mint a költségvetési csalás komplementer művelete. Költségvetési csalást álta-

1 Prof. Dr. Gál István László ügyvéd, tanszékvezető egyetemi tanár PTE ÁJK Büntetőjogi Tanszék

lában úgy szoktak elkövetni, hogy a bevétel egy részét eltitkolják, vagy a költségeket a valósánál nagyobbak tüntetik fel. Alapvető közgazdasági összefüggésnek számít, hogy a jövedelem (profit) az összbevételnek az összköltséggel csökkentett része, amit a következő formulával szoktak jelölni: $\Pi = TR - TC$ (Profit = összbevétel – minden költség.). Mivel a pénzmosásnak a gazdasági tevékenység segítségével megvalósítható változatát a költségvetési csalás komplementer műveleteként definiáljuk, e bűncselekmény elkövetésének logikája itt fordított, azaz vagy a költségeket kell a ténylegesnél kisebb mértékűnek, vagy (és ez a gyakoribb) a bevételeket kell a valóságosnál nagyobbak feltüntetni. Szinte köztudomású tény, hogy hazánkban senkinek nem jelent komoly problémát az, hogy fiktív költség számlákkal csökkentse az adózás előtti jövedelmét. (Azt már csak kellő rosszindulattal feltételezhetnénk, hogy az adójogszabályok megalkotásakor a jogalkotó eleve számol azzal, hogy nagyon sokan kevesebb jövedelmet vallanak be a ténylegesnél, és az adókulcsok is ehhez a de facto helyzethez igazodna.) A fiktív számlázás elterjedtségét támasztja alá az is, hogy rendszeresen buknak le ún. „számlagyarak”, azaz olyan, valós gazdasági tevékenységet nem folytató vállalkozások, amelyek a számlaérték néhány százalékáért korlátlan mennyiségben tényleges gazdasági teljesítés nélkül állítanak ki számlákat, majd egy idő után a valódi tulajdonosok eltűnnek a pénzzel (a cég bejegyzett tulajdonosai pedig vagy nem létező személyek, vagy hajléktalanok, akiktől természetesen nem lehet behajtani a hátramaradt köztartozásokat). Ezek után könnyen beláthatjuk: ha fiktív költség számlát viszonylag könnyű megszerezni, akkor fiktív bevételi számlát még inkább, ezért ráadásul még néhány százalék jutalékot is lehet kérni, és azt adóhatóság sem fog gyanakodni, ha valaki vállalja, hogy rendszeresen befizeti a fiktív bevételei után a közterheket.

Költségvetési csalás és pénzmosás persze ettől függetlenül kapcsolódhat egymáshoz: ha a költségvetési csalás az előcselekmény, és az ebből származó piszkos pénzt mossák tisztára, akkor a két bűncselekmény összekapcsolódik.

A fentieket összefoglalva a pénzmosás kriminológiai fogalmát a következőképpen definiáljuk: olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amelynek eredményeként a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá válik, megsza- badulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától.

2. A pénzmosás hatályos szabályozása röviden

A 2021-től hatályos büntetőjogi definíció szerint pénzmosásnak öt alapesete van. Az öt alapesetet a főbb jellemzőik alapján a következő elnevezésekkel jelölhetjük meg:

- a) *materiális statikus pénzmosás,*
- b) *célzatos dinamikus pénzmosás,*
- c) *bűnpártoló jellegű dinamikus pénzmosás,*
- d) *orgazda jellegű statikus pénzmosás.*
- e) *gondatlan pénzmosás.*

A pénzmosás kriminológiai és büntetőjogi fogalma egyébként eltér egymástól: a kriminológiai fogalmát úgy definiáljuk, hogy olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amelynek eredményeként a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá válik, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától. A pénzmosás büntetőjogi fogalma ettől eltér. Büntetőjogi értelemben – és a jelen szakmai vélemény szempontjából ezt célszerű szem előtt tartani – a pénzmosás közgazdasági fogalmának bármely részmozzanata pénzmosásnak minősül. Vagyis: nem kell bizonyítania a hatóságnak, hogy a teljes pénzmosási folyamat megtörtént, elég, ha a pénzmosás közgazdasági fogalmának bármely részmozzanatát megvalósítja valaki valamely illegális eredetű összegre. Elég tehát egyetlen átutalás egy bankszámlára, egyetlen gazdasági eseménnyel is megvalósulhat ez a bűncselekmény a gyakorlatban.

A statikus és dinamikus pénzmosás közötti különbségtételt egy évtizeddel ezelőtt dolgoztam ki, azóta a jogalkalmazói gyakorlat is használja. Statikus jellegű pénzmosás esetén az elkövetési magatartások túlnyomó többsége nem tartalmaz vagyon-transzformációt, vagyis a bűnös eredetű vagyon az elkövetés során általában nem vált alakot. Ezzel szemben a dinamikus pénzmosás esetén az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közvetlenül vagy közvetve vagyon-transzformációt is eredményez, ez ugyan nem büntetőjogi értelemben vett eredménye ennek a bűncselekménynek, hanem csak kriminológiai értelemben vett megkülönböztető ismertetőjegye.

A gondatlan pénzmosás álláspontom szerint külön alapeset, vagyis ez az ötödik pénzmosási típus, hiszen önálló tényállása és minősített esetei vannak, az első négy szándékos bűnösségű alakzat közül egyiknek sem a gondatlan alakzata, bár a legközelebb a célzatos dinamikushoz áll. A pénzmosás egyes típusait a büntetőjogi szabályozást bemutató fejezetben elemezzük részletesebben.

A pénzmosás hatályos magyar szabályozása 2021. január 1-től a következő:

399. § (1) *Aki a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetét, a vagyonon fennálló jogot, a vagyon helyét, ezek változását elfedi vagy elleplezi, pénzmosást követ el.*

(2) *Pénzmosást követ el az is, aki a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetének, a vagyonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedése vagy elleplezése céljából a vagyont mástól átveszi, elrejt, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik, felhasználja, azzal összefüggésben pénzügyi tevékenységet végez, pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe, vagy arról rendelkezik.*

(3) *Pénzmosást követ el az is, aki a büntetendő cselekményből származó vagyon mástól való átvételével, elrejtésével, átalakításával, átruházásával, elidegenítésében való közreműködéssel, felhasználásával, az azzal összefüggésben végzett pénzügyi tevékenységgel, pénzügyi szolgáltatás igénybevételével, vagy az arról való rendelkezéssel*

a) *közreműködik a mással szembeni vagyonek Kobzás, illetve vagyonvisszaszerzés meg hiúsításában, vagy*

b) *a mással szembeni vagyonek Kobzás, illetve vagyonvisszaszerzés meg hiúsítására törekszik.*

(4) *Pénzmosást követ el az is, aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont*

a) *megszerzi, felette rendelkezési jogosultságot szerez, vagy*

b) *megőrzi, elrejt, kezeli, használja, felhasználja, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik.*

(5) *A büntetés büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást jelentős értéket meg nem haladó értékre követik el.*

(6) *A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást*

a) *különösen nagy értékre, vagy*

b) *jelentős értékre*

ba) üzletszerűen,

bb) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy

bc) hivatalos személyként

követik el.

(7) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást

a) különösen jelentős értékre, vagy

b) különösen nagy értékre

ba) üzletszerűen,

bb) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy

bc) hivatalos személyként

követik el.

(8) Aki pénzmosásra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(9) Nem büntethető a felbujtó vagy a bűnsegéd, ha a (3) vagy a (4) bekezdésben meghatározott bűncselekményt az általa elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyonnra követi el.

400. § (1) Aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont elrejt, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik, felhasználja, azzal összefüggésben pénzügyi tevékenységet végez, pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe vagy arról rendelkezik, és gondatlanságból nem tud a vagyon eredetéről, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés vétség miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

a) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,

b) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy

c) hivatalos személyként

követik el.

(3) Nem büntethető az (1) és (2) bekezdésben meghatározott pénzmosás miatt, aki a hatóságnál önként feljelentést tesz, és az elkövetés körülményeit feltárja, feltéve, hogy a bűncselekményt még nem vagy csak részben fedezték fel.

Értelmező rendelkezés

402. § (1)

(2) A 399-400. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevételén a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealapkezelési, tőzsdei, központi értéktári vagy központi szerződő fél, vagy biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítői, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magán-nyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíj-szolgáltatási tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.

A pénzmosás jogi tárgya a bűnözés – ezen belül is elsősorban a szervezett bűnözés – elleni fellépés eredményességéhez fűződő közérdek. Emellett másodlagosan jogi tárgynak tekinthetjük az állam pénzügyi rendszerébe vetett bizalmat² is. A bűncselekmény elkövetési tárgya a vagyon. „A büntető anyagi jog a pénzmosás elkövetési tárgyaként hagyományosan a dolgok körét jelölte meg, amelyet értelmező rendelkezéssel kiterjesztett a dolog módjára viselkedő, vagyoni jogosultságot megtestesítő okiratra és dematerializált értékpapírra. Ezek a keretek az elmúlt időszakban megjelent új típusú vagyoni formákra tekintettel szűkössé váltak, az új típusú vagyoni formák (pl. fizetésre használt elektronikus adat különféle formái) nemcsak a büntetőjogban, hanem más jogágakban is vitatott és alulszabályozott jogterületként jelentek meg. Az ilyen új vagyonelemek közös jellemzője azonban, hogy a velük való rendelkezés továbbra is vagyoni előnynek – így a bűnözés vagyoni hasznának – tekinthető, ezért feltétlenül szükséges, hogy velük szemben a büntetőjog megfelelő eszközkészlettel rendelkezessen. Az új típusú vagyonelemek büntetőjogi fogalmi keretekbe való beillesztésével kapcsolatban elsősorban azt kell kiemelni, hogy e vagyonelemek összességében nem esnek kívül a büntetőjog

2 HORVÁTH Tibor – KERESZTY Béla – MARÁZ Vilmosné – NAGY Ferenc – VIDA Mihály: A magyar büntetőjog Különös része. Korona Kiadó, Budapest, 1999. 670. oldal

hatókörén, az általános részi szabályok alapján ugyanis vagyonek Kobzás tárgyát és a Be.-ben kimondottan lefoglalás tárgyát is képezhetik. El- lentmondás feszül viszont aközött, hogy bizonyos típusú vagyonelemek vagyonek Kobzás alá vonhatók, de nem képezhetik a pénzmosás elkövetési tárgyát. Ennek feloldása érdekében indokolt a Btk. Különös Részben is olyan rugalmas szabályozás kialakítása, amely alkalmas az új típusú vagyonelemek kezelésére a pénzmosás tényállásának körében. Mivel a vagyonnak általános Btk.-beli definíciója nincs, mindössze a Btk. 76. §-a – nem kimerítő felsorolással – határozza meg a vagyonek Kobzás alá eső egyes vagyonelemeket, a pénzmosás elkövetési tárgyának vagyonra való módosítása kellően rugalmas feltételeket biztosít az új típusú vagyonelemek által megvalósuló bűnözés elleni küzdelemhez. E fogalom használata egyúttal a nemzetközi és európai uniós elvárásoknak való megfelelést is biztosítja.”³

Az elkövetési tárgy kapcsán még egy kérdéskört kell érintenünk, az előcselekmények problémakörét. A tényállásban említett dolognak ugyanis büntetendő cselekmény elkövetéséből kell származnia. Bár a törvény azt már nem mondja ki, hogy az „e törvény szerint” kell büntetendő cselekménynek lennie, álláspontom szerint legalább a magyar Btk. által is büntetni rendelt cselekményeket kell érteni alatta, nem elég az, ha az elkövetés helyének törvénye büntetni rendeli. A törvény nem a „bűncselekmény”, hanem a „büntetendő cselekmény” fogalmat használja, amiből az következik, hogy *a pénzmosás akkor is megállapítható, ha az előcselekmény elkövetője bármely okból nem büntethető* (például gyermekkor miatt, vagy ha kóros elmeállapotú az elkövető).

Annak sincs jelentősége, hogy az alapbűncselekmény a pénzmosás miatt eljáró állam joghatósága alá tartozik-e, vagy sem (ahogy ezt a Strasbourgi Egyezmény 6. Cikkelye is rögzíti.). „Napjainkban éppenséggel inkább az a jellemző, hogy az eredetleplezés az eredményesség reménye nélkül másként, mint nemzetközi méretekben nem is történhet. Szinte szükség-szerű tehát, hogy az alapügy elkövetésének és az eredetleplezés (részbenei) színhelyének országa különböző legyen. Az egyetlen fontos kritérium az, hogy a gyanított előcselekmény az elkövetés és a pénzmosás országában

3 T/9918. számú törvényjavaslat indokolása

is szabadságelvonással fenyegetett tett legyen. (Ez különösen pénzügyi, devizális érdekeket sértő bűncselekmények esetében lehet kérdéses.)”⁴

Abban a kérdésben, hogy büntetendő cselekményről van-e szó, a *bíróság nyilvánít véleményt*. Nem kell azonban az, hogy az alapügy jogerős ítélettel befejeződjön, hiszen, ha ezt minden esetben meg kellene várunk, akkor időközben elenyésznének a pénzmosás bizonyítékai is. Ezt a gondolatmenetet támasztja alá az is, hogy a Btk. nem „elbírált”, hanem „büntetendő” cselekményt említ előcselekményként.

Az alapcselekménynek büntetendő cselekménynek kell lennie, amely perrendszerűen bizonyítandó. A perrendszerű bizonyítás nem maradhat el a büntetőeljárásban. Álláspontom szerint önmagában az a körülmény, hogy az adott országban feljelentést tettek bűncselekmény gyanújával, még nem jelenti azt, hogy az ténylegesen büntetendő cselekmény miatt történt, hiszen előfordulhat olyan eset, hogy bűncselekmény hiányában megszüntetik az eljárást. A feljelentés ténye önmagában nemhogy a bűncselekmény elkövetését, hanem a jóval alacsonyabb követelményt támaztó büntetendő cselekmény elkövetését sem bizonyítja, amit alátámaszt az a tény is, hogy a büntetőeljárás törvény is gyanúról, illetve megalapozott gyanúról beszél a büntetőeljárás kezdetén, olyan időpontban, ahol azért már bizonyos mennyiségű adat mégiscsak rendelkezésre áll. Az alapcselekményt tehát „valamilyen szinten” bizonyítani kell a pénzmosás miatt folytatott eljárásban. Nem elegendő a feltételezés, a feljelentéseken alapuló gondolatmenetek, hanem igazolni kell, hogy a pénz valóban büntetendő cselekményből származik. Bár a magyar bírói gyakorlat az elmúlt néhány évben produkált ettől eltérő, sematikus döntéseket, amelyek nem egyeztethetők össze a büntető anyagi és eljárásjog rendelkezéseivel, a Kúria gyakorlatával és a hatályos nemzetközi szerződésekkel sem; a védelem álláspontja szerint a jelen ügyben akkor is vissza kellene térnünk a „helyes vágányra”, ha ez a jövőben a nyomozó hatóság számára többletmunkát, az ügyészség számára pedig akár rosszabb váderedményességet is jelenthet.

Különbséget kell tenni a bűncselekmény bevezettségé és befejezettségé között is, ennek pedig az alap- vagy előcselekmény szempontjából is jelen-

4 Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 358. oldal

tősége lehet. Például több vagyon elleni bűncselekmény esetében (csalás, lopás) a befejezettség kizárólag akkor merülhet fel, ha a sértett hatóköréből véglegesen kikerül a dolog, amelynek eredményeként már esélye sincs a visszaszerzésére, megtartására. Mindaddig amíg ilyen lehetősége van, csak kísérleti szakról beszélhetünk akkor is, ha az elkövető a magatartását a maga részéről már befejezte, vagyis a bűncselekmény bevégezett.

A Kúria egy felülvizsgálati eljárásban hozott határozatában rögzítette, hogy az alpbűncselekmény és a pénzmosás esetében valóságos heterogén alaki halmazat nem jöhet létre, azaz egy elkövetési magatartás egyidejűleg az alpbűncselekmény és a pénzmosás törvényi tényállását nem merítheti ki (Kúria Bfv.I.830/2017/16.) Vagyis a pénzmosás az alpbűncselekménnyel soha, semmilyen körülmények között nem állhat alaki halmazatban, kizárólag anyagi halmazatban: emiatt viszont térben és időben el kell különülnie az alpbűncselekménynek és a pénzmosásnak. Az alpbűncselekmény bevégeztsége után, ettől időben elkülöníthetően léphet csak a pénzmosás először kísérleti szakba, majd ezután állhat be a befejezettség stádiuma. Szemben néhány más állam jogi szabályozásával, a magyar büntetőjog jelenleg nem ismeri az autonóm pénzmosás kategóriáját, vagyis azt, amikor alapcselekmény nélküli szokatlan tranzakciók is pénzmosásnak minősülhetnek. A magyar Btk. alapján kell az alpbűncselekmény, a Kúria értelmezése alapján pedig ennek térben és időben elkülönülten, anyagi halmazatban kell állnia a pénzmosással.⁵ Vagyis a látszólagos alaki halmazat soha nem lesz feloldható úgy, hogy pénzmosást állapítsunk meg.

A pénzmosás elkövetési magatartásainak bemutatását úgy végezzük el, hogy a 2021. január 1-től hatályos tényállás öt alaptípusát egymástól elválasztva tárgyaljuk. Az egyes típusok elkövetési magatartásainak a tár-

5 Ugyanezt támasztja alá a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes pénzmosással kapcsolatos körlevele is: „A pénzmosás elkövetési tárgya az alapcselekményből származó dolog, ezért a járulékos deliktum elkövetése fogalmilag kizárt mindaddig, amíg az alapcselekmény – vagy az alapcselekményt alkotó, önálló büntetőjogi értékelésre is alkalmas részcselekmény – elkövetése nem fejeződött be.” (A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2017. (VII. 31.) LÜ h. körlevele a pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyészi gyakorlat büntetőjogi szempontjairól 8. pont)

gyalása után a bűncselekmény alanyi oldalát, valamint a minősített eseteket és a halmazati-elhatárolási kérdéseket ismét összevontan mutatjuk be.

Az első verzió a materiális statikus pénzmosás. Itt az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közgazdasági értelemben nem eredményez vagyon-transzformációt (emiatt statikus), emellett eredménytényállás (vagyis materiális bűncselekmény büntetőjogi értelemben), hiszen a bűncselekmény eredménye a bűnös eredetű vagyon végleges elszakadása a bűnös eredetétől. Az eredmény tehát az, hogy a vagyon eredete fedetté, leplezetté válik. Ez az alakzat új a magyar büntetőjogban, és álláspontom szerint nem lesz számottevő gyakorlata. Ha ugyanis az elkövető sikeresen leplezi a bűnös vagyon eredetét, akkor a pénzmosás eredménye miatt pont a lepleződést fogja elkerülni, vagyis a büntetőeljárás alapjául szolgáló gyanú felmerülését. Ha pedig nem „eredményes” a leplezés, akkor az eredmény hiánya miatt ez az alakzat nem állapítható meg.

Az elkövetési magatartások a következők:

- a) a vagyon eredetének elfedése az jelenti, hogy a bűnös vagyon a külvilág számára titkossá válik,
- b) a vagyon elleplezése az előzőhöz képest pedig egy többlet elemet tartalmaz: kell hozzá egy leplező jogcím, amely által a vagyon eredete legálisnak tűnik.

A második bekezdésben található változatot célzatos dinamikus pénzmosásnak is nevezhetjük, mivel az elkövetési magatartások túlnyomó többsége közgazdasági értelemben vagyon-transzformációt eredményez. Az elkövetési magatartások a következők (valamennyi elkövetési magatartáshoz kapcsolódik célzat, vagyis csak a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetének, a vagynonon fennálló jognak, a vagyon helyének, ezek változásának elfedése vagy elleplezése céljából történő elkövetés lehet tényállásszerű):

- a bűnös eredetű vagyont mástól történő átvétele azt jelenti, hogy az elkövető birtokviszonyba kerül, vagyis saját rendelkezési körébe vonja a vagyont,
- a bűnös eredetű vagyon elrejtése olyan cselekményt jelent, amely által a vagyon fizikailag válik fellelhetetlenné,
- a bűnös eredetű vagyon átalakítása körében a vagyon átalakul, így

például egy festményből készpénz lesz, vagy például lopott alkatrészek beépülnek egy másik dologba,

- a bűnös eredetű vagyon átruházása esetén a vagyon kikerül az elkövető birtokából, és más személy szerez rajta birtoklási jogosultságot szerződés vagy reálaktus folytán,
- a bűnös eredetű vagyon elidegenítésében közreműködés az átruházás során bármilyen, aktív magatartással történő segítségnyújtást jelent,
- a bűnös eredetű vagyon felhasználása azt jelenti, hogy az elkövető a saját vagy más célja érdekében vagyon-transzformációt hajt végre a bűnös eredetű vagyonon, például a lopott pénzt részben vagy egészben felhasználja ingatlant vásárlásához,
- a bűnös eredetű vagyonnal összefüggésben pénzügyi tevékenységet végzése, pénzügyi szolgáltatás igénybevétele, vagy arról történő rendelkezés tartalmát a Btk. értelmező rendelkezése határozza meg a 402. § (2) bekezdésében. Eszerint a Btk. 399-400. § alkalmazásában pénzügyi tevékenységen, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevétele a pénzügyi szolgáltatási vagy kiegészítő pénzügyi szolgáltatási, befektetési szolgáltatási vagy befektetési szolgáltatási tevékenységet kiegészítő szolgáltatási, árutőzsdei szolgáltatási, befektetési alapkezelési, kockázati tőkealapkezelési, tőzsdei, központi értéktári vagy központi szerződő fél, vagy biztosítási, viszontbiztosítási vagy független biztosításközvetítói, illetve önkéntes kölcsönös biztosító pénztári, magán-nyugdíjpénztári vagy foglalkoztatói nyugdíj-szolgáltatási tevékenységet, illetve annak igénybevételét kell érteni.

Elkövetheti ezt az alakzatot az alapbűncselekmény elkövetője is, de harmadik személy is. A célzatos dinamikus pénzmosás „büntetendővé nyilvánításának elvi alapja az, hogy a bűncselekményből származó dolognak a pénzügyi-gazdasági szférában végrehajtott műveletek révén, legális forrásból származó vagyonként való feltüntetése az alapcselekmény körében már értékelten felüli, önálló társadalomra veszélyességet hordoz. Ez, az alapcselekmény által előidézett jogtárgy sérelmen túlmutató veszély szűk körben ugyan, de az alapcselekmény elkövetője általi, eredetleplezési célú utócsselekmények szankcionálását indokolja. E tényállás keretében ugyanakkor – a kétszeres értékelés tilalmából következően – csak azok az

eredetleplezési célú magatartások nyerhetnek önálló büntetőjogi értékelést, amelyek nem szükségszerű velejárói az alapcselekmény elkövetésének.”⁶ Néhány szerző véleménye szerint az alapbűncselekmény elkövetőjének pénzmosás miatt történő megbüntetése több szempontból aggályos. A magyar büntetőjog dogmatikája ugyanis a látszólagos anyagi halmazat egyik eseteként tartja számon a „*büntetlen utócelekmények*” kategóriáját. Tudomásul kell venni azonban, hogy a jelenlegi szabályozás mellett, a nemzetközi kötelezettségeinkből is fakadóan erre sor kerülhet, a gyakorlat feladata tehát az, hogy minden eszközzel szűkítse a tényállás alkalmazási körét az alapbűncselekmények elkövetői vonatkozásában.

A harmadik bekezdésben található változatot bűnpártoló jellegű dinamikus pénzmosásnak is nevezhetjük. A tárgyi bűnpártolással, vagyis a bűnpártolással azzal az alakzatával, amelyben az elkövető „közreműködik a bűncselekményből származó előny biztosításában”, a specialitás viszonyában áll, alaki halmazatban nem állapíthatók meg. Ha mindkét tényállás megvalósul, akkor pénzmosást kell megállapítani, kivéve azt a törvényhez fűzött indokolásban található esetet, amikor a bűncselekmény elkövetéséből származó, tárgyi bizonyítási eszköznek is minősülő vagyontárgy megsemmisítésével az elkövető célja kizárólagosan a büntetőjogi személyi felelősség elkerülése. Ilyenkor bűnpártolást kell megállapítani akkor is, ha a pénzmosás büntetési tétele a konkrét esetben magasabb lenne. Ha pedig az alapbűncselekmény elkövetője követi el ilyen célból a vagyontárgy (tárgyi bizonyítási eszköz) megsemmisítését, azt büntetlen utócelekménynek kell tekinteni.

Ezt az alakzatot az az elkövető valósítja meg, aki a büntetendő cselekményből származó vagyontárgyat másra való átvételével, elrejtésével, átalakításával, átruházásával, elidegenítésében való közreműködéssel, felhasználásával, az azzal összefüggésben végzett pénzügyi tevékenységgel, pénzügyi szolgáltatás igénybevételével, vagy az arról való rendelkezéssel vagy közreműködik a mással szembeni vagyonekbevitel, illetve vagyonnekbevitel megszerzésében, vagy a mással szembeni vagyonekbevitel, illetve vagyonnekbevitel megszerzésében, vagy a mással szembeni vagyonekbevitel, illetve vagyonnekbevitel megszerzésében.

6 A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2017. (VII. 31.) LÜ h. körlevele a pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyészi gyakorlat büntetőjogi szempontjairól 6. pont

illetve vagyonvisszaszerzés megghiúsítására törekszik. A vagyonek Kobzás, illetve vagyonvisszaszerzés megghiúsításának a sikeressége nem befolyásolja a bűncselekmény befejezettségének a megállapíthatóságát.

A negyedik bekezdésben található változatot orgazda jellegű statikus pénzmosásnak is nevezhetjük. 2021. január 1-től az orgazdaság eltűnt a magyar büntetőjogból, szerepét a pénzmosás ezen alakzata vette át. Az követi el az orgazda jellegű statikus pénzmosást, aki a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó vagyont megszerzi, felette rendelkezési jogosultságot szerez, vagy megőrzi, elrejt, kezeli, használja, felhasználja, átalakítja, átruházza, elidegenítésében közreműködik. Az elkövetési magatartások döntő többsége statikus, vagyis nem eredményez vagyon-transzformációt.

Vitatott kérdés volt eddig a szakirodalomban,⁷ hogy az ügyvédi honorárium, amelyet a védőügyvéd a bűnelkövetőtől adott esetben a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben szerzett pénzből kap, lehet-e pénzmosás tárgya. Ha az ügyvéd tudja, hogy bűncselekményből származó pénzt vesz át, pénzmosást valósíthat meg 2021-től hatályos magyar szabályozás szerint. Ugyanígy pénzmosás miatt vonandó felelősségre az ügyvéd, aki ügyvédi letétként elfogad olyan pénzt, amelyről tudja, hogy bűncselekmény elkövetéséből származik. Más kérdés persze, hogy az elkövető, vagyis az ügyvéd tudattartalmának a bizonyítása rendkívül nehéz feladat lesz. Álláspontom szerint egy az adott ügyvéd által egy adott ügyben szokásos, nem kirívó összegű ügyvédi munkadíj elfogadása még akkor sem minősül pénzmosásnak, ha az ügyvéd előre láthatta, hogy bűncselekményből származik (de könnyelműen bízott benne, hogy mégsem).

A Btk. 400. § (1) bekezdésében található a gondatlan pénzmosás, amely az ötödik, önálló alapeset, hiszen az előző négy közül egyiknek sem a gondatlan alakzata, önálló tényállási elemei vannak, és saját minősített esetei is. Az elkövetési magatartások az orgazda jellegű statikus és a célzatos dinamikus pénzmosás elkövetési magatartásait tartalmazzák, de nagyon lé-

7 Ld. Lars HOMBRECHER: Geldwäsche (§ 261 StGB) durch Strafverteidiger? Aachen, 2001. Valamint: Wolfgang WOHLERS: Geldwäscherei durch die Annahme von Verteidigerhonoraren – Art. 305. StGB als Gefahr für das Institut der Wahlverteidigung (=Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 2002. 2. szám 197-219. oldal)

nyeges tényállási elem, hogy az elkövető gondatlanságból nem tud a vagyon eredetéről. A gondatlanság lehet hanyagság, de tudatos gondatlanság is. Vagyis nem szándékos pénzmosás, hanem ezen alakzat alapján vonandó felelősségre az elkövető, aki sejti, hogy büntetendő cselekményből származó vagyon van a háttérben, kellő gondosság mellett utána is járhatna, de ezt elmulasztja („előre látja magatartásának lehetséges következményeit, de könnyelműen bíz az elmaradásában”). Tipikusan ez a helyzet, ha a gyanús eredetű vagyont az elkövető adóelkerülésből származó pénznek hiszi, ami nem feltétlenül bűncselekmény, vagy azt gondolja, hogy a vagyon birtokosa kizárólag a tényleges tulajdonosi minőségét szeretné csak rejtetni, később mégis kiderül, hogy a vagyon bűncselekményből származik.

A pénzmosás valamennyi alapesete mind a szándékos, mind a gondatlan változat esetén 50.000 forint feletti értékre történő elkövetés esetén bűncselekmény, 50.000 forintig szabálysértés (a Btk. 462. § (1) bekezdés g) pont alapján); a szabálysértésekről szóló 2012. évi I. tv. 177. § (1a) bekezdése szerint:

„(1a) Aki lopásból, sikkasztásból, csalásból, hűtlen kezelésből, rablásból, kifosztásból, zsarolásból vagy jogtalan elsajátításból származó dolgot vagyoni haszonszerzés végett ötvenezer forintot meg nem haladó értékben megszerez, elrejt vagy elidegenítésében közreműködik, szabálysértést követ el.”

(Látható a szabálysértési tényállás alapján, hogy a pénzmosásnak nem valamennyi alakzatának, hanem csak az orgazda jellegű statikus pénzmosásnak van szabálysértési alakzata, szűkítve az előcselekmények körét a tárgyi oldalon a Btk. korábbi, orgazdaságként szabályozott tényállására emlékeztető módon, valamint szűkítve az alanyi oldal megállapíthatóságát is a célzattal.)

A pénzmosás első két alakzatát bárki elkövetheti, így az alapbűncselekmény elkövetője is. A bűnpártoló jellegű dinamikus, az orgazda jellegű statikus pénzmosás és a gondatlan pénzmosás, tehát a másik három alapeset elkövetője tettesként csak az alapbűncselekmény elkövetőjén kívüli, egyéb személy lehet. Felbujtóként és bűnsegédként nem büntethető az alapbűncselekmény elkövetője a bűnpártoló jellegű dinamikus, az orgazda jellegű statikus pénzmosás esetén, az utolsó, vagyis a gondatlan alakzathoz pedig értelemszerűen nem kapcsolódhat sem felbujtó, sem bűnsegéd. Összefoglalva a fentieket, a materiális statikus és a célzatos

dinamikus pénzmosság elkövetője lehet akár tettesként, akár felbujtóként vagy bűnsegédként az alapbűncselekmény elkövetője is, a további három alakzatért viszont semmilyen formában nem büntethető. Álláspontom szerint még ez a szabályozás is beleütközik a magyar büntetőjog humanizmus elnevezésű alapelvébe, hiszen a látszólagos anyagi halmazat egyik eseteként szoktunk hivatkozni arra, amikor emberiség szempontról büntetlenül hagyjuk azt az utócselkményt, amelyet az elkövető azért követ el, hogy ne lepleződjön le a korábbi bűncselekményével. Így tradicionálisan nem büntetjük költségvetési csalás miatt azt, aki nem vallja be az éves adóbevallásában egyéb jövedelemként a vesztegetésből származó jogtalan előnyt. Ha ugyanis valamely bűncselekmény megvalósítását az elkövető csak úgy kerülhetné el, ha leleplezné korábbi bűnelkövetését, az utóbbi bűncselekményt büntetlenül kell hagyni.”⁸ Egyes szerzők álláspontja szerint a pénzmossást is ilyen büntetlen utócselkményként kellene kezelni, ha saját bűncselekményből származó pénz mosásáról van szó. Az elkövetőnek ugyanis, ha nagyobb összegű profitot realizált egy bűncselekmény elkövetéséből, két lehetősége van. Megteheti, hogy a személyes szükségleteire fordítja az összeget, ekkor azonban számolnia kell az azonnali lebukás veszélyével (ezért az elkövetők többnyire várnak néhány hónapot a bűncselekményből származó profit felhasználásának megkezdése előtt, és nem is kezdenek gyanúsan nagy költsékezésbe). A másik alternatíva: megpróbálja tisztára mosni a pénzt, ekkor viszont azzal is számolni kell, hogy a lebukás esetén legalább két bűncselekmény miatt fogják felelősségre vonni. A pénzmosság jelenlegi tényállása teljes mértékben megfelel az EU 2018/1673. irányelvében foglalt elvárásoknak, csak éppen a magyar büntetőjog tradicionális alapelveivel nem egyeztethető össze. Ez utóbbi viszont már nem elsődleges szempont a XXI. század hazai jogalkotásában, hiszen az EU elvárásához kénytelenek vagyunk igazodni.

A pénzmosság első négy alakzata csak szándékosan követhető el, ezek közül a célzatos dinamikus pénzmosság a tényállásban található célzat miatt csakis egyenes szándékkal. A másik három szándékos alakzat elkövethető eshetőlegesen szándékkal is. Van mindezek mellett a pénzmossásnak egy

8 FÖLDVÁRI József: Magyar büntetőjog Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997. 227. oldal

önálló gondatlan alapesete is, ezt csak kívülálló személy követheti el, az alapbűncselekmény elkövetője nem.

A törvényhozó a Btk. 399. § (6) és (7) bekezdésében sorolja fel azokat a körülményeket, amelyek megvalósulása esetén a pénzmosás első négy, szándékosan elkövethető alapesetének a társadalomra veszélyessége olyan fokban megnő, hogy súlyosabb büntetési tétel (kettőtől nyolc évig terjedő, illetve öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés) kilátásba helyezése indokolt. A minősített esetek a következők:

1. a büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást
 - a) különösen nagy értékre, vagy
 - b) jelentős értékre
 - ba) üzletszerűen,
 - bb) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatóként, annak tisztviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy
 - bc) hivatalos személyként

követik el.

Vagyis 50 millió forint feletti elkövetés esetén mindenképpen, 5 millió forint feletti elkövetés esetén pedig akkor alkalmazandó ez a megemelt büntetési tétel, ha

- a) az elkövetés üzletszerű⁹
- b) a Pmt. szerinti bármely szolgáltató, annak tisztviselője vagy alkalmazottja követi el. A korábbi szabályozás csak az ügyvédként történő elkövetést sorolta a minősítő körülmények közé, 2021-től viszont a Pmt.-ben felsorolt 18 különböző pénzügyi szolgáltató – köztük az ügyvéd is – minősített eset miatt felel, de csak 5 millió forint feletti értékre történő elkövetés esetén.
- c) hivatalos személy követi el a pénzmosást. A hivatalos személy fogalmát a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontja határozza meg.

9 A Btk. 459. (1) bekezdés § 28. pontja szerint üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.

3. A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a pénzmosást
- a) különösen jelentős értékre, vagy
 - b) különösen nagy értékre
 - ba) üzletszerűen,
 - bb) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatónaként, annak tisztviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben, vagy
 - bc) hivatalos személyként
- követik el.

Vagyis a minősített esetek logikája itt ugyanaz, mint az előző esetén, csak 500 millió forint és 50 millió forint a két értékhatár. 500 millió forint feletti elkövetés esetén minden további körülmény nélkül öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés a büntetési tétel, míg az 50 millió forint feletti elkövetéshez kell legalább egy, az a)-c) pontban felsorolt többletkörülmények közül ahhoz, hogy a pénzmosás maximális büntetési tételkerete az elkövetőre alkalmazandó legyen.

Az ötödik alapeset, vagyis a gondatlan pénzmosás minősített esetei:

- a) különösen nagy vagy azt meghaladó értékre történő elkövetés (vagyis 50 millió forint felett),
- b) a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvényben meghatározott szolgáltatónaként, annak tisztviselőjeként vagy alkalmazottjaként a szolgáltató tevékenységével összefüggésben (vagyis a Pmt. szerinti 18 szolgáltató egyike, köztük az ügyvéd is, a korábbi szabályozással egyezően), vagy
- c) a hivatalos személyként történő elkövetés (a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontja alapján).

Az előkészületi magatartások közül a törvény korábban csak a pénzmosás elkövetésében való megállapodást büntette, 2021. január 1-től viszont valamennyi előkészületi magatartást büntetni rendeli. (Megjegyezzük, hogy a személy, aki az alapbűncselekmény elkövetése előtt állapodik meg a tettessel a pénzmosásban, az előkészület helyett az alapbűncselekményhez nyújtott pszichikai bűnsegélyért felel.)

A törvény meghatároz egy büntethetőséget megszüntető okot is, kizárólag a gondatlan pénzmosás (akár alapeset, akár minősített eset) vonatkozásában. A pénzmosás elleni hatékonyabb fellépés elősegítése és az a kriminálpolitikai célkitűzés hívta életre ezt a rendelkezést, hogy nagyobb érdek fűződik a még felderítetlen, vagy csak részben felderített cselekmény leleplezéséhez, mint az elkövető megbüntetéséhez. Ha tehát a gondatlan pénzmosás elkövetője önként feljelentést tesz, vagy ilyet kezdeményez, nem büntethető pénzmosás miatt. A bíróságnak nincs mérlegelési lehetősége: ha a cselekményt még nem fedezték fel teljesen, a feljelentő mentesül a felelősségre vonás alól.

3. A 2021-től hatályos új szabályozás rövid értékelése

A 2021-től hatályos szabályozás rengeteg problémát fog okozni a gyakorlatban. Ezek közül hármat említek meg zárásuképpen:

1. Korábban is felmerült már a szakirodalomban és a gyakorlatban, hogy a büntetlen utócslekmény több száz éves dogmatikai szabályát törli át ez a tényállás. A módosító törvény indokolása ugyan tesz egy erőtlen kísérletet arra, hogy megmagyarázza a megmagyarázhatatlant: „A saját bűncselekményből származó jövedelem tisztára mosása a 2018/1673 irányelv (11) preambulum bekezdése alapján azonban csak olyan esetekben büntetendő, ha a pénzmosás túlmutat – az Irányelv megfogalmazásában – a pusztá birtoklásán vagy a felhasználáson, és a vagyon átruházására, átalakítására, eltitkolására vagy leplezésére is kiterjed, továbbá a büntetendő cselekmény által okozott kárhoz képest további kárt eredményez.”¹⁰ Évszázados alapelv volt a magyar büntetőjogban, hogy az emberi természettel ellentétes követelményeket még maga a büntetőjog sem támaszthat a társadalom tagjai számára. Nem magyarázható másként, csak a nemzetközi kötelezettségeinkkel, hogy miért büntetendő az alapbűncselekmény elkövetője például az első bekezdés alapján, ha „a büntetendő cselekményből származó vagyon eredetét, a vagyonon fennálló jogot, a vagyon helyét, ezek

10 T/9918. számú törvényjavaslat indokolással – a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról

változását elfedi vagy elleplezi.” Ez egészen biztos kétszeres értékelés, de legalábbis az emberi természettel ellentétes elvárás. Ha ugyanis valaki elkövet egy lopást, akkor nem várható el tőle, hogy a lopott dolog eredetét ne leplezze.

2. Az orgazda jellegű statikus pénzmosság is felvet majd komoly gyakorlati problémákat. Az alapeset büntetési tétele öt évig terjedő szabadságvesztés, így két év feletti büntetésből kellene kiindulnunk a középérték alapján egy ötvenezer-egy forint értékű lopott dolog vásárlójával szemben. A lopás elkövetője pedig – ha első büntényes – alappal számíthat megrovásra. Mivel a pénzmosság ezen alakzatát az alapbűncselekmény elkövetője nem követheti el, logikus stratégia lehet az orgazda részéről beismerő vallomást tenni abban, hogy az elkövetésre készülő személy számára az elkövetést megelőzően legalább pszichikai támogatást nyújtott. Így egy kisebb értékre elkövetett lopás pszichikai bűnsegédjeként szintén csak megrovásra számíthat. . .
3. Át kell gondolni az orgazda jellegű statikus pénzmosság alkalmazásakor a középérték alkalmazását is. 50 ezer egy forinttól 50 millió forintig tart az alapeset, nagyon nem mindegy, hogy valami 51 ezer forint értékű vagy 49 millió forint értékű bűncselekményből származó dolgot („vagyont”) szerez meg. Az első esetben akkor lehet igazságos, méltányos és arányos büntetést kiszabni, ha a középértéket teljesen figyelmen kívül hagyja a bíróság! Ez viszont akár kiindulópont is lehet a középérték jövőbeli eróziójához, hiszen utána más bűncselekmények esetében is lehet majd hivatkozni az e körben kialakuló bírói gyakorlatra.

A tényállás értékelése kapcsán az a véleményem, hogy a jogalkotás ugyan kényszerpályán mozgott, amikor a pénzmosság jelenlegi szabályozását a Btk.-ba emelte, a jogalkalmazásnak azonban nincs ennyire megkötve a keze: mind a védelem, mind a vád, de az ítékezés feladata is lesz a következő években a tényállás hatókörének a lehető legdrasztikusabb szűkítése a gyakorlatban, ha a több száz éves magyar büntetőjogi tradíciókat komolyan szeretnénk venni a XXI. században is.

A BŰNSZERVEZET TEGNAP ÉS MA

I. A szervezett bűnözés fogalmának meghatározása

1. A fogalom meghatározásával szemben támasztott követelmények

A szervezett bűnözés fogalmának meghatározása mindig is a tudományos viták központjában állt. A viták elsődleges forrása az, hogy a különböző tudomány-területek képviselői (a kriminológusok, a szociológusok vagy a büntetőjogászok), illetve a jogalkalmazók eltérő álláspontokat képviselnek.

Abban általában mindenki egyetért, hogy a szervezett bűnözés kihívásaira mindig az adott kornak megfelelő válaszokat kell adnunk.

Általában abban is egyetértés mutatkozik, hogy a szervezett bűnözői csoportok elleni hatékony fellépés előfeltétele a szervezett bűnözés megjelenési formáinak – és ehhez kapcsolódóan a speciális jogkövetkezményrendszernek – az anyagi büntetőjogban történő meghatározása.

Ezt axiómaként kezelhetjük.

Amint általában az anyagi jogi fogalmak – így a többes elkövetési formák (csoportos elkövetés, bűnszövetség, bűnszervezet) – meghatározásánál mindig az az első és fő kérdés, hogy az milyen tartalmi elemeket öleljen fel.

A fogalom meghatározása során abból indokolt kiindulni, hogy a szervezett bűnözés az emberek olyan önállóan létező együttműködése, amely meghatározott szempontok szerint *elkülönül* a más emberi kooperációktól.

Ennek ez elkülönülő együttműködésnek feltételezhetően – és a jogi szabályozás szempontjából szükségszerűen – vannak jellemző ismertető jegyei, tehát fogalmi elemei. Bizonyosan ilyen alapvető jellemzője éppen az állandó változás, a folyamatosan változó körülményekhez igazodás. És a bűnözés új megjelenési formáival, változataival a büntető jogalkotásnak is lépést kell tartania.

1 Dr. Molnár Gábor Miklós PhD nyugalmazott kúriai bíró, tanácselnök

A jogalkotónak azt is mérlegelnie kell, hogy milyen részletességgel határozza meg a szervezett bűnözéssel kapcsolatos büntetőjogi fogalmakat. Értelemszerűen ugyanis minél részletesebb a szabályozás, annál szűkebb a hatóköre. Amikor több feltételt szab a definíció, akkor jelentősen megnehezül a bizonyítás.

Ha pedig általános a fogalom, mert kevés feltételt támaszt a törvény a büntetőjogi jogintézmény megállapításának feltételül, akkor túlságosan szélessé, netán parttalaná válhat a hatóköre és ahhoz igazodóan a jogalkalmazói gyakorlata is.

Az anyagi büntetőjog fogalom-meghatározásainak napjainkban alkalmasnak kell lenniük egyrészt a tradicionális bünszervezetekkel szembeni fellépésre, és egyúttal az egyre inkább elterjedő bűnözői hálózatokkal szembeni hatékony közdelem biztosítására is.

A hagyományos (maffiaszerű – keresztapa által uralt) hierarchiát már nélkülöző és emellett folyamatosan változó struktúrájú bűnözői hálózatok elterjedése mindinkább világossá tette, hogy a hierarchikus szervezeti felépítéssel operáló fogalmak nem képesek biztosítani a horizontálisan felépülő, laza szerkezetű hálózatokkal szembeni eredményes fellépést.²

Éppen a társadalmi jelenség állandó változása folytán nem lehet reálisan elvárni örökérvényű, konstans elemekből felépített szervezett bűnözéssel kapcsolatos anyagi büntetőjogi fogalmak érvényesülését. A kapcsolódó definíciókat mindenkor hozzá kell igazítani a szabályozás alapjául szolgáló társadalmi viszonyok, azaz bűnözés változásaihoz. A szabályozásnak azt folyamatosan követnie kell.

Ugyanakkor az is közismert tény, hogy a büntetőjogi szabályozás állandóságának hiánya, a gyorsan vagy gyakran változó büntetőjogi szabályozás viszont jogbizonytalansághoz, jogértelmezési problémákhoz vezethet és ezáltal a jogbiztonságot is veszélyeztetheti.

Hát ilyen változás közepén vagyunk és ilyen értelmezési problémákkal küzdünk napjainkban is a bünszervezet jogalkalmazói gyakorlatában.

2 NAGYCENKI Tamás: A szervezett bűnözéssel kapcsolatos jogi szabályozás, illetve a bünszervezetek elleni fellépés szervezeti keretei, lehetőségei Magyarországon Doktori értekezés 78. oldal

A kezdeti kísérletek után 2002. április 1-jén lépett hatályba az a korábbi bűnszervezet fogalom,³ amely viszonylagos stabilitást eredményezett a jogalkalmazásban. Akkor a bűnszervezet fogalom átalakítása annak alkalmazhatóvá tételét szolgálta.

2002-ben a fogalom alkalmazását szűkítő feltételek – alapvetően a haszonszerzési célzat és az alá-fölérendeltségi rendszeren nyugvó szervezett együttműködés – kiiktatásával a törvényhozó mintegy akadálymentesítette a bűnszervezet legális fogalmát. A lényegesen egyszerűsített szabályozással egyúttal megkönnyítette alkalmazását, bizonyítását.

Ennek eredményeként – a bevezetésétől eltelt több év után – lendületet vehetett a bűnszervezetben elkövetett bűncselekményekre vonatkozó rendelkezések alkalmazása a napi jogalkalmazói gyakorlatban is.

Ezt jelentősen elősegítette a Legfelsőbb Bíróság is a 2005-ben elfogadott jogegységi határozat által adott iránymutatással.⁴

A kialakult gyakorlat olyan sikeres és eredményes volt, annyira összhangban állt a 2010-ben működését megkezdő II. Orbán kormányzat büntetőpolitikájával is, hogy az új Btk-ban⁵ változatlan szöveggel vették át.

A Btk. nem csak a bűnszervezet korábbi fogalmát vette át változatlan szövegezéssel, hanem egyúttal mindazokat a járulékos rendelkezéseket is fenntartotta, amelyek a korábbi törvény a bűnszervezetben elkövetéshez kapcsolódtak.

2. Paradigmaváltás?

És akkor 17 év után, 2019-ben egy rejtett jogalkotás eredményeként az Országgyűlés puccsszerűen átalakította át a bűnszervezet fogalmát azzal az indokkal, hogy a Kúria és a bíróságok törvényrontó gyakorlatot folytattak, amelyet jogalkotással kellett a helyére tenni. A döntés valódi hátterét a szakma azóta sem ismerhette meg. A büntetőtörvény módosítása nem a büntető jogalkotás szakmai rendjében történt.

3 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV: törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény 19. § (5) bekezdésével.

4 4/2005. Büntető jogegységi határozat a bűncselekmény bűnszervezetben való elkövetésének megállapíthatóságáról

5 Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

Személyes véleményem szerint a jogszabály-változtatást nem a rossz jogalkalmazói gyakorlat indokolta, hanem a jogalkotás paradigmaváltása.

És innen válik érdekessé a kérdés.

Azt észleltem, hogy az új szabályozás hatályba lépését követően a joggyakorlat irányítói – a Legfőbb Ügyészség és a Kúria – lényegében arra az álláspontra helyezkedett, hogy az új jogi szabályozás valójában érdemében nem érinti a korábbi jogszabály szerint kialakult gyakorlatot.

A Legfőbb Ügyészség 2019 nyár végén megvizsgáltatta az összes élő vádat – a benyújtott, tárgyalat vádiratokat, folyamatban lévő ügyeket – amelyekben bünszervezetben elkövetőként elkövetett bűncselekmények miatt emeltek vádat. Emlékeim szerint ezek száma akkor nagyságrendileg 50 volt és arra a következtetésre jutott, hogy talán 4-5 ügyben merülhet fel, hogy az új szabályozás szerint már nem állnak fenn a bünszervezetben elkövetés jogszabályi feltételei.

A Kúria B.III. tanácsa is hamar reagált. A Bhar.III.571/2019/41. számú végzés üzenete, hogy a jogszabályi változás nem igényli feltétlenül a bünszervezet fogalmának jogalkalmazói újragondolását.

Kimondta, hogy a hierarchikus szervezethez nem jelenti valamennyi bünszervezetben részt vevő személy hierarchiában való elhelyezkedését. Ha olyan adat áll rendelkezésre, amely akár egy résztvevő szervezői, koordináló, irányító szerepére vonatkozik a feladatok megosztása során, akkor – egyezően a Legfőbb Ügyészség álláspontjával – e körülmény olyan alá-fölé rendeltséget jelentő személykapcsolatnak tekinthető, amely megalapozhatja a bünszervezet megállapítását az új fogalom szerint is.

A csoport konspiratív működése lényegében a korábbi fogalom összehangolt működésének feleltethető meg, amennyiben az a külvilág elől rejtve valósul meg, de nem jelenti a teljes szervezet minden tagjával való együttműködést, hanem az egyes cselekményekhez rendelt személyek összehangolt tevékenységét feltételezi.⁶

A Kúria idézett határozata azt tükrözi, hogy Kúria a konspiratív működést az összehangolt működéssel kapcsolatban kialakult korábbi gyakorlatnak megfelelően értelmezi és a hierarchikus kapcsolatnak sem tulajdonít lényegi többlettartalmat.

6 Bhar.III.571/2019/41. számú végzés [155]-[156] bekezdés

Ez azonban nem feleltethető meg a bűnszervezet jelenlegi fogalmának, és az új norma előterjesztői – jogalkotói – értelmezésének sem

3. A jogszabály-módosítás indokai

A bűnszervezet új fogalmát a Magyarország 2020. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2019. évi LXVI. törvény 107. §-a határozta meg 2019. július 10. napjától kezdődő hatállyal.

A jogszabály-módosítás indokait a törvényjavaslat előterjesztői indokolása világosan megfogalmazta.

Az egyik indok, hogy korábban a jogalkotó túllőtt a célon, mondván: „Az így megemelt büntetési tétel, a büntetéskiszabás során alkalmazott középérték szabály és a kedvezmények alkalmazásának tilalma még a közepesen súlyos bűncselekmények esetén is az indokoltnál hosszabb végrehajtható szabadságvesztéshez vezet.”

Ez a megfogalmazás tehát nem hagy kétséget a tekintetben, hogy ezen a téren megváltozott a büntetőpolitika és a jogalkotó maga eltúlzottnak tartotta azt a szigor, amelyet korábban létrehozott.

A hivatkozott indokolás szerint a jogszabály módosításának másik indoka, hogy a Kúria törvényrontó joggyakorlatot folytatott, amely nem tükrözi vissza a jogalkotó szándékát a szervezett bűnelkövetői alakzatok közötti különbségtétel tekintetében. Ezért egészült ki a hatályos meghatározás a hierarchia és a konspiráció fogalmi elemeivel.

A jogalkotó tehát ma már két további feltételt követel ahhoz, hogy a bűnszervezet megállapítható legyen. Ehhez képest az minimálisan megállapítható, hogy nem egy, hanem két ponton is szűkült maga a fogalom.

Mindebből józan megfontolás mellett levonható az a következtetés, hogy ma már a jogalkotó a korábbinál lényegesen szűkebb körben tartja indokoltnak a bűnszervezet megállapítását, mint ahogyan azt korábban ő maga gondolta.

II. A bűnszervezet megállapításának feltételei a hatályos szabályozás szerint

1. A bűnszervezet, mint szervezet

A bűnszervezet egy „önállóan” létező csoport, amelynek három vagy annál több tagja van. Ennek megfelelően megállapításának elsődleges feltétele, hogy létrejöjjön, létezzen egy összehangoltan működő csoport, amelynek szervezeti célja az, hogy súlyos (legalább öt év szabadságvesztéssel büntetendő) bűncselekményeket kövessenek el.

A szervezetben minden tagnak meg van a vezető(k) által kiosztott és behatárolt feladata. Mindenki ennek megfelelően, irányítás alapján és nem a saját döntése szerint végzi a tevékenységét. Ettől szervezet a szervezet.

A szervezet minden tagjának ki kell fejeznie azon akaratát, hogy egymást a társulás tagjának fogadják el.⁷

Amennyiben a bűnszervezet megállapításához szükséges három fő közül az egyik büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok miatt nem vonható felelősségre, attól a másik két személy terhére a bűnszervezetben elkövetés még megállapítható.

2. A bűnszervezet célja

Ugyancsak a tárgyi oldal feltétele, hogy a bűnszervezet, mint csoport célja legalább kettő, súlyos szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény elkövetésére irányuljon.

Sajnos e körben messzemenően egyetérthetünk a módosító törvény indokolásával, mert ezen a területen kifejezetten törvényrontó, kifejezetten contra legem a joggyakorlat.

Kifejezetten ritkán, szinte kivételesen állapítják meg a bűnszervezetben elkövetést a bíróságok olyan esetben, amelyben a bűnszervezet célja legalább kettő súlyos bűncselekmény elkövetése.

⁷ TORNYAI Gergely: A szervezett bűnözéssel kapcsolatos szabályozás az olasz és a magyar büntetőjogban (Magyar Jog, 2014/9., 527-537. oldal)

Napjainkban a bünszervezetben elkövetést a bíróságok (az embercsempészás vagy a kábítószerkereskedelem mellett) leggyakrabban a költségvetési csalás büntette miatt indított büntető ügyekben állapítják meg. Az ilyen bűnügyekben jellemzően (1 rendbeli) költségvetési csalás és (1 rendbeli) és hamis magánokirat felhasználásának vétsége miatt marasztalják a vádlottakat, akik a költségvetési csalást egyetlen gazdálkodó szervezet keretében, fiktív számlák könyvelésbe állításával folyamatosan áfára követik el és a vagyoni hátrány is folyamatosan, egységesen következik be.

Ez a cselekmény a természetes egység keretei közé tartozik. Kizárólag erre irányul a csoport tagjainak a szándéka. Ennek megfelelően csupán egy rendbeli bűncselekmény felel meg a bünszervezet súlyos bűncselekmény fogalmának.

A résztvevők szándéka nem is irányul több öt évig terjedő vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény elkövetésére.

A bíróságok meg sem kísérlik megindokolni, milyen alapon állapítják meg a bünszervezetet annak ellenére, hogy nincs legalább kettő olyan súlyú bűncselekmény a tervekben, amelyek a bünszervezetben elkövetést megalapozhatnak.

Érdekes felvetés, hogy Balláné dr. Szentpáli Edit a bünszervezet fogalom célra vonatkozó elemét (ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése) nem tekinti véglegesnek. Szerinte „felvetődnek olyan konkrét ügyek, ahol a bünszervezeti magatartáshoz alacsonyabb büntetési tételű, azonban ennek ellenére összességükben jelentős társadalomra veszélyességű cselekmények kapcsolódnak.”⁸

A bünszervezet fogalom megállapítása legalább két bűncselekmény tervezését igényli, amelyből legalább egyet a kísérlet vagy a büntetendő előkészület szakaszába kell juttatni.

Az elkövetőknek nem kell pontosan ismerniük a tervezett bűncselekmények büntetési tételeit, elégséges azt tudniuk, hogy súlyos bűncselekmények elkövetésére jött létre a szerveződés.

8 Balláné dr. Szentpáli Edit: A bünszervezetek és a költségvetési csalás kapcsolata Magyarországon. Magyar Rendészet, 2019/2-3., 49. oldal

3. A bünszervezet hosszabb időre szervezett csoport

A hosszabb időre szervezettség azt feltételezi, hogy a csoportban résztvevő tagok tevékenysége nem tekinthető alkalminak. Az elkövetők nemcsak a bűncselekmények elkövetéséhez feltétlenül szükséges időre, hanem olyan időtartamra hozzák létre a csoportot, amely elégséges a működésük megszervezésére is.

A hosszabb időre szervezettség megítélésénél tekintettel kell lenni az elkövetett, illetve a tervezett bűncselekményekre is.

Egy-egy elkövetési módszer kialakítása és működtetése már eleve azt igazolhatja, hogy az érintett vádlottak a tevékenységüket hosszabb időn át folytatták.

Hiba lenne konkrét időtartam – pl. hat hónap, egy év – meghatározására koncentrálni.

A hosszabb időre szervezettség feltételének megfogalmazásakor a jogalkotó célja az egy-két bűncselekmény alkalmi elkövetésében való együttműködéstől történő megkülönböztetés volt.

III. A 4/2005. Büntető jogegységi határozat értékelése⁹

I. Bünszervezetben elkövetés (Btk. 137. § 8. pont, 98. §-a (1) bek.) megállapítható azzal szemben is, aki – eseti jelleggel – akár egyetlen cselekményt tettesként vagy részesként valósít meg.

II. A Btk. 98. §-a (1) bekezdése akkor alkalmazható, ha az elkövető tudata a bünszervezet Btk. 137. §-a 8. pontjában meghatározott tárgyi ismérveit átfogja.

A jogegységi határozat nem felel meg sem a korábbi jogszabály, sem a hatályos jogszabály rendelkezéseinek.

1. A bünszervezetben elkövetés fogalma

A törvény a *bünszervezetben elkövetett* bűncselekményhez fűz súlyosabb jogkövetkezményeket.

9 4/2005. Büntető jogegységi határozat a bűncselekmény bünszervezetben való elkövetésének megállapíthatóságáról

A bűnszervezetben elkövetés nem azonos a bűnszervezethez kapcsolódó, avagy a bűnszervezet működéséhez kapcsolódó elkövetéshez.

A jogegységi határozat a bűnszervezetben elkövetést törvényrontóan kiterjesztette a bűnszervezethez kapcsolódó elkövetésre.

Erre tekintettel – ellentétben a jogegységi határozat meghozatala óta következetes ítélkezési gyakorlattal – aki egy alkalommal követi el az embercsempészt (például migránsok belföldi szállításával) és így esetleg kapcsolódik a bűnszervezethez, annak terhére a bűnszervezetben elkövetés aligha állapítható meg.

Meg kell azonban jegyezni, hogy ez az törvényrontó gyakorlat még a jogegységi határozat I. pontjából sem következik, a gyakorlat még azt is kiterjesztette.

A jogegységi határozat szerint a bűnszervezetben elkövetést is átfogó tudattartalom vizsgálatának első lépcsőjében az „alapcselekmény” tényállásszerűségéhez szükséges bizonyítékok vizsgálata szerepel.

Párhuzamosan vizsgálni kell a bűnszervezet fogalmi ismérveire következtetést megalapozó bizonyítékokat, a tényállásban erre nézve megállapítást kell tenni.

„Amennyiben bizonyított, hogy a bűncselekményt egy tényleges bűnszervezet *működéséhez kapcsolódva*, illetve *annak keretei között követték el*, úgy a végrehajtás körülményeiből – különösen a konkrét magatartás mások megelőző vagy további láncolatot cselekményeit feltételező jellegéből, ezek szükségszerű és ezért előreláthatóan bekövetkező eseményeiből lehet következtetést vonni arra, hogy az alkalmoszerű tettes (részes) cselekménye megvalósításakor a bűnszervezetbeni elkövetést felismerte.”

A Legfelsőbb Bíróság tehát a „bűnszervezet keretei között” elkövetést tudatosan kiterjesztette a „bűnszervezethez kapcsolódva elkövetett” bűncselekményre.

Ez a kiterjesztő értelmezés tilalmába ütközik, a nulla poena sine lege követelményét sérti.

A bűnszervezetbe nem tartozó, a bűnszervezeten kívül álló személyek bűnszervezetben nem követhetik el a bűncselekményt. Ehhez képest a bűnszervezetben elkövetés megállapításához az elkövető tudatának nem arra kell kiterjednie, hogy egy bűnszervezet a törvényi előfeltételek szerint létrejött, hanem arra, hogy a bűnszervezet tárgyi sajátosságai ismeretében

annak „működéséhez” csatlakozik, illetve annak keretében cselekszik.

Tudományos publikációikban korábban Bárányos Bernadett és Gellér Balázs is hasonlóan foglalt állást.¹⁰

A jogegységi határozat azt egyébként helyesen tartalmazza, hogy a Btk. a „*passzív bünszervezeten belüli létet*” (alaphűncselekmény, illetve a bünszervezetben részvétel bűncselekmény elkövetése nélkül) nem bünteti, mivel az előkészületként sem értékelendő magatartás a szándék kialakulásának fázisában van.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény 19. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint:

„A bünszervezet létrejöhet akként is, hogy a bünszervezetben tevékenykedő személyek egymás cselekményéről tudnak, adott esetben közösen valósítják meg a bűncselekményeket, de létrejöhet a bünszervezet akként is, hogy a keretében elkövetett bűncselekményeket irányító vagy vezető személy hangolja össze azoknak az elkövetőknek a magatartását, akik egymás tevékenységéről esetleg nem is tudnak.”

„A bünszervezetben elkövetés megállapítása öt évi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett szándékos bűncselekmény tettesként, társtettesként, felbujtóként vagy bűnsegédként való elkövetéséhez kapcsolódik, és átfogja a bünszervezeten belül a szervező, irányító, közreműködő és segítő szerepeket egyaránt.”

Ezzel az indokolással feltétlenül ellentétes az a gyakorlat, amely szerint bünszervezetben elkövetőként vonják felelősségre a bíróságok azokat a bünszervezetbe nem tartozó, a bünszervezeten kívül álló személyeket, akiknek a tudata kiterjed a bünszervezet tárgyi sajátosságaira, és ennek ismeretében egyetlen cselekménnyel kívülről csatlakoznak a bünszervezet „működéséhez”

10 GELLÉR Balázs – BÁRÁNYOS Bernadett: Meddig tágítható a bünszervezet-fogalom. Büntetőjogi és alkotmányos aggályok a bünszervezet-fogalom bírósági értelmezésével kapcsolatban. Magyar jog 2019. 7-8. szám 468-476. oldal. BÁRÁNYOS Bernadett: Bünszervezet: hatékonyság vagy alkotmányosság. Jogi tanulmányok, 2012/1., 277-289.

2. A bűnszervezetben elkövetett bűncselekmény

Gellér Balázs és Bárányos Bernadett szerint¹¹ a bűnszervezet fogalom célra vonatkozó elemének – a csoport célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése – nyelvtani értelmével ellentétes a Kúria olyan gyakorlata, amely alapján egy előkészületi jellegű vagy egy folytatólagosan elkövetett bűncselekmény esetén is megállapítható a bűnszervezetben történő elkövetés.

Ezt az értékelést pontosítanám. Ha a bűnszervezet, mint csoport célja valóban legalább kettő súlyos bűncselekmény elkövetése, akkor a bűnszervezetben belül, azok tagjai által vagy tagjai megbízásából elkövetett, egyetlen és akár előkészületi jellegű, sőt akár enyhébben büntetendő bűncselekmény is bűnszervezetben elkövetettként minősülhet.

Ehhez azonban fel kell térképezni azt a bűnszervezetet, meg kell határozni azt a legalább három személyt, azokat a bűncselekményeket és azokat az egyéb feltételeket, amelyek alapján a bűnszervezet beazonosítható és amelyek a keretein belül, illetve amelynek a megbízásából a bűncselekmény elkövetésére sor kerül.

Abban viszont egyetértek a Gellér-Bárányos szerzőpárossal, hogy törvényrontó az a bírói gyakorlat, mely a folytatólagosan elkövetett bűncselekmények vonatkozásában is megállapítja a bűnszervezetben történő elkövetést.

Nem kétséges, hogy a folytatólagosan elkövetett bűncselekmény a Btk. fogalomrendszerében egyetlen rendbeli bűncselekmény. S ha ez a megállapítás helyes, akkor annak ugyanazon jogszabály valamennyi rendelkezése tekintetében érvényesülnie kell.

A bírói gyakorlat azonban következetes abban a kérdésben, hogy a törvényi egységbe olvadó 1 rendbeli bűncselekmény alapján is megállapítja a bűnszervezetben történő elkövetést, ha pl. a bűnszervezet-szerűen működő terheltek egyetlen célja az áfacsalás, amely a konkrét esetben 1 rendbeli bűncselekménynek minősül (ráadásul nem is feltétlenül törvényi egység, hanem rendszerint természetes egység).

11 GELLÉR Balázs – BÁRÁNYOS Bernadett: Meddig tágítható a bűnszervezet-fogalom. Büntetőjogi és alkotmányos aggályok a bűnszervezet-fogalom bírósági értelmezésével kapcsolatban. Magyar jog 2019. 7-8. szám 468-476. oldal.

Amennyiben a bíróságok helyesen értelmeznék a bünszervezet törvényi fogalmának több bűncselekményre vonatkozó elemét, kizárt lenne a bünszervezetben történő elkövetés megállapítása a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények (pl. kábítószer–kereskedelem, kábítószer birtoklása), illetve az embercsempészés miatt indított büntetőügyek többségében.

Az pedig ettől független kérdés, hogy talán a törvényalkotó sem kívánta azt, hogy egy olyan csoport általi elkövetés ne „minősülne” bünszervezetnek, amelynek tagjai például fél éven keresztül, havi rendszerességgel, legkevesebb 5-6 alkalommal értékesítési céllal szállítanak kábítószer Magyarországra és itt folyamatosan értékesítik azt. Pedig az elkövetők cselekménye csupán egy rendbeli kábítószer–kereskedelem büntettének minősül. A bűncselekmény természetes egység. A csoport tagjai – a több részecselekmény ellenére – egyetlen bűncselekményt követtek el és a csoport célja kizárólag ennek az 1 rendbeli bűncselekménynek az elkövetése volt, így kizárt a bünszervezetben történő elkövetés megállapítása.

Törvényrontó, ha „bűncselekményeknek” tekintjük a törvényi egységet képező bűncselekményt, illetve a természetes egységet képező kábítószer–kereskedelmet vagy költségvetési csalást.

Fentebb már felvetettem, hogy a bünszervezetben elkövetett alapcselekmény lehet-e 5 év szabadságvesztésnél enyhébben büntetendő bűncselekmény.

Meg is válaszoltam. Igen, miért ne. Semmi nem zárja ki. A gyakorlat azonban ezzel ellentétes.

Hasonlóan merült felül fel a kérdés, hogy elég lehet-e egy előkészületi cselekmény a bünszervezetben elkövetés megállapításához, ha egyébként a bünszervezet többi feltétele beazonosítható?

Az előző válaszból következik, hogy igen. Feltéve, hogy bünszervezetben és nem azon kívül követik el.

Tehát, ha a bünszervezet célja több, megfelelő súlyú bűncselekmény elkövetése, akkor egyetlen cselekmény elkövetése is elég lehet a bünszervezetben elkövetés megállapításához?

IV. Hierarchikusan szervezett csoport

„A bünszervezet akkor állapítható meg, ha a szervezettség a hosszabb időtávon túlmenően a hierarchia jegyeit is mutatja.”¹²

„A hierarchikus szervezeti felépítés azt jelenti, hogy az elkövetők alá-fölérendeltségi viszonyban vannak, az egyes döntési szintek elkülöníthetők egymástól, tehát a szervezeti felépítésnek vertikális jellege van.

A hierarchiában lévő személyek együttműködése a feladatok megosztásán alapul.

E két tartalmi feltétel együttes megvalósítása minőségi többletet jelent a bünszövetség szervezettségi szintjéhez képest.”

Belovics Ervin álláspontja szerint „[a] hierarchikus jelleg létrejötté tekintetében elégséges, de egyben szükséges is egy olyan minimum szint, amelyben legalább egy személy, két vagy több személy vonatkozásában irányítói, vezetői pozícióval rendelkezik.”¹³

Sajnos úgy tűnik, hogy ezzel az ítélkezési gyakorlat is megelégszik. Tehát ha egy okos ember kitalálja a feladatot, amelyet azután vele együttműködésben kettő nem annyira okos, inkább erős ember végrehajt, akkor ez az együttműködés (az egyéb feltételek esetén) a bünszervezetben elkövetést már megalapozhatja.

Szeptikus vagyok a tekintetben, hogy ezen a jövőben változást lehet elérni, jóllehet, nyilvánvalóan nincs összhangban a jogalkotói szándékkal, amely szervezetszerű működést feltételez és igényel.

V. Bünszervezet már létező szervezetek keretében

A mindennapi jogalkalmazói gyakorlatban tipikusan felmerülő kérdés, hogy a már létező szervezetek keretei között kialakított bűnöző együttműködésénél milyen feltételeket kell támasztani a „hierarchikusan szervezett” csoport fogalmának meghatározásához.

12 lásd a Magyarország 2020. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2019. évi LXVI. törvény 107. §-ához kapcsolódó előterjesztői indokolásban.

13 BELOVICS Ervin: A bünszervezet új fogalma. In: RAFFAI Katalin – SZABÓ Sarolta (szerk.): *Honeste benefacere pro scientia*. Ünnepi kötet Burián László 65. születésnapja alkalmából. Budapest, Pázmány Press, 2019., 335-336.

A kérdés megválaszolása során abból indokolt kiindulni, hogy a bűnszervezet egy önálló létezés, entitás, amit meg kell tudnunk különböztetnünk és el kell tudnunk különíteni más emberi együttműködésektől.

Azt nem merem állítani, hogy egy önálló csoport, mert van, aki erre azt mondja, hogy ez nem törvényi feltétel.

Az azonban vitathatatlan, hogy a bűnszervezet kizárólag abban az esetben állapítható meg, ha az elkövetők által tanúsított együttműködés már szervezett kereteket ölt és közöttük alá-fölérendeltségi viszony áll fenn.

Az áfacsalás a kereskedelmi tevékenységhez kapcsolódik. A kereskedelem önmagában is egy többszereplős gazdasági tevékenység, amely a gazdálkodók kapcsolat-teremtését, a kapcsolatok kiépítését és ezzel együtt kisebb-nagyobb szervezettséget igényel.

Valójában arról van szó, hogy az áfa csalásnak a fiktív számlák felhasználásával, eltűnő kereskedők közreműködésével, vagy fiktív uniós értékesítések beiktatásával végrehajtott módja, tehát az áru többszintű céghálón való átfuttatása, fuvarozása, számlázása, raktározása stb. csak ilyen módon, ilyen szervezettséggel valósítható meg.

A láncolatos kereskedelem útján megvalósuló adócsalás esetében azt kell vizsgálni, hogy pusztán a bűncselekmény jellegéből adódó szükségszerű együttműködésről van-e szó, vagy ezt meghaladóan olyan magasabb szintű szervezetség alakult ki, amely már a bűnszervezeti fogalom követelményeinek is megfelel.

A tagok között fennálló olyan kapcsolatot kell igazolni, amely az abban résztvevőket önálló szervezetté formálta.

E körben a Szegedi Ítéltábla a Bf.431/2015/20. számú ítéletében egy láncolatos kereskedelem keretei között végrehajtott adócsalás kapcsán az alábbiakat állapította meg:

„Az elsőfokú bíróság azonban azt már nem vizsgálta, hogy a vádlottak közötti szervezetség és összehangoltság mutatott-e olyan magasabb szintű szervezettséget, együttműködést, ami kiemeli ezt az elkövetői kört a pusztán a bűncselekmény jellegéből adódóan. szükségszerűen együttműködve tevékenykedők köréből. Minden esetben vizsgálandó, hogy önmagából a bűncselekmény jellegéből fakad-e az együttműködés, vagy az valóban olyan magasabb szinten szervezett tevékenységet jelent, mely megalapozza a bűnszervezetben elkövetést.

Így – egy tényleges kereskedelmi cég esetén – a tevékenységhez kapcsolódó árubeszerzés, áruszállítás, értékesítés, raktározás, számlázás, tárgyalás is igényel szervezettséget, struktúrát, amelyhez a humán erőforrást, jogi kereteket és technikai hátteret általában egy kereskedelmi vállalkozás biztosítja, amely kereskedelmi tevékenységet végez.

Ugyanígy szervezettséget igényel, ha terméket szállítani kell és számlát kell kiállítani, mert kapcsolatban kell lenni az eladóval, a vevővel, ismerni kell a mennyiséget és az árat, tudni kell mit és hova kell szállítani és milyen tartalommal kell számlát kiállítani.

Ez a fajta szervezettség akkor is a tevékenység elengedhetetlen velejárója, ha egy fiktíven működő cég neve alatt végzik.”

Mindebből fakadóan először is és minden esetben különbséget kell tenni a tevékenység szükségképpen szervezettsége és a bünszervezet definíciójának elengedhetetlen részét képező szervezettség között.

Másodsorban el kell döntenünk, hogy mennyire azonos vagy átfedő a kereskedelmi vállalkozás tulajdonosi köre és managementje, valamint a szerződéses viszonyban lévők személyi köre azzal az elkövetői körrel, amely elkövetői körre a bünszervezeti séma illeszkedik.

A gyakorlatban mindez rendszerint úgy jelentkezik, hogy van egy vagy több olyan vállalkozás, amely legális adóalanyként működik, de az áfa meg nem fizetése céljából jogellenesen használ egy olyan „csapatot”, amelynek a tagjai részben a szállításban, de legfőképpen a számlázásban ehhez segítséget nyújtanak.

Meggyőződésem, hogy ilyen már létező szervezet keretei között működő bünszervezet megállapítása esetén is pontosan be kell azonosítani azt a csoportot, amely tekintetében a bünszervezet fogalmának feltételei – különösen a hierarchikusan szervezett csoport kialakítása, működtetése – megállapítható.

A bünszervezet létét és az elkövető cselekményének ehhez való kapcsolódását be kell azonosítani ahhoz, hogy a bünszervezetben elkövetés megállapítható legyen.

A bünszervezet önálló célja súlyos bűncselekmények elkövetése. Ezt az elkülönült szervezeti célt bizonyítani kell, és ezt a tény a bünszervezetben elkövető(k) tudatának mindenképpen át kell fognia.

VI. Konspiratíván működő csoport

1.

Az új jogi szabályozás mögé összeállított előterjesztői indokolás ebben a kérdésben is világosan fogalmaz. Aszerint:

„Az összehangoltság nem azonosítható a konspiratív működéssel.

A korábbi törvényi szabályozás szerinti összehangoltságot, mint fogalmi elemet a törvénymódosítás felcserélte konspiratív működés követelményére. A törvényhely indokolása szerint az összehangoltságnak kellett volna kifejeznie:

- az elkövetők által a lebukás megelőzése érdekében tett lépéseket,
- a bűncselekményből származó előny szervezett elosztását,
- az egyes bűncselekmények elkövetésének a feladatmegosztáson alapuló tervszerűségét.

A jogegységi határozat azonban az összehangoltság tartalmi jelentését leegyszerűsítette, a gyakorlat pedig el is mulasztotta az alkalmazását, bizonyítás felvételét. Ezért a módosítás a fogalmat felcserélte a konspiratív jelzőre, ezzel visszatérítve a fogalmat az eredeti jogalkotói szándékhoz.”

Az 1997-es törvény¹⁴ indokolása azt tartalmazta, hogy a konspirált szervezet tagjai nem ismerik egymást és a szervezet működését illetően hallgatásra kötelezettek, céljaik eléréséhez felhasználják a konspirációt stb.).

Határozott véleményem szerint a konspiratív működés nem azonosítható az összehangolt működéssel. A konspiráció alapvető vagy másként meghatározó eleme a titkosság.

Az eddigi gyakorlatunkban a leggyakrabban az illegális migráció (embercsempészés) kapcsán, valamint a kábítószerbűnözés és a költségvetési csalás körében találkozhattunk a bűnszervezetben elkövetés megállapításával. Az ilyen ügyekben az elkövetők szervezett és összehangolt együttműködését gyakran vagy többnyire sem a hierarchia, sem

14 A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (korábbi Btk.) módosításáról szóló 1997. évi LXXIII. törvény 9. §-a egészítette ki a korábbi Btk. 137. §-át a bűnszervezet fogalmát meghatározó új 7. ponttal.

a konspiráció nem jellemezte. A számlagyáras elkövetésben rendszerint sem titkosság, sem hierarchia nincs.

2.

Belovics Ervin álláspontja szerint¹⁵ a konspiráció legfőbb sajátossága a bűnszervezet létének, illetve a bűncselekmények elkövetésének a *leplezése*.

Ezt a bíróságok is elfogadják. Szerintük a konspiratív működés abban az esetben állapítható meg, amikor az elkövetői csoport tagjai, vagy a tagok egy része annak érdekében hajtanak végre különböző cselekvéseket, hogy a csoport tevékenysége a kívülvilág előtt rejtve maradjon, s ezáltal a büntetőjogi felelősségre vonást elkerüljék.

Lényegében ezzel egyező érvelést tartalmaz a Kúria többször hivatkozott Bhar.III.571/2019/41. számú végzése is.¹⁶

Ezekkel az álláspontokkal nem értek egyet.

A bűncselekmények elkövetésének a leplezése nem azonosítható a konspiratív működéssel.

Aki nem pszichopata az nem kérkedik a bűncselekményének az elkövetésével, hanem lehetőleg titkolni, rejtteni igyekszik azt. Ez elemi érdeke. Az elkövetők legnagyobb többsége bízik, vagy legalábbis reménykedik a felelősségre vonás elkerülésében. Önmagában a bűncselekmény leplezése nem minősülhet konspirációnak.

A tipikus az, hogy a bűncselekményt elkövetők megpróbálják ezt a ténnyt mások elől eltitkolni. A bűncselekmény elkövetésének a leplezése és ezzel a felelősségre vonás lehető elkerülése az elkövetők eminens érdeke. Egy mindennapi zsebtolvajnak vagy ittas vezetőnek is az a törekvése, hogy az általa elkövetett jogellenes magatartás a kívülvilág előtt rejtve maradjon.

15 BELOVICS Ervin: A bűnszervezet új fogalma. In: RAFFAI Katalin – SZABÓ Sarolta (szerk.): *Honeste benefacere pro scientia*. Ünnepi kötet Burián László 65. születésnapja alkalmából. Budapest, Pázmány Press, 2019., 335-336.

16 A csoport konspiratív működése lényegében a korábbi fogalom összehangolt működésének feleltethető meg, amennyiben az a kívülvilág elől rejtve valósul meg, de nem jelenti a teljes szervezet minden tagjával való együttműködést, hanem az egyes cselekményekhez rendelt személyek összehangolt tevékenységét feltételezi (Bhar.III.571/2019/41. számú határozat [155]-[156] bekezdés).

A konspiratív módon való elkövetésnek többet kell jelentenie annál, mint sem, hogy az elkövetők igyekeznek a cselekményeiket a társadalom, a hatóságok elől elleplezni. A konspiráció túlmutat a leplezési szándékon.

3.

A konspiratív elkövetés fogalmának meghatározása során a jogértelmezés kiindulópontja a nyelvtani értelmezés.

A konspiráció szó jelentése: összeesküvés. Az összeesküvés titkos szervezkedést jelent. A titkos szervezkedés pedig nem csak minőségileg több, de egyszerűen más, mint az elkövetett bűncselekmény leplezésének szándéka. A konspiráció a szervezettség és az együttműködés egy minőségileg magasabb fokát képviseli.

A költségvetési csalásokat jellemzően gazdálkodó szervezetek keretei között követik el. A kereskedésben részes felek a normális, hétköznapi tevékenységük során is egy meghatározott struktúrában működnek. A gazdálkodó szervezetek együttműködése az egymással folytatott kereskedés során, a mindennapi feladatok ellátása körében – megrendelés, pénzügyi elszámolás, fuvarozás, raktározás stb. – is szükségszerű.

A jogszabályváltozás után született ítéletekben található indokolás szerint a konspiratív elkövetés ott érhető tetten, hogy a számlák a szükségességnél *több cégen mennek keresztül*, ami a nehezebb felderítést célozta.

Ezzel szembe állítható, hogy a számlák több cégen történő átvezetése nem az adócsalás nehezebb felderítését célozza – azaz nem a konspiráció meglétét bizonyítja – hanem magának a kereskedelmi tevékenységnek és ennek keretei között a bűncselekménynek a kivitelezését. Ez maga az elkövetési magatartás.

Önmagában a rendeltetésszerűen és a jogszabályoknak megfelelően folytatott kereskedésnek is az a lényege, hogy az áru adott esetben több cégen keresztül jut el a gyártó, vagy nagykereskedő (gyakran külföldi gyártó, külföldi nagykereskedő) eladó cégtől a megrendelőig, ahol a közvetítő cégek valamennyien kisebb-nagyobb jövedelemhez jutnak, kihasználva a különböző okokból kialakuló árrést.

A konspiratív működést az elkövetés azon körülményeivel kellene bizonyítani, amelyek egyrészt eltérnek egy kereskedelmi hálózat funk-

cionális működésétől, másrészt pedig a szervezettség egy olyan bűnös fokát tükrözik, amely már túlmutat a rendszerszintű együttműködés által megkívánt kooperáción is.

A konspiráció egy elkülönülő magasabb szervezettségi fok.

A bűnszervezet megállapításához olyan körülményeket kell igazolni, amelyek eltérnek egy átlagos kereskedelmi hálózat működésétől és amely túlmutat a bűnszövetség által megkívánt együttműködésen is.

A bűnszervezet olyan szintű szervezettséget igényel, olyan összehangolt működést feltételez, amely nem csak az elkövetés kapcsán áll fenn a csoport tagjai között, hanem egyébként is létezik és megmutatkozik a résztvevők belső viszonyában, illetőleg a külvilág felé való egységes fellépésben.

Ennek manifesztálódása lehet, ahogyan a résztvevők egymással kommunikálnak, például, hogy miről beszélnek az áruforgalom szervezésén felül; hogyan tartják egymással a kapcsolatot, használnak-e fedőneveket egymás között, egyszer használatos telefont használnak-e, a banki készpénzfelvételekhez egzisztencia nélküli, személyükben nem azonosítható embereket „használnak” stb.

Ilyen és hasonló körülmények együttesen bizonyíthatják, hogy a bűnözésnek a legszervezettebb, a legsúlyosabb és a társadalomra legveszélyesebb válfaja valósult meg.

Ha az ügyvezetők tevékenysége során nem volt titkos kapcsolattartás, a tevékenységük látható, lekövethető, ellenőrizhető, ha olyan adat sem merült fel, mely arra utalna, hogy a gazdasági társaságok bármely hatóság ellenőrzése során e tevékenységet hátráltatni vagy akadályozni próbálták volna, akkor a konspiráció aligha állapítható meg.

Összegzés

Szerettem volna – legalább részben – szemléltetni, hogy a két éve bevezetett új anyagi jogi szabályozás nyomán kérdések tömege szabadult fel, amelyekre a jogalkalmazás még vagy nem adott választ, vagy pedig az alakuló gyakorlat dogmatikailag vitatható.

Nekünk pedig elsősorban éppen az a feladatunk, hogy ezeket a kérdéseket feltárjuk, megvilágítsuk és a döntésre jogosult hatóságok, illetve bíróságok elé tárjuk.

Irodalomjegyzék

- BALLÁNÉ DR. SZENTPÁLI Edit: A bünszervezetek és a költségvetési csalás kapcsolata Magyarországon. *Magyar Rendészet*, 2019/2-3., 33-52.
- BELOVICS Ervin: A bünszervezet új fogalma. In: RAFFAI Katalin – SZABÓ Sarolta (szerk.): *Honeste benefacere pro scientia*. Ünnepi kötet Burián László 65. születésnapja alkalmából. Budapest, Pázmány Press, 2019., 335-336.
- GELLÉR Balázs – BÁRÁNYOS Bernadett: Meddig tágítható a bünszervezet-fogalom. Büntetőjogi és alkotmányos aggályok a bünszervezet-fogalom bírósági értelmezésével kapcsolatban. *Magyar jog* 2019. 7-8. szám 468-476. oldal.
- BÁRÁNYOS Bernadett: Bünszervezet: hatékonyság vagy alkotmányosság. *Jogi tanulmányok*, 2012/1., 277-289.
- NAGYCENKI Tamás. A szervezett bűnözéssel kapcsolatos jogi szabályozás, illetve a bünszervezetek elleni fellépés szervezeti keretei, lehetőségei Magyarországon *Doktori értekezés* 78. oldal
- TORNYAI Gergely A szervezett bűnözéssel kapcsolatos szabályozás az olasz és a magyar büntetőjogban (*Magyar Jog*, 2014/9., 527-537. oldal 4/2005. Büntető jogegységi határozat a bűncselekmény bünszervezetben való elkövetésének megállapíthatóságáról
- A Magyarország 2020. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2019. évi LXVI. törvény 107. §-ához fűzött előterjesztői indokolás Kúria Bhar.III.571/2019/41. számú végzése

RENDSZERSZEMLÉLET A GAZDASÁGI BŰNCSELEKMÉNYEK NYOMOZÁSÁBAN

1.

A kriminalisztika története tele van olyan „megváltó eszközökkel”, amelyek az adott korban modernnek és véglegesnek hatottak a bűnüldözés terén. Az ókori Rómában a kezdetleges nyomozás súlyát a tanúk felkutatására és kihallgatására helyezték. A középkorban jöttek az istenítéletek, a perdöntő párbajok, a tüzesvas próbák, a vízpróbák, a tisztító eskük. Azután az inkvizíció tortúrája vált modern kriminalisztikai megváltóvá; a maga testet és lelket kényszerítő eszközeivel. A humán hírszerzést legfeljebb a besúgók alkották.

A tudomány fejlődésével megjelent a daktiloszkóp, és a tárgyi bizonyítási eszközöket vizslató forenzikus tudományok váltak kriminalisztikai megváltókká. A szovjet éra visszakanyarodott egy kicsit a bizonyítékok királynőjéhez, a beismerő vallomáshoz, amelynek kicsikarása egyet jelentett az anyagi igazságosság „megnyugtató” megismerésével. Azután felgyorsultak az események; a XX. század vége az igazságügyi szakértői bizonyítás volt, a szakértői vélemény lényegében az ítéleti bizonyosság letéteményese lett. Addig nem nyugodott rendőr, ügyész, bíró, amíg nem talált valamilyen igazságügyi szakértőt az eljáráshoz. A magánszakértők megjelenése a büntetőeljárásban az igazságügyi szakértői bizonyítást visszaszorította a fontos, ám nem kizárólagos bizonyítási eszközök közé. Egy darabig úgy tűnt, hogy az új megváltó a lehallgatás és az egyéb leplezett eszközök alkalmazása lesz, pályafutásom elején az SMS-ek lehallgathatósága az atomfegyverek működésének titkával azonos államtitkot képzett. A titkos eszközök elterjedése egyben titkosságuk leleplezését

1 Dr. Fürcht Pál Zsolt főügyész helyettes, Központi Nyomozó Főügyészség

jelentette, végül ezen eszközök is elfoglalták helyüket a kriminalisztikai eszköztár megfelelő polcán.

Jelenünkben az informatika fejlődése, az internet, háromdimenziós helyszínelő eszközök, arcfelismerő rendszerek, a mesterséges intelligencia megjelenése, big data elemző programok fejlődése látszik a kriminalisztika újabb megváltójának. Vagy mégsem?

2.

Az informatika fejlődése olyan gyors és szerteágazó, hogy úgy tűnik, a kriminalisztika nem képes lépést tartani vele. Az embert néha olyan érzés keríti hatalmába, mintha lemaradtunk volna jelenünkről is. Azok a módszerek, amelyek forradalmat ígértek a bűnüldözésben, napi frissítésre szorulnak (szorulnának). Vegyünk néhány példát: Korábban elég volt a nyomozásnak megtalálni az elkövető számítógépét, telefonját, kameráját, vinni kellett a kutatáshoz a megfelelő informatikai szaktanácsadót, türelemmel kivárni az eszköz „feltörését”, és a bizonyítékok kinyerését. Ma hiába deríti ki a nyomozás, hol van az elkövető kamerája, hiába visz szaktanácsadót, könnyen lehet, hogy a kamera nem egy számítógéppel van összekapcsolva, hanem egy routerrel, az informatikai eszköz meg bárhol lehet a routerek egyre nagyobb hatósugarán belül, szaktanácsadó legyen, aki megtalálja. Régen is gondot okozott az eszköz informatikai jelszóján való átjutás, mára ez a kisebb gond, mert gyakran az adatok nem is a telefonban találhatóak, hanem felhőkben, a felhőhöz pedig okosórán, okoskarkötőn, vagy másik számítógépen, amihez hozzájuthat az őrizetben lévő személy bűntársa, a telefon tartalma meg távolról törölhető.

Össze sem lehet számolni, hány programozási nyelv létezik a világon, az igazságügyi informatikai szakértő a töredéküket sem ismeri, a programozási nyelvek között akkora különbségek vannak, mintha egy angol tolmáctól várnánk, hogy mandarin nyelvről fordítson magyarra. Az üzleti életben a gazdasági döntések meghozatalát programok – hovatovább mesterséges intelligenciák – segítik, gyakran nehéz elválasztani az adott döntésnél az embert a számítógépes programtól.

Itt van a fizetési műveletek megfigyelése, mint hiánypótló új leplezett eszköz. Hihetnénk, ez a leplezett eszköz a pénzmosás felderítésének,

megakadályozásának, a bűnös pénz visszaszerzésének hatékony fegyverévé válik. A szomorú igazság az, hogy az eszköz alkalmazását megalapozó bizonyítékok beszerzése, az előterjesztés elkészítése, az ügyész döntésének megszületése, a pénzügyintézetnek való továbbítása, a döntés iktatása és végrehajtása átlagban legalább öt munkanapot vesz igénybe, ezzel szemben egy stróman cég alapítása, számlanyitás internetes bankolással, egyszerűsített cégeljárás, és a számítógépes pénzátutalás legfeljebb három napig tart.

Hiába fejlődik az információs társadalom, úgy tűnik, nem jön el megváltóként a szivárványos egyszarvú pillangócica, amely az első csak számítógéppel készített animációs hősként minden problémát megoldott... legalábbis a mesékben.

A jövő paradoxona, hogy az informatika fejlődésével a humánhírszerzés értékelődik fel. Még soha nem volt olyan fontos a számítógépes adatbázis mögött megtalálni az embert, aki segít kibontani az adatokat, feltárni az értelmüket. Szerencsére a büntetőeljárás törvény tág teret biztosít az együttműködésre akár az elkövetők egyikével is; kezdve a nyomozati alkunál, az ügyészi intézkedés kilátásba helyezésén át az egyezségig. Ehhez azonban kezdetektől fogva rendszerszemlélet szükséges.

3.

Az ügyész akkor működik hatékonyan, ha levetkőzi a mindentudás hamis látszatát, és egyféle interdiszciplináris tudománnyá alakítja szakmai ismereteit. Az ügyész az, aki a büntetőeljárás elejétől (sőt, korlátozottan már a bűnmegelőzési titkos információgyűjtéstől fogva) jelen van egészen az ítélet végrehajtásáig, így természetes szükségszerűség, hogy egyfajta rendszerszemléletben gondolkozzon. Az ügyész feladata, hogy összefogja mások „tudományát”, közvetítsen egyes tudományok között, tudományos átjárójává legyen a büntetőeljárásnak.

Úgy tűnik, jövőben univerzális ügyész helyett rendszergazda ügyészre lesz szükség, akinek nem kell (nem szabad) mindent tudnia, de mindenre egészséges rálátással kell bírnia. Az ügyésznek nem kell mindent jobban tudnia másoknál, de kell tudnia rendszerszinten gondolkodnia.

A hatályos eljárási törvény névleg kihúzta az irányítási jogot az ügyész lába alól a nyomozás felderítési szakában. Az eljárási törvény világosan

megfogalmazta a felelősségi köröket. Az eredményességért felderítési szakban a nyomozó hatóság felel, az előkészítő eljárásban és a felderítési szakban az ügyész „csak” törvényességi felügyeletet gyakorol. Az ügyész irányítási joga, egyben az eredményességért való felelőssége csak a vizsgálati szakban lép föl.

A felelősségi körök rendszere könnyen kényelmessé teheti az eljárás részvevőit. Ha mindenki kizárólag saját felelősségi körére koncentrál rendszer szintű gondolkodás helyett, az éppen az ellenkező hatást váltja ki az eljárási törvény preambulumban megfogalmazott hatékonyság elérése helyett.

Ha az ügyész azt gondolja, hogy felderítési szakban nincsen dolga a leplezett eszközökkel azon túl, hogy alkalmazásuk törvényességét biztosítsa, akkor olyan eszközöktől fosztja meg magát a későbbi vizsgálati szakban, ami saját eredményességét rontja. Ha ügyészként felismertük a paradoxont, hogy az informatika fejlődésével felértékelődik a humán hírszerzés, akkor nem lehet eltekinteni attól, hogy már felderítési szakban azt kell pásztázni a nyomozókkal, kinek, melyik elkövetőnek lehet a későbbiekben együttműködési ajánlatot tenni, illetve az együttműködés melyik formája lehet törvényes, célravezető, eredményes. Ha ügyészként úgy gondolom, hogy felderítési szakban nincsen közöm ahhoz, hogy az elkövetők közül,

- ki akar kiszállni a bűnözői életmódból,
- ki az, akinek van veszíteni valója,
- ki az, aki többet tud a felsőbb elkövetői körről, mint amit várhatóan gyanúsítottként elmondana, akkor soha nem tudom a bűnüldözési érdeket hatékonyan érvényesíteni. Sok esetben, a leplezett eszközök által megszerezhető, bizonyítéknak nem minősülő információ (például az egyik elkövető annyira tart a lebukástól, hogy folyton önellenőrzési körök megtételét követően érkezik haza, vagy két elkövetőnek magánéleti konfliktusa van egymással, vagy a bünszervezet egyik kisebb tagja külföldön keres állást) el sem jut az ügyészhez.

Ugyanez vonatkozik a nyomozó hatóság vezetőire is. Ha felderítési szakban az ügyészt pusztán törvényességi pecsétnek tekintik, saját hatékonyságukat rontják le. A jogszabályok lehetővé teszik, hogy még a gyanúsítás előtt a

nyomozó hatóság tájékozódjon az ügyésznél arról, milyen együttműködési formát tart az ügyész indokoltnak. Az elkövetői kör beosztottjainál (sofőrök, titkárok, könyvelők, informatikusok stb...) már az összehangolt akció előtt érdemes tisztázni ezeket. Az a nyomozó, aki nincsen tisztában azzal, mit takar a feltételes ügyészi felfüggesztés kilátásba helyezése, vagy a közvetítői eljárás kilátásba helyezése, vagy a büntetővégzésre irányuló eljárás kilátásba helyezése, az nemcsak az ügyész munkáját nehezíti meg, hanem saját felderítői tevékenységét is korlátozza. Ezek a jogintézmények azok, amelyeket a saját ügy vagy további bűncselekmények felderítésében való együttműködéshez lehet kötni. Ahhoz azonban, hogy egy meggyanúsított személyt más bűnügyek bizonyításában, felderítésében való együttműködésre tudjunk érdekeltté tenni, szükséges az, hogy az eljárásunkban kezdettől fogva erre is fordítsunk figyelmet. Nem kell szakmai vátesznek lenni ahhoz, hogy felismerjük, a pénzmosás miatt gyanúsítható személy akár az alapügy, akár más gazdasági bűncselekmény felderítéséhez, bizonyításához is hozzájárulhat.

Sajnos az elmúlt évek tapasztalata az, hogy a nyomozó hatóságok ezen lehetőségek kiaknázásával nagyon el vannak maradva.

4.

Az eljárási törvény nemcsak vertikálisan, de horizontálisan is világosan elkülönítette a felelősségi köröket. Ha a hatóságok eljáró tagja képtelen rendszerben gondolkodni, és szigorúan megmarad saját felelősségi körén belül, akkor a szakmai specializálódás nemhogy hatékonyságot, hanem annak ellenkezőjét fogja eredményezni. Itt van mindjárt az előkészítő eljárás, amely jellemzően a büntetőeljárás adathiányos kapuja. Az, hogy egy cégvezető rendszeresen vesz fel nagymennyiségű készpénzt, bűncselekmény gyanúját még nem kelti éppen, de ki sem zárja. Elképzelhető, hogy a társaságnak legális tevékenysége folytán sok készpénzre van szüksége. Elképzelhető, hogy a társaság vezetője éppen egy láncolatos költségvetési csalásban sántikál. Elképzelhető, hogy egy hűtlen kezelésnek vagyunk tanúi, vagy valamilyen korrupciós tevékenységnek, esetleg határokon átívelő pénzmosásnak. Szándékosan hoztam olyan példát, amelyben különböző hatáskörű nyomozó hatóságok, vagy nyomozó ügyészségek

folytathatnak előkészítő eljárást, és ha nem ismerik föl, hogy az eljárás során szerzett adatok más hatóságok hatáskörébe tartozó bűncselekmény irányába (is) mutatnak, akkor a végén az előkészítő eljárásra megszüntetés, a beszerzett bizonyítékokra pedig enyészet vár, holott a másik hatóság azokat kiválóan tudta volna hasznosítani.

Megoldást a rendszerszemlélet hozhat. Ugyanakkor a rendszerszemlélethez rendszerismeret is szükséges, amely elérése a táguló világegyetemünkben egyre nehezebb.

5.

Az egykori amerikai elnököt, Barack Obamát egy újságíró a döntésmechanizmusáról faggatta. Könnyű belátni, bármely kis és nagy hatalom elnöke elé döntési kérdésként leginkább a legnehezebb kérdések kerülnek. Az obamai döntési mechanizmus három olyan alapelven nyugodott, amelyek akár közhelyesnek tűnhetnek, mégis működnek a gyakorlatban, akár az igazságszolgáltatás területén is.

1. Vedd magad körül jó szakemberekkel!
2. Ne szégyellj kérdezni tőlük, nincsen hülye kérdés!
3. Ne faktumokban, hanem lehetőségekben gondolkozz!

Ami a szakembereket illeti, az igazságszolgáltatás tele van jó szakemberekkel. Nyomozóként, ügyészként kell ahhoz némi rutin, hogy kiválasszuk az adott terület legjobbjait, értve ezalatt azokat, akik nemcsak a szakma legjobbjai, hanem jól kommunikálnak, szívesen osztják meg tapasztalataikat másokkal, esetleg kreatív módon gondolkodnak.

Ami a kérdezést illeti, ügyészként vagy nyomozóként valós félelem lehet, hogy nem tartanak eléggé szakmainak. Ha túljutottunk saját mindentudásunk illúzióján, könnyű belátni, hogy a nevetéséssé válásnál nagyobb veszély jelent; ha azért rontunk el valamit, mert nem mertünk kérdéseket feltenni.

Egy kommandós elfogás alapjaiban nem annyira nyomozástaktikai kérdés, mint biztonsági. Ez egészen addig van így, amíg a legfontosabb bizonyítékot nem az elkövető telefonjának lefoglalásától várjuk. Vagyis, ha az elfogóegység a lakásban fogja el az elkövetőt, és a biztonsági rácson és ajtón nyeredóra

alatt jut be, amíg az elkövető mindent töröl a telefonjáról, csekély vigasz, hogy szakmai hírnevünk miatt nem mertünk olyan „hülyeséget” kérdezni, mennyi idő alatt jutnak be egy adott helyiségbe. A rendszerszemlélet lényege, hogy ne legyünk kommandósabbak a kommandósoknál.

Ugyanez igaz a rejtett megfigyelést végző figyelőkre is. A vedd magad körül jó szakemberekkel, egyben azt is jelenti, hogy a szakembert be kell vonni abba a feladatba, amelyhez a szakértelme szükséges. Annak titokban való megfigyelése és rögzítése, hogy X találkozott-e egy adott időpontban Y-nal, rutinfeladat lehet a szakembereknek, ügyismeret és bizalom nélkül viszont rövid pozitív vagy negatív választ tartalmazó jelentést fogunk kapni a kérdésről. Esetleg annak bizonyításáról maradunk le, hogy konspiráltak-e a találkozót megelőzően, vagy láthatóan véletlen vagy szándékos volt a találkozó.

Nagyon félremehet egy nyomozás a fedett nyomozók helytelen alkalmazásával is. A fedett nyomozót a büntetőeljárás rossz kifejezéssel eszközként nevesíti, ugyanakkor a fedett nyomozó gondolkodó, különböző területeken szerzett tapasztalattal bíró szakember. Ezen a területen különösen fontos a kommunikáció, a rendszerszemlélet. Ismerni kell a konkrét képességeket (vagy képességek hiányát), ez azonban kérdés nélkül nem megy. (Hiába írunk alkalmazási tervet például pigmeus fedett nyomozó bevonására, ha aktuálisan nincsen ilyen személy az állományban.)

Rendszerszemlélet és szakemberek bevonása nélkül nem fogjuk megvédeni a tanút sem, aki a tárgyaláson vissza fogja vonni a vallomását, csak azért, mert nem tudtuk felmérni, mely eszközökkel lehet hatékonyan biztosítani a védelmét. Az együttműködést megelőzően nem árt tisztázni, hogyan tudjuk-e megvédeni az együttműködőt. Ez ma már nem csak egy szakmai mellékkérdés, hanem a nyomozástaktika része.

Ha nem kérdezzük a behallgatótól, csak egy leírt szöveget kapunk a telefonos közlésről, ami nem tartalmaz olyan árnyalatokat, amelyeket egy tapasztalt szakember hall ki a beszélgetésből. A szakember megérzése ugyan bizonyítékként nem értékelhető, ugyanakkor könnyen inspirálóvá válhat, már ha igénybe vesszük. (Vegyünk például egy gazdasági bűnszervezetet, ahol a szervezeten belüli hierarchia nem feltétlenül azonos a cégen belüli hierarchiával. A dominancia sok esetben egy-egy hanglejtésből, mellékes megjegyzésből állapítható meg.)

Gazdasági bűnügyekben való nyomozás tervezésénél ma már nem lehet figyelmen kívül hagyni a sajtót sem. A sajtószóvivői tevékenység mind az ügyészségen, mind a nyomozó hatóságoknál külön szakmai részterületté vált. Például, hogy egy elkövető milyen párthoz „közeli” vagy milyen politikushoz „közeli”, eljárási szempontból értelmezhetetlen, nem is lehet mérvadó, mégis jelentőséget kell tulajdonítani ennek is, ugyanis egy-egy nyomozás szinte valóságshow-á tud alakulni egy-egy szereplő miatt, tanúk, gyanúsítottak, védők nyilatkoznak a médiának az ügyről, egy-egy intézkedésről a járókelők felvételeket készítenek, értesítik a sajtót. A sajtónyilvánosság torzító, vagy felderítést elősegítő hatása nem elhanyagolható körülmény, és a rendszerszemlélet részévé kell válnia már a nyomozás tervezésekor is.

Végül, de nem utolsó sorban szakemberként kell tekinteni a védő ügyvédekre is. A jelenlegi büntetőeljárás törvény komoly vívmánya, hogy teret engedett szélesebb terhelti együttműködésre is, ez pedig védő nélkül nem megy. A védő komoly szakember, esélye van arra, hogy jobban megismerje a gyanúsított érzéseit, cselekvőségét, tudását, anyagi lehetőségeit, preferenciáit, mint arra bármely nyomozónak, ügyésznek bírónak esélye lenne. Az eljárási szabályok lehetőséget biztosítanak, arra, hogy a hatóság partnerként, szakemberként tekintsen az ügyvédre, akár kérdéseket, lehetőségeket vessen fel neki.

Nehezen megfogadható elnöki tanácsnak tűnik a lehetőségekben való gondolkodás faktumok helyett. Nem véletlenül áll a döntési metódusban a harmadik helyen. E körben azt kell belátni, hogy bár vannak rutinok, módszerek, metódusok, a nyomozás mégsem olyan többszörösen egyenlet, amely a bizonyítási eszközök megoldó képletekbe való pusztá behelyettesítésével feltétlenül a helyes eredményre vezet. Vagyis egy nyomozás felépítésénél nincsen egyetlen jó megoldás.

Miután egy nyomozó vagy egy ügyész körülvette magát a megfelelő szakemberekkel, feltette nekik a szükséges kérdéseket, a hülye kérdéseket is, (ez ugyan a tanácsok között nem szerepel, de a kérdésfelvetésen túl, a válaszokat is meghallgatta), és mindezt jól csinálta, akkor valószínűleg több döntési lehetőség rajzolódott ki az eljárás további menetét illetően. Ekkor jön el a lehetőségekben való gondolkodás ideje. Próbáljak-e együttműködni bárkivel? Vajon a kishalnak helyezzek kilátásba vala-

milyen ügyési intézkedést, vagy a nagyhalnak egyezséget? Kísérleljek meg további bűncselekményeket felderíteni, vagy elégedjek meg a már bizonyított cselekményekkel? A jól bizonyított cselekmény segít a kevésbé körülbástyázott cselekmények bizonyításában, vagy éppen ellenkezőleg, a gyengébben bizonyított cselekmény lerontja az erőt is?

Ezek olyan kérdések, amelyeket általánosságban nem lehet megválaszolni. A helyes válaszokhoz – kimondani is szörnyű – sokszor megérzés, rutin, szerencse is kell. Ennek deklarálása viszont terhet vesz le az ember válláról, hiszen nem a legjobb megoldást kell megtalálni, hanem a legjobbnak tűnő lehetőséget kell megragadni.

6.

Végezetül, ha már rendszerszemléletről esett szó, meg kell említeni azt is, ami az elmúlt évek tapasztalatai alapján hiányzik a rendszerből.

Fájón hiányoznak azok az eljárási külön szabályok, amelyek a bűnszervezetek felderítését, bizonyítását segítenék elő. A bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazhatóságának időtartama komolyabb bűnszervezet esetén éppen csak a szervezet körvonalainak vázolásához elegendő. A bűnszervezet tagjaira vonatkozó szigorú anyagi szabályok gyakran mindent vagy semmit játszává silányítják az eljárást mindkét oldalon.

Kriminalisztikai szempontból fájón hiányzik a hatékony internetes bűnmegelőzés és felderítés, holott bizonyos bűncselekménytípusok egyszerűen a világhálóra költöztek. A hatékony internetes bűnmegelőzés és felderítés hiánya természetesen visszavezethető az eszköztelenségre is. A jövőben valószínűleg választ kell keresni olyan kérdésekre, amelynek tárgya a fedett nyomozóként vagy titkos együttműködőként alkalmazott mesterséges intelligencia (lásd avatar). Vagy a program fejlesztőjének büntetőjogi felelősségére az önzetű alkalmazások terén. Vagy magának a mesterséges intelligenciának a büntetőjogi felelősségére. Bár ez tudományos fantasztikumnak tűnik, mégsem az, ugyanakkor túlmutat jelen dolgozat keretein.

JOGI SZEMÉLYEK A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

Előadásom címe általános és óvatos szóhasználaton alapul, mert a jogi személyekkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény kerüli a felelősség kifejezés használatát. Az ok világos, hiszen a jogi személynek nincs szubjektív felelőssége, mert az a természetes személyhez kötődik, ugyanakkor a jogi személyekkel szemben jogkövetkezmény alkalmazására kerülhet sor. Ez egy rendszertani technikával úgy lett megoldva, hogy nem büntetés a neve a jogkövetkezménynek, hanem a Btk. VIII. fejezetében szabályozott intézkedés. A Btk. 63. § (1) bekezdés j) pontja az intézkedési nemek között utal a Jsztb.-re, és ezen jogszabály 3. § (1) bekezdés c) pontja egy szándékosan választott rendszertani „jogesztétikai” megoldással behozza a fülsértő pénzbírságot, ami valós természetét és gyakorlati hatását érintően mégiscsak „büntetés”, ha jobban tetszik kvázi büntetés.

Én ma az állított intézményi - szubjektív felelősség nélküli - felelőségre vonás gyakorlati problémáiról fogok beszélni, ezzel is pontosítva és szűkítve a programban megjelölt előadási címet.

Hiába telt el a Jsztb. hatálybalépése óta 17 év, ez a jogszabály igazoltan addig volt problémamentes, amíg a jogalkalmazás vitrinben tartotta, mint egy kötelezően előírt díszként, és nem került érdemi alkalmazásra hosszú időn keresztül.

A használatba vétel okán viszont azonnal jelentkeztek a problémák, ami kezelésük igényét néhány évvel ezelőtt már elengedhetetlenné tette. Ezt az állításomat szerintem jól példázza az, hogy a legfőbb ügyész helyettese az 1/2019. (V.31.) LÜ h. körlevélben kötelező iránymutatást adott ki a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről. Ennek fontosságával egyetértve szeretném előre bocsátani, hogy a helyes jogalkalmazói gyakorlat kialakítása érdekében viszont egységes

1 Dr. Galgóczi Zoltán ügyvéd

hivatásrendi összefogásra van szükség, amelynek lehetőségét a mai konferencia is érdemben szolgálhatja, és amihez felvetéseim reményeim szerint vitaindító értéket képviselhetnek.

Manapság a gazdasági bűnözéshez és kiemelten a költségvetési csatlásokhoz szinte kivétel nélkül hozzátartozik a jogi személyek eljárásjogi bevonása, hiszen jellemzően az adókra, különösen az ÁFA adónemre, továbbá a költségvetési támogatásokra elkövetett bűncselekmények szükségszerű szereplői.

Érdemi kiindulási alapként a Jszbt. normatartalma és a gyakorlat összevetése kapcsán azt szeretném rögzíteni, hogy ugyan megvan a jogalkotói válasz arra, hogy miért a büntetőeljárásba „költöztek be” a jogi személyek más jogág helyett az erre vonatkozó korábbi viták ellenére nem egyedülálló véleményem az, hogy pechük volt, mert a törvényalkotás során számításba vett jogági lehetőségek közül a „legerősebb csoportba” kerültek, ezáltal eleve „hátránnyal lépnek pályára”. A büntetőeljárásban azért nem lehet eleve jó versenyfeltételeket teremteni, mert két gazdtól függenek: a büntetőeljárás törvénytől és a Jszbt.-től, viszont ezek között nem teljesül a szinkron igénye. Ez a hiány a kiszámíthatóságot, bizonyos esetekben a normavilágosságot, de alapvetően az igazságosságot érinti.

Az igazságosság igényét a jogkövetkezmenyi célhoz, a represszióban jelentkező jogalkalmazói várományhoz kell igazítani úgy, hogy az a jogi személyeknek a törvényi feltételek fennállása esetén se okozzon méltánytalan hátrányt sem az eljárásrend, sem pedig a jogkövetkezmenyi tekintetében.

Ezt jelzi például a Jszbt. 18. § (1) bekezdés c) pontja, amely szerint az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatában az intézkedés alkalmazását mellőzheti, ha az a jogi személyre nézve méltánytalan hátrányt jelentene.

Ide illik az 1/2019. (V.31.) LÜ h. utasítás 6. pontja is, amely szerint a Jszbt. mérlegelést engedő rendelkezései esetében ugyan „különös méltánylást érdemlő esetben”, de elmaradhat az intézkedés alkalmazására vonatkozó indítványtétel.

Tehát a törvény 2. §-ában rögzített általános feltételek fennállása esetén is vizsgálendő:

- a szükségesség az indítványra vonatkozóan;
- az intézkedés nemének tartalmának mértékének törvényalkotói célnak megfelelően megválasztása.

Kijelenthető, hogy ezt a szempontrendszert viszont kizárólag a bizonyítás tényeiből levont következtetés alapján lehet helyesen érvényesíteni.

Ebből következően tehát:

- nem lehet elég az általános feltételek vizsgálata, a bűncselekmény tárgyi súlya, a természetes személy terhelttel közölt megalapozott gyanú.

Minderre figyelemmel:

- a bűncselekmény és a jogi személy kapcsolatának minősége, természete, körülményei feltárást (bizonyítást) és értékelést kívánnak abból a szempontból, hogy van-e megfontolt szükség az intézkedés alkalmazására, indítványtételre.

Kiemelendő, hogy ezt nem írhatja felül sem a kényelem vagy nyomozás stratégiai érdek annak okán, hogy a jogi személy azonnali eljárásbeli bevonására pusztán azért kerüljön sor, hogy megteremtődjék a Jszt. 11. § (1) bekezdése szerinti pénzbírságot biztosító zár alá vétel lehetősége, illetén módon elég a természetes személlyel történő gyanúsítás közlése és az eljárás jogi személyre történő kiterjesztése, bevonása, mint eljárásjogi feltétel.

Ezt azért emelem ki, mert a gyakorlat alapvetően ebbe az irányba mutat és ezt a védői következtetést engedi levonni.

Bár a zár alá vétel legitim ok a bevonás szükségességére, de csak akkor, ha az adatokból, bizonyítékokból megalapozott feltételezés vonható le arra, hogy a pénzbírság a helyesen megválasztott és kívánt intézkedési nem, és tartani lehet attól, hogy végrehajtását, ezáltal intézményi célját megghiúsítják.

Egyebekben a jogi személy eljárásba történő bevonásának megalapozottságát és annak időpontját azért kell a nyomozó hatóságnak, ügyésznek kellő gondossággal kezelni, mert döntésük az eljárás sorsát úgy befolyásolja, hogy az az érintettnek revíziós lehetőséget nem biztosít.

- Konkrétan arról van szó, hogy a bevonást az erről értesülő jogi személy jogorvoslattal nem támadhatja, erre nincs lehetősége. Álláspontom szerint nem fogható fel ezt helyettesítő revíziós lehetőségnek annak a terheltnek a gyanúsítással szembeni panaszjoga, akinek személyén keresztül bekerül az eljárásba (utalva a Jszt. 2. § alanyi körére).
- A nyomozási bíró sem tud a kiterjesztéssel, bevonással mit kezdeni, mert pusztán a zár alá vételi indítvány kapcsán találkozik ezzel,

mint eljárásjogi feltétellel és pusztán a hiánya alapján utasíthatja el az indítványt.

Kijelenthető, hogy a bevonással, mint eljárásjogi aktussal azért kell a legnagyobb gondossággal bánni, mert az ugyan szükséges eljárásrend véleményem szerint meg nem fontolt törvényalkotói hibából következően, pusztán adminisztratív és nem tartalmi okokból helyrehozhatatlan következményekkel járhat a következők szerint:

- a bevonás ténye a Jsztb. 12. § (4) bekezdés alapján átirattal közölve megjelenik a cégnyilvántartásban, a jogi személy cégkivonatán feljegyzés formájában rögzítve a jogi személlyel szembeni eljárás tényét.
- Az ide vonatkozó indokolás szerint a hitelezővédelem okán a más jogágba tartozó és a közhiteles nyilvántartásokból való tájékoztatás érdekében szükséges és kötelező a fent említett megjelenítés.
- Ugyanakkor a tájékoztatás a büntetőeljárás tényéből fakad, viszont az a természetes személy, aki az eljárás terheltje, és akinek a bűnöségi sorsát osztja a jogi személy a kívülállók számára nem publikus bűnügyi nyilvántartásban menedéket talál, míg a jogi személy ugyanakkor a kirakatban ruhátlanul ülve próbál magyarázkodni, valljuk be, a tapasztalatok alapján eredménytelenül.

Milyen következményekkel jár az eljárás tényének feljegyzésből adódó nyilvánossága?

Az ártatlanság hangoztatott vélelme ellenére a bankok szerződést bontanak, a szerződési partnerek elmaradnak, a pályázatok lehetőségétől, illetőleg a közbeszerzési eljárásokon való részvételtől esznek a cégek úgy, hogy maga a feljegyzés és nem egy jogerős ítélet sodor veszélybe egy önálló jogi entitást, sőt, rajta keresztül a törvényhozói akarattal ellentétesen másokat is (munkavállalók, hitelezők stb.).

A feljegyzés tényével összevetve kijelenthető, hogy a vagyon elleni kényszerintézkedések - irányuljanak akár vagyoneklobzás vagy pénzbírság biztosítására -, önmagukban nem okoznak olyan tovább működést akadályozó veszélyt, mint az említett adminisztratív aktus, mert például, ha a cég befizeti a zár alá vett összeget, akkor az intézkedés megszű-

nik, vagy a pusztá összecszerűség alapján a külső szereplők nem érzik magukat veszélyeztetve, mert a konkrét számokkal tudnak kalkulálni, ugyanakkor a feljegyzés továbbra is félelmet kelt.

Például, annak ellenére, ha egy cég megtéríti a zár alá vett összeget, akkor is fennmarad a feljegyzés ténye és ez szinte megmagyarázhatatlan a gazdasági kapcsolatokban, legyünk őszinték, megalapozottan generál további gyanút a partner részéről.

Szinte biztos vagyok benne, hogy nem egy ügyészesség kapott olyan érdeklődő, vagy állásfoglalást kérő beadványt, például bankoktól vagy támogató szervezetektől, hogy miként értékeljék a feljegyzést tartalmilag, illetőleg hatásaiban, amire nyilvánvalóan nem lehet más választ adni, mint hogy az eljárás ténykérdés és a jogi személyt is megilleti az ártatlanság vélelme, de prognosztizálni a végeredményt tiltott dolog.

Összefoglalom a következményeket és állításaimat alátámasztom néhány ítélet tartalmi megállapításaival.

A következmények:

- Veszélybe kerül a jogi személy működése, amely akár felszámoláshoz, a cég megszűnéséhez is vezethet.
- Ebből következően veszélybe kerül a pénzbírság tekintettel arra, hogy a büntetőeljárás miatt felfüggesztett felszámolás folytatását megelőzően a vagyonek Kobzási igényét érvényesíti az állam, viszont ezt követően a pénzbírságot hitelezői igényként veszi nyilvántartásba a Cstv.-ben megállapított 57. § (1) bekezdés e) pontja szerinti ranghelyen. Ebből következik, hogy a vagyonek Kobzáson túl a felszámolási eljárásban a jogerősen kiszabott pénzbírság kielégítését megelőzi a Cstv. 49/D. § szerinti zálogjoggal biztosított hitelezői igény. Ez végkövetkezményeit tekintve a realitások tükrében behajthatatlanságot eredményez, amivel kiüriti az alkalmazás lehetőségét és célját.
- Az intézményi célok túlmutató hatás másokra vonatkozóan a felszámolás aspektusában a védett hitelezői kör érdeksérelme.

A fentiekre felhozott ítéleti példák:

- Fővárosi Törvényszék B.396/2010/40. sz. határozata adócsalás: *A gazdasági társaság felszámolása miatt a jogi személlyel szembeni intézkedés okafogyott.*
- Szolnoki Törvényszék B.555/2016/53. sz. határozata adócsalás: *A felszámolási eljárás folyamatban van, ezért a törvényszék mellőzte a céggel szemben a pénzbírság kiszabását.*
- Kecskeméti Törvényszék B.597/2017/38. sz. határozata pénzmosság: *A cég jelenleg felszámolás alatt áll, ami részbeni oka az ügyészi indítvány elutasításának.*
- Fővárosi Törvényszék B.1750/2010/179. sz. határozata adócsalás: *A cég felszámolás alatt áll és az ügyész által indítványozott pénzbírság ezzel szemben arra vezetne, hogy a fizetésektelen hitelezőinek kielégülési esélyeit tovább rontva a köztük felosztandó cégvagyon terhére vetne ki a bíróság újabb anyagi terhet. A bíróság álláspontja szerint, bár a törvény betűjének az intézkedés megfelelne, azonban nem a bűncselekményért felelőssé tehető céget, illetve a mögötte álló magánszemélyeket, hanem vétlen harmadik személyeket súlytana, ami az intézkedés céljával ellentétes, méltatlan hátrányt jelentene.*
- Fővárosi Törvényszék B.298/2012/211. sz. határozata adócsalás: *A cégek felszámolás alatt állnak, és az ügyész által indítványozott pénzbírság arra vezetne, hogy a fizetésektelen cég hitelezőinek kielégülési esélyeit tovább rontva a köztük felosztandó cégvagyon terhére vetne ki a bíróság újabb anyagi terhet. A bíróság álláspontja szerint, bár a törvény betűjének az intézkedés megfelelne, azonban nem a bűncselekményért felelőssé tehető céget, illetve a mögötte álló magánszemélyeket, hanem vétlen harmadik személyeket súlytana, ami az intézkedés céljával ellentétes, méltatlan hátrányt jelentene.*
Megjegyzendő, hogy a két ítélet indokolása szó szerint egybeesik egymással és feltételezhetően így a Fővárosi Törvényszék általános álláspontját is kifejezésre juttatja.
- Külön hangsúllyal emelem ki a Győri Törvényszék Bf.35/2019/5. sz. határozatával helybenhagyott Győri Járásbírósági ítéletet (B.141/2018/13. sz. határozat lopás tárgyában), mely szerint *a bíróság ítéletében az intézkedés alkalmazását mellőzi, mert a bünte-*

tőeljárás ténye a vonatkozó cégnyilvántartási adatokba is bejegyzésre került, amely a céget az üzleti működés, valamint a partnereivel való üzleti kapcsolataiban hátráltatta, így a pénzbírság alkalmazása a jogi személyre méltánytalan hátrányt jelentene.

Látható, hogy a hitelezővédelem miatt kerül megjelölésre a cégnyilvántartásban a büntetőeljárás ténye, ugyanakkor a következményrendszere pont a hitelezőket hozza olyan helyzetbe, ami nem fér össze a jogalkotói céllal és a Jszbt. szerinti intézményi céllal sem.

Mi a megoldás?

Ez természetesen és elsődlegesen jogalkotói probléma, aminek kimutatható alkotmányossági gyökerei vannak a felhívottak tükrében. Célját illetően pedig nem tekinthető megalapozatlannak az a törvényességi igény, mai a feljegyzés megszüntetését exponálja.

A törvény alkalmazásának kötelezősége okán mit tehet a gyakorlat e körben?

Ki kell dolgozni azt a szempontrendszert, aminek alapján:

- a bevonás szükségessége
 - korrekt időpontja
 - az intézkedés helyesen megválasztott neme
 - tartalma és tartama
- a törvényi célokkal összeegyeztethető eredményre vezet.

E körben alapvetően az ügyészségnél pattog a labda:

- Hiszen ő tudja leginkább összefoglalni a bírói gyakorlat tanúságait, mivel az általa benyújtott vádtartalmak alapozzák meg a jogi személyre vonatkozó tényállást és az indítványa kényszeríti ki a bíróság döntését az intézkedés alkalmazásáról.
- Továbbá az ügyészségen nyugszik a bizonyítási teher, irányítási és felügyeleti jogköre van a nyomozásra és a nyomozó hatóságra, így a valóságghű tényállás megállapításának okán fel kell tárnia a jogkövet-

kezményekre vonatkozó tényeket, körülményeket, amely nemcsak a természetes személyre, hanem a jogi személyre is egyformán előírt kötelezettsége.

- Szükséges magyarázatot igényel az 1/2019. (V.31.) LÜ h. utasítás 6. pontjának a különös méltánylást érdemlő esetre vonatkozó feltételeinek iránymutató megjelölése, azaz az erre vonatkozó érdemességnek miben kell megjelennie egy szempontrendszer aspektusában.

Mi a megközelítés helyes iránya a szükségesség és az egyéb feltételek tekintetében?

- A természetes személy bűncselekménye, annak tárgyi súlya irányából, vagy az általa tanúsított magatartásnak figyelembevétele mellett (pl. megtérítés)?
- vagy a jogi személy, mint virtuális közösség magatartása irányából, ami egyébként a természetes személyek döntéseivel kötődik?

A Jszbt. 12. § (1) bekezdése alapján az ügyészség vagy a nyomozó hatóság terjeszti ki a nyomozást a bűncselekmény és a jogi személy kapcsolatának felderítésére, illetőleg a nyomozó hatóság az ügyészséget tájékoztatja a feltételek fennállása esetén a kiterjesztésről. Ugyanakkor álláspontom szerint az ügyészség felügyeleti jogköréből következően megfelelő koordinációt, illetőleg irányt szabó véleményt fogalmazhat meg, hiszen neki kell tovább vinnie a jogi személyes intézkedést az eljáráson, és indítványa alapozza meg a bíróság eljárását.

Mivel az eljárás célja az intézkedés alkalmazása, álláspontom szerint lehetőséget kell adni arra, hogy a jogi személy, illetőleg a képviselőre jogosult természetes személyek ennek szükségességét megfontolhatóvá tegyék cselekvéseik tükrében.

Példaként említem, hogy a természetes személy gyanúsítása után azonnal megtörténik egy mindenre kiterjedő vagyoni kompenzáció, ami alapvetően vagyon elleni kényszerintézkedés szükségletességét eredményezi.

Saját praxisomból idézem azt az esetet, amikor az ügyvezető gyanúsításakor nyilatkozott arról, hogy az elkövetési értéket a jogi személy azonnal letétbe kívánja helyezni.

De ide illik az a szituáció is, amikor közigazgatási eljárásban megtörténik a gazdasági társaság marasztalása és nemcsak az adóhiány, hanem a bírság és a pótlék is kiegyenlítésre kerül. Véleményem szerint a bírság megfizetésének ténye a jogágak elkülönülésétől függetlenül pótolja a jogi személlyel szemben érvényesíthető pénzbírságot a represszió célja alapján, ami szükségtelessé teszi az intézkedés bevezetését.

Megjegyzésként rögzítem, hogy a megfontolás szükségességét erősíti, hogyha nincs feleslegesen bevonva vagy bent tartva a jogi személy az eljárásban, úgy lehet bíróság elé állítani és az egyezség esetén sem alakulhat ki az a helyzet, hogy a jogi személy miatt tárgyalás alapján kelljen határozni (Jszbt. 25/C. § (4) bekezdés).

Szeretném hangsúlyozni, hogy nem arra teszek felhívást, hogy ne alkalmazzák a Jszbt.-t, hanem azt kérem, hogy a látható elvek alapján egyéniesítve, a kitűzött törvényi célt is vizsgálva, ne mechanikusan döntsenek a nyomozó hatóságok és az ügyészségek.

A jogi személy bevonásának bármikor helye lehet a büntetőeljárás során, így tárgyalási szakban is (Jszbt. 17. § (2) bekezdés). Ez a tárgyalás eredményéhez kialakuló helyzet is jelzi, hogy a bizonyítékok változásához is képest dönt a vádképviselő a feltételekről és az indítványáról. Itt szeretném tisztázni, hogy ebben az esetben a cégbíróság értesítését kinek kell elvégeznie?

A Jszbt. 16. § (1) bekezdése alapján az indítványt vissza is vonhatja, ami szerintem jelentheti azt is, hogy a fentételek fennálltától függetlenül nem kéri az intézkedés alkalmazását, a jogi személy megbüntetését felismerve azt, hogy az méltánytalan hátrányt eredményezne.

II. A pénzbírság kérdésköre

Az alap probléma itt is a normaszervezetből és a normatartalomból következik. A Jszbt. 6. §-a szerint a jogi személlyel szemben kiszabható pénzbírság legnagyobb mértéke a bűncselekménnyel elért vagy elérni kívánt vagyoni előny értékének háromszorosa, de legalább 500.000 Ft.

Egy relatíve határozott büntetési rendszerhez viszonyítva helytelen, hogy a pénzbírságnak csak az alsó határa van konkrétan meghatározva, a felső pedig nincs. Valójában ez pénzbüntetés, ami a Btk.-ban intéz-

kedésként nem szabályozható, így a Jszt. szabályzásával kitöltve kifazonírozható és a vagyoni előnyhöz kötve rendszertanilag elhelyezhető.

Ez az anyagi jogi probléma.

Az eljárásjogi pedig az, hogy a perbíró döntését, amit a bizonyítás eredményéhez képest hoz és indokol, megelőz egy kényszerintézkedés (zár alá vétel), amely a nyomozási bíró döntésén nyugszik.

A nyomozási bíró megalapozott feltételezések alapján prognosztizál, amikor a Jszt. 11. § (1) bekezdéséből adódó kötelezettségének kell, hogy eleget tegyen a hangsúlyozottan előreláthatóan alkalmazásra kerülő pénzbírság összecszerúsége tekintetében.

Az összecszerű mérlegelés nem más, mint saccolás, becslés, ami a Be. dogmatikai struktúrájában alapvetően idegen, viszont a Jszt. erre kényszeríti a nyomozási bírót.

Mi történik jellemzően?

A döntések zöme a háromszoros vagy jó esetben az egyszeres elkövetési értéknek, vagyoni hátránynak a bírságbéli megállapítását látja előre várhatóan. Én szerintem úgy gondolkodnak a bíróságok, hogy ebből nem lehet baj, sőt, egy praktikus ok is közrejátszik, nevezetesen a zár alá vétel szubjektív feltételét meg tudja indokolni azzal, hogy az összeg nagysága miatt megalapozható a végrehajtás megghiúsítása.

A fentiekhez képest nem kell bizonyítékot mérlegelni és egyébként sincs hozzá megfelelő szempontrendszere, például olyan segítsége, mint ahogy a Kúria 56. BK véleményében támpontot ad a természetes személyekre vonatkozó büntetéskiszabási körülmények tekintetében.

Nincs a bíróságoknak a jogi személyekkel szemben alkalmazott intézkedésekről szóló ítéleteket magában foglaló nyilvántartása, amelyből ismereteket meríthetnének.

Nincs kutatási anyag ebben a témakörben, így összecszerúségi összehasonlításra vonatkozó támpont sem segít.

A fentiek alapján az a véleményem, hogy ismét az ügyészségnek kell besegítenie a helyes gyakorlat kialakítása érdekében, hiszen a nyomozási bíró eljárása is az ő indítványán alapul.

Ha az ügyészség betartja a normaszöveget és ehhez igazítja indítványát, akkor saját magának is egy olyan prognózist kell felállítania, ami összecszerúségében ténylegesen várható, hiszen az ezt megalapozó bizonyítékokat neki kell produkálnia. Ebből következően az összecszerúségi igényt pontosan meghatározott elvek és hozzájuk rendelhető bizonyítékok alapján kellene előterjeszteni. A perbíró előtt ugyan indokolt indítványt kell megjelenítenie a Jsztb. 17. § (5) bekezdése alapján, de ez csak az intézkedési nemre terjedhet ki, a mértékre nem vonatkozhat.

Ellenkező esetben biztos, hogy nagyobb gondosságot tanúsítanak az ügyészségek már a zár alá vételi indítvány előterjesztésekor, hiszen meg kellene védeniük a perbíró előtt az összecszerúségi igényt. A vagyonekobbzás esetében nyilvánvaló, pontosan látható korlátok vannak, mint pl. az elkövetési érték, illetőleg a vagyoni előny. A túlbiztosítás tetten érhető és kizárható. Ugyanez nem vonatkozik a felső határ hiánya, illetőleg a minden alapot nélkülöző prognózis okán a nyomozási bíró eljárására. Itt túlbiztosításra az előbbihez hasonló mérhető módon hivatkozni nem lehet, ezért a mérlegelési elveket kell helyesen kialakítani.

Álláspontom szerint kellő gonddal kell megfontolni azt is, hogyha a mértéket megalapozó hivatkozott okok tekintetében változás van, akkor az ügyészség indítványozza a korábban elrendelt összeg mérséklését. Példaként hozom, hogy a jogi személy megtérítette a vagyoni hátrányt.

Fontos lenne, hogy az eljárásba bevont érintett jogi személy képviselője időben megkapja a vagyon elleni kényszerintézkedésre vonatkozó indítványt és az azokat alátámasztó iratokat, hogy legyen arra lehetősége, hogy megfelelően érveljen és a prognózis kialakításához szükséges dokumentumokat csatoljon.

Az eljárás terheltjének esetében az ügyészség a vádemeléskor alakítja ki azt a meggyőződését, hogy milyen jogkövetkezmény alkalmazására tesz indítványt. A mértékes indítványok tekintetében pontosan számszerűsítve is megjelenítheti igényét. Ez csak annak a következtetésnek a levonása szempontjából lényeges, hogy a vádemelés az, ami egy korrekt meggyőződésre adhat alapot a jogkövetkezményi tekintetben, ehhez képest a jogi személyek esetében az eljárás kezdeti szakaszában biztosított jelentős összegű zár alá vételek változatlanul maradnak. Tehát az ügyészség prognosztizáló gondolkodása nem kerül revízióra a vádemeléskor a kezdetekhez képest.

Az 1/2019. (V.31.) LÜ h. körlevél 4. pontja szerint „célszerű a *várható pénzbírság* maximumára terjedő zár alá vétel annak érdekében, hogy a büntetőjogi felelősség kérdésében döntő bíróságnak legyen lehetősége arányos szankciót alkalmazni.” Én ezzel összefüggésben azzal értek egyet, hogy a bírságmérték megválasztásához szükséges bizonyításoknak az eredményéből kell kiindulni a várható marasztalás már eleve felismerhető és a bírói gyakorlatot is figyelembe vevő információi alapján. Nem érvényesülhet az elért vagy elérni kívánt haszon matematikai háromszorosa, mint plafonérték mechanikusan a nyomozási bíró eljárása során.

Néhány ítéletből szeretnék idézni a pénzbírság összegszerűségének jogerős perbírói megállapítása kapcsán. A követhetőség érdekében, ahol a vagyonekobbzási adatok megjelentek, azért kerülnek általam rögzítésre, mert nyilvánvaló, hogy ez volt az elért vagyoni előny és ebben a viszonyrendszerben szolgáltatott tanulságot a hozzárendelt pénzbírság összege.

- Győri Ítéltábla Bf.I.63/2020/24. sz. határozata költségvetési csalás:
vagyonekobbzás:
Kft.1: 10.047.000 Ft
Kft.2: 4.456.000 Ft
pénzbírság: 30.000.000 Ft
- Szegedi Ítéltábla Bf.I.173/2020/38. sz. határozata költségvetési csalás:
pénzbírság: 5.917.000 Ft, 14.376.000 Ft
- Szegedi Ítéltábla Bf.IV.205/2021/13. sz. határozata költségvetési csalás:
pénzbírság: 500.000 Ft
- Szegedi Ítéltábla Bf.III.641/2019/10. sz. határozata költségvetési csalás:
vagyonekobbzás:
Kft.3: 1.075.696.240 Ft
Kft.2: 72.493.340 Ft
Kft.1: 343.436760 Ft
pénzbírság:
Kft.2: 500.000 Ft
Kft.1: 500.000 Ft
- Győri Ítéltábla Bf.III.36/2020/28. sz. határozata:
vagyonekobbzás: Kft.1: 881.282.176 Ft

pénzbírság: nincs

- Győri Ítéltábla Bf.I.74/2019/21. sz. határozata:
 vagyonekobbzás: Kft.3: 29.880.607 Ft
 pénzbírság: 500.000 Ft

Rögzíteni szeretném, hogy mik azok a szempontok, amelyek alapján a helyes prognózis az összecszerűsége vonatkozóan véleményem szerint megállapítható:

- Más kényszerintézkedés, így vagyonekobbzást biztosító zár alá vétel egyidejű alkalmazása (az intézményi cél alapján a bűncselekményből eredő vagyont, így a cég gyarapodását így kell elvonni).
- A vagyonekobbzás mellett alkalmazott háromszoros marasztalás, ami jellemző, és az elkövetési érték négyszeres elvonásának prognózisát jelzi, ami nonszensz gyakorlati tapasztalatok alapján is.
- Figyelemmel kell lenni más jogági kötelezésekre, pl. a közigazgatási hatóság már határozattal kötelezett, jellemzően adóügyekben, ide tartozik a 95. BK vélemény a kétszeres elvonás tilalmára vonatkozóan.
- Jelentősége van a más jogágakban alkalmazott bírságoknak, így: versenytanácsi bírság, környezetvédelmi bírság, fogyasztóvédelmi bírság.
- Ha a jogi személy vagy természetes személy a vagyonekobbzásra vonatkozó ellenértéket letétbe helyezte.
- A jogi személy előélete, közteherviselési, fizetési magatartása, adómorálja.
- A jogi személy vagyonának vizsgálata a gazdasági működéssel összefüggésben, banki kapcsolatok figyelembevételével.
- Pályázatok, állami támogatások, szerződések vonatkozásában a fenntartási időszakból adódó kötelezettségek teljesítésének lehetősége.
- Munkáltatói kapcsolatok, alkalmazotti létszám.
- Piaci ágazati szerep.

A zár alá vétel a vagyonekobbzásra vonatkozóan abszolút primátust élvez a büntetőeljárásban és nincs mérlegelési lehetőség pusztán a szubjektív feltétel vonatkozásában. Ez a kényszerintézkedés nem méltánylás alapú az összecszerűség szempontjából, és alkalmazásához nem is kell bevezetni

eljárásjogi feltételként a jogi személlyel szembeni intézkedést.

Ehhez képest a bírság érvényesítésének eljárásjogi előfeltétele a büntető-eljárás kiterjesztése, ugyanakkor a várható mértéket gondos mérlegeléssel kell megállapítani a nyomozási bíró eljárása során.

Tekintettel arra, hogy a jogalkalmazásban felismerhető az egység hiánya, zárszóként a következőt szeretném rögzíteni:

Annak ellenére, hogy Nagy Ferenc professzor úr 1997-ben egyenesen a hagyományos jogállami büntetőjog erózióját látta a jogi személyek büntetőjogi felelősségének térhódításában, Erdei Árpád három évvel később a törvény megszületése előtt egy évvel a jogi személy felelősségre vonásának képtelenségeit elemezte és Tóth Mihály professzor úr is annak a véleményének adott helyet, hogy a virtuális közösségek vádlottak padjára ültetése helyett egy ideig még biztosan be kell érnünk húsvér terheltek bűncselekményeinek elbírálásával, van egy törvényünk, amit alkalmazni kell, de a felismerhető hibákat csak együtt tudjuk megoldani, ebben kérem a segítségüket.

KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK A GYAKORLATBAN

Tekintettel arra, hogy a konferenciasorozatunk témáját a kicsit tágabb értelemben vett „gazdasági bűnözés” és ahhoz kötődő jogalkalmazói gyakorlat alakulása képezi évek óta, a téma kiválasztásánál törekedtem arra, hogy olyan válasszak, amiről az eddigiekben nemigen esett szó, de valóban érdemi és a jogalkalmazók számára hasznos lehet.

A kényszerintézkedések alatt beszélni fogok a „személyi jellegű” kényszerintézkedésekről (azok közül is a letartóztatásról), illetve a „vagyonijellegűekről” is.

Tekintettel arra, hogy azokban az ügyekben, amelyeknek a tárgya költségvetési csalás, igen gyakran súlyos, 5-től 20 évig terjedő fenyegetettséggel kell szembenéznie a terhelteknek (és a védőknek is), így mind a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedéseknek, mind a vagyont érintő kényszerintézkedéseknek kiemelt jelentősége van már rögtön a gyanúsítások közlésekor, a vagyont érintőknek sok esetben már ezt megelőzően is.

Az új Be. meghatározza a 276. §-ában a letartóztatás, mint egyik személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés célját. Ez lehet a terhelt jelenlétének a biztosítása, a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása, illetve a bűnismétlés lehetőségének megakadályozása.

Ehhez képest az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatából kiolvasható, hogy a jogszabályok betartásán túl az is szükséges a letartóztatás jogszerűségéhez, hogy a letartóztatással elérni kívánt cél legitim, az azt követő fogva tartás pedig megfelelően igazolható legyen. Legitim célon az EJEB az eljárás eredményes lefolytatását érti, a fogva tartás igazolhatóságán pedig azt érti, hogy csak akkor lehet letartóztatni terheltet, ha enyhébb kényszerintézkedések a cél elérésére alkalmatlanok voltak. Ezek az elvek közel állnak az új Be. 276. § (1) bekezdés b)

1 Dr. Újhelyi Bence ügyvéd

pontjában írtakhoz, amelyek szerint a célhoz képest szükségesnek és más módon nem biztosíthatónak kell lennie a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedésnek.

Mielőtt rátérnék a letartóztatás különös okai kapcsán kialakult joggyakorlat ismertetésére és az ismétlődően jelentkező problémákra, szeretném felhívni a figyelmet az alábbiakra.

Az új Be. 276. § (1) bekezdés a) pontja meghatározza a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés alapvető feltételét, vagyis azt, hogy a terhelttel szemben kényszerintézkedés csak akkor rendelhető el, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható (vagy vele szemben vádat emeltek).

Felmerül a kérdés rögtön tehát, hogy a nyomozási bírónak kell-e vizsgálnia a megalapozott gyanú meglétét, avagy sem. Erre a válasz egyértelműen megadható, hogy természetesen vizsgálnia kell.

Ugyanakkor annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy miként kell ezt a megalapozott gyanú meglétét vizsgálnia a nyomozási bírónak, már nem is olyan egyértelmű az ügyekben olvasható végzések, de még inkább a végzések részét nem képező, ám az üléseken szóban kifejtett bírói álláspontok alapján.

A nyomozási bírók egy része ugyanis úgy gondolja, hogy neki az elé tárt bizonyítékokat nem kell mérlegelnie, a feladata mindösszesen annyi, hogy azt megvizsgálja, hogy a terhelttel közölt gyanúsítás szövegében írt történeti tényállás – a bizonyítottsága esetén – bűncselekménynek minősül-e.

Ezért aztán a védők által kifejtett pl. azon érvekre, hogy a megkapott bizonyítékokból még csak következtetés sem vonható le a bíró előtt álló számlabefogadó terhelt bűnösségére (mert tudni illik a részére számlát kiállító cégek vonatkozásában valóban megállapítható adott esetben az, hogy az áfát nem fizették be, avagy felmerült annak alapos gyanúja, hogy a számlakiállító cégek a termékeket nem vették birtokba, hanem az áru közvetlenül az érintett terhelt cégéhez került leszállításra stb.), a nyomozási bíró nem foglalkozik a döntésének meghozatala során, mondván, ezt majd az esetleges tárgyalást lefolytató bíróság dolga lesz eldönteni.

Ehhez képest azonban vannak olyan bírók, akik hajlandóak indoklásukban kitérni ezen védői érvekre.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága az ún. „reasonable suspicion”

kifejezés használata mellett akként foglalt állást, hogy az alapos gyanú (magyar jogban: terhelttel szemben fennálló megalapozott gyanú) fennállása vonatkozásában hozott döntés nem mellőzhető. A nyomozási bíró nem tekinthet el a nyomozóhatóság és az ügyész által benyújtott bizonyítékok értékelésétől a megalapozott gyanú kérdésében, még ha ez az értékelés szükségszerűen nem is lehet olyan mélységű, mint a perbíróságé.

Míndez egyébként véleményem szerint levezethető egy másik alapelvből is. Az ügyész köteles átadni a letartóztatás tárgyában előterjesztett indítványa mellé az annak alapját képező bizonyítékokat.

Amennyiben a nyomozási bírónak valóban csupán azt kellene megvizsgálnia, hogy a közölt gyanúsításban írt cselekmény bűncselekménynek minősül-e bizonyítottsága esetén, akkor mi értelme lenne ennek a bizonyítékátadást előíró szabálynak?

Levezethető azonban a EJEB álláspontja a saját korábbi gyakorlatából is.

Az EJEB szerint (ld. pl. Reinprecht kontra Ausztria, 67175/10.) a nyomozási bíró eljárásának jellege lényegében bírósági kell legyen ahhoz, hogy tisztességes eljárásról beszélhessünk egyáltalán, így tehát kontradiktóriusnak kell lennie az eljárásnak az ülés jellegéből adódó keretek között és a gyanúsított érdemi védekezést adhat elő, amelyet figyelembe kell venni a döntés meghozatala során, ellenkező esetben az eljárás nem tisztességes.

Megállapítható tehát álláspontom szerint, hogy a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések esetében igenis állást kell foglalnia a nyomozási bírónak abban a kérdésben, hogy az elé tárt bizonyítékok alapján megalapozott-e a gyanú a terhelttel szemben, avagy sem! Ez pedig azt is jelenti – mivel a terhelt büntetőjogi felelősségének egyik kulcseleme a bűnösség –, hogy így nem csupán a tényállásszerűséget kell a megalapozottsági szinten vizsgálni a nyomozási bíró, hanem a bűnösségre vonatkozó bizonyítékok meglétét is. Vagyis álláspontom szerint azon számlabefogadóval szemben, akinek az esetében nincs semmilyen bizonyíték a bűnösségére, személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés sem rendelhető el. Nyilvánvaló, hogy nem kétséget kizáróan kell bizonyítva legyen ekkor még a terhelt bűnössége, de azt nem tartom elégségesnek, ha csak a tényállásszerűségre van bizonyíték, a bűnösségre nincs (pl. kimutatható fiktív számlák jelenléte a terhelt által vezetett cég bejövő számlái között, de a terhelt bűnös tudattartalmára nincs bizonyíték).

Az EJEB gyakorlatából kiolvasható az is, hogy a terheltnek indokolt döntéshez van joga. Ez azt jelenti, hogy a bíróságoknak meg kell vizsgálniuk a védelem által felhozott releváns érveket és a döntésükben azokat megfelelően részletezniük kell (pl. Hamanov kontra Bulgária, 44062/98). Vagyis amennyiben a bíróság nem ért egyet a védelem által megalapozott gyanú hiányára vonatkozó érvekkel, akkor ki kell azt fejtenie a konkrétumok szintjén, részletesen, hogy miért áll fenn a védelem érvei ellenére a megalapozott gyanú a konkrét terhelt esetében, vagyis itt meg kell magyarázza a bíróság azt, hogy az elé tárt bizonyítékok közül melyek alapján áll fenn a tényállásszerűség, vagy a bűnösség a védelem érvei ellenére és miért. Nem elégséges tehát azt leírni, hogy a bíróság megvizsgálta a beterjesztett bizonyítékokat és a megalapozott gyanú fennáll ezekből, mert pontosan a lényeg, a tisztességesség garanciája, az érdemi indokolás hiányzik. Erről később is lesz még szó.

Ennek hiányában ugyanis álságos vita zajlik csupán a bíróságon, valódi, tényleges, tisztességes és jogorvoslattal hatékonyan támadható döntés nem is születik, a terhelt emberi jogai (t.i.: legalább magyarázzák már meg neki azt, hogy miért áll fenn vele szemben megalapozott gyanú, mely bizonyítékok alapján) sérülnek.

Sajnos ezen a ponton azt kell mondjam, hogy számos, igencsak aktívan dolgozó védő kollégámmal együtt azt tapasztaljuk, hogy a megalapozott gyanú meglétének támadásakor nyomozási bíróktól – eltekintve néhány üdítő kivételtől – érdemi válaszokat nem kapunk. Ezen mindenképpen változtatni kell a jövőben a hazai igazságszolgáltatásban, ellenkező esetben ezen a fronton is rá fognak kényszerülni a terhelték és a védők arra, hogy egyik ügyet a másik után küldjék meg az EJEB-nek.

A letartóztatás különös okai vonatkozásában az alábbiakat emelném ki.

Szökés veszélye

Dacára annak, hogy több kúriai döntés is kimondta már azt, hogy a tárgyi súly és a fenyegetettség mértéke nem elégséges a szökés veszélyének megállapításához, ezek a hivatkozások ügyészi oldalról rendszeresek, mondván, a cselekményt pl. bünszervezetben 5-20 év fenyegeti, emiatt olyan súlyos büntetés kiszabása várható, ami alapján le kell tartóztatni a

terheltet. Ez sem túlságosan üdvözlendő, hiszen az ügyészség is követhetné a Kúria, avagy az EJEB ítélkezési gyakorlatát, de mivel úgyszemint ő dönt a letartóztatás kérdésében, ezért ennek kisebb a súlya.

A probléma ott kezdődik igazán, amikor a védelem hivatkozik arra, hogy semmilyen tény, adat, bizonyíték nem támasztja alá azt, hogy tartani kellene a szökéstől, vagy az elrejtőzéstől a konkrét terhelt esetében, akinek rendezett családi körülményei vannak, a bíróság mégis megállapítja – rendszerint más különös ok, vagy okok fennállta mellett – a szökés veszélyét és hivatkozik erre is, mint letartóztatási okra.

Itt kell kiemelni az EJEB gyakorlatából azokat a példákat, amelyek alapján figyelemmel kell lenni a terhelt személyi, családi körülményeire, megélhetésére, egészségi állapotára és nem elégséges a szökés veszélyének megállapításához a tárgyi súly vagy a fenyegetettség önmagában (Letellier kontra Franciaország 12369/86., Neumeister kontra Ausztria 1936/63).

Ezen a ponton emelendő ki a BH 2018.6.166. számú döntésben írt alábbi szempont is: *„Nem lehet szökésről vagy elrejtőzésről beszélni, ha az érintettnek nincs tudomása az ellene indított büntetőeljárásról.”* Az ügy lényege az volt, hogy a később felperes, korábbi terhelt 2000 és 2002 tavasza között a gyanú szerint csalásokat követett el, majd 2002.05.31-én Romániában majd Svédországban tartózkodott, innen pedig Ausztráliába ment és itt is telepedett le. 2002. november 8-án elrendelésre került egy nyomozás, amelyet felfüggesztettek 2003.02.20-án, tekintettel arra, hogy ismeretlen helyre távozott a feltételezett elkövető.

Az ügy büntetőjogi felelősség megállapításának hiányában zárult. A Kúria az alábbiakat mondta ki a döntésében: *„Helytállóan mutatott a jogerős ítélet arra, hogy a felperes külföldre költözésekor ellene nem volt büntetőeljárás és azt sem tudta bizonyítani az alperes (Magyar Állam), hogy arról a felperes később tudomást szerzett volna. Ilyen körülmények között önmagában az, hogy ismeretlen helyen tartózkodása miatt a büntetőeljárást felfüggesztették, illetve lakóhelyének ismertté válása után kiadatást kezdeményeztek vele szemben, még nem igazolja azt, hogy a felperes elszökött vagy elrejtőzött volna.”*

A BH2009.7. számú döntés lényege szerint is a szökés, elrejtőzés veszélye tényeken kell alapuljon minden esetben.

Eljárás meghiúsításának veszélye

Ezen a ponton is alapelvi jelentőségű, hogy az eljárás meghiúsításának veszélyét konkrét tényekkel kell alátámasztani (ld. EJEB Clooth kontra Belgium, 12718/87.).

Ezen a ponton lényeges, hogy az ügy tárgya mennyire bonyolult, illetve hány olyan személy (tanú, gyanúsított) kihallgatása szükséges, akiket befolyásolna feltehetően a terhelt, amennyiben nem kerülne sor a letartóztatás elrendelésére.

Igazából a költségvetési csalások tárgyában folyamatban lévő eljárások során ez a valódi indoka a letartóztatásnak, hiszen a fenyegetettsége az elkövetett cselekménynek adott, az a terhelt számára kedvező irányba (különösen áfára elkövetett költségvetési csalások esetében) ritkán változik, inkább növekedni szokott újabb időszakok, újabb fiktív számlakiállítók látótérbe kerülésével. A bűnisméltérsről később szólnék, annak jelentéktelenebb súlya miatt.

Visszatérve tehát a költségvetési csalások vonatkozásában a letartóztatás valódi indokához, az eljárás meghiúsításának veszélyéhez, látható, hogy ezekben az ügyekben a büntetőjogi felelősség megalapozásának legeredményesebb forrásai a telefonon (értsd hívások, SMS üzenetek, de még inkább internet alapú kommunikáció) vagy más elektronikus üzenet továbbításra alkalmas készülékeken keresztül továbbított információk. Ebből adódóan természetes ma már az, hogy amikor őrizetbe vételek és azokkal együtt megtartott házkutatások és lefoglalások történnék, akkor számos olyan új bizonyíték (illetve annak forrása) kerül elő, amelyekben tárolt adatok kinyerése és azok kielemezése bizony időt vesz igénybe.

Ebből adódóan valóban igaz a legtöbb esetben az, hogy az eljárás eredményes lefolytatásához fűződő legitim cél elérése érdekében szükséges lehet a terhelték egy részének letartóztatása az eljárás kezdetén.

Ugyanakkor itt fontos kiemelni azt, hogy az EJEB meghatározott a hatóságokkal szemben egy követelményt, ez pedig a következő: a hatóságok különös gondosságot kell tanúsítsanak az eljárás során annak érdekében, hogy az minél hamarabb lefolyjon, illetve a lehető legrövidebb ideig tartson a letartóztatás, mint legsúlyosabb kényszerintézkedés. (Labita kontra Olaszország 26772/95., Toth kontra Ausztria 11894/85.)

Ebből adódóan azt is látni kell, hogy ennek időtartama ügyenként változik, éppen azért, mert azokat az eljárási cselekményeket kell elvégezni az adott ügyben, amelyet a terhelt befolyásolna feltehetően a letartóztatás megszüntetésekor. Ez az időtartam azonban 6, kivételes esetben 9 hónapnál véleményem szerint semmiképpen sem lehet hosszabb, a budapesti joggyakorlat ezt támasztja alá, hiszen ennyi idő alatt van a nyomozhatóságnak kellő lehetősége az érintett bizonyítási cselekményeket lefolytatni.

Tekintettel arra, hogy ezen letartóztatási indoknak is tényeken kell alapulnia, ezért nem tartom elfogadhatónak az általánosság szintjén megjelenő megfogalmazásokat, itt is konkrétumokat kell(ene) megnevezni a bírósági döntésekben, ahogyan jó lenne ilyen tartalmú, érdemi vitára alapot adó ügyészi indítványokat is látni.

A bűnismétlés veszélye

Ez az indok még az EJEB-en belül is vitát váltott ki, hogy egyáltalán erre hivatkozással lehet-e letartóztatni valakit, avagy sem. A többségi álláspont végül is az volt, hogy lehet.

Ami itt említést érdemel, hogy nem szolgálhat a letartóztatás alapjául a terhelt korábbi elítélése, ha sem jellegében, sem súlyában nem hasonlítható a letartóztatás alapjául szolgáló cselekményhez.

Álláspontom szerint a büntetlen előélet esetében bűnismétlés veszélyéről csak igen szűk körben lehet beszélni eleve.

Itt nagyon jelentős körülmények tudnak lenni a terhelt megélhetésére vonatkozó adatok, vagyis az, hogy rendelkezett-e adózott jövedelemmel, volt-e munkahelye, avagy a jövőre vonatkozóan rendelkezik-e munkáltatóktól kapott szándéknyilatkozattal, otthonában tudna-e munkát végezni legalisan, amiből eltarthatná magát, milyenek a terhelt családi szinten jelentkező vagyoni viszonyai, van-e olyan hozzátartozója, aki a megélhetésben képes és kész is a terheltnek segíteni egy bűnügyi felügyelet esetén stb.

Látható ugyanakkor, hogy megjelent éppen a költségvetési csalások esetében egy hivatkozási alap a terheltben rejlő bűnismétlés veszélyére, ez pedig a szervezett elkövetés. Azt állítja ugyanis sok esetben az ügyész és

több nyomozási bíró is, hogy azon terhelt, aki bünszervezetben követte el a bűncselekményt a gyanú szerint, annak az esetében éppen a szervezett elkövetésből adódóan valóban tartani kell attól, hogy a letartóztatásnál enyhébb kényszerintézkedés elrendelése esetén újabb bűncselekményt követne el.

Álláspontom szerint ugyanakkor ez az indok – akárcsak a tárgyi súlya a feltételezett bűncselekménynek, illetve annak törvényi fenyegetettsége – megállapíthatósága esetén az eljárás egésze alatt fenn fog állni, mert az adott terhelt vagy bünszervezetben követte el a cselekményt, vagy nem.

Ebből adódóan azon terhelt esetében, aki okiratokkal tudja igazolni akár a korábbi, akár a jövőbeni, legális megélhetésére elégséges jövedelmét, ez az indok nem állapítható meg.

Mielőtt a fentiek kapcsán bemutatnék néhány példát, ami sajnos – tisztelet a kivételnek – példálózva, de jól jellemzi a jelenlegi magyar joggyakorlatot, hivatkozom az alábbiakra.

A Kúria elnöke 2015 decemberében elrendelte a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos joggyakorlat vizsgálatát.

Idézem a Kúria Büntető Kollégiuma Joggyakorlat-elemző csoport 2016. El.II.JGY.B.2. számú munkájának alábbi részeit, mint megállapításokat:

„A vizsgálattal érintett és a nyomozati szakban meghozott bírói határozatok az előzetes letartóztatás általános törvényi feltételét alátámasztó adatokat csak általánosságban tartalmazták, többnyire csak az eljárás tárgyát képező bűncselekményre és arra utalva, hogy a gyanú megalapozott.

Ugyanez jellemző a vádemelés után született határozatokra; a kényszerintézkedés általános feltételeként többnyire a vád tárgyává tett, illetve a nem jogerős ítéletben megállapított bűncselekményre utaltak a bíróságok.

Azokban több olyan határozatot is vizsgáltunk, amelyekben egyáltalán nem foglalkozott a bíróság a kényszerintézkedés általános feltételével”

„Annak ellenére, hogy – miként azt az idézett kollégiumi vélemény is kifejtette – a bíróságnak számot kell adni arról is, hogy a terhelt mely személyi körülményeit vizsgálva, milyen adat alapján jutott a bűncselekmény miatt kiszabható büntetés mértéke mellett arra a következtetésre, hogy a szökés, elrejtőzés veszélye fennáll, ez számos vizsgált ügyben elmaradt.”

„Komoly hiányosságként tapasztaltunk ugyanakkor számos ügyben azt, hogy amikor a bíróság az ügyészi indítvány mellett védői – vagy terhelti – indítványt is elbírált, elmaradt a reakálás az abban kifejtettekre, annak

ellenére, hogy a hivatkozott kollégiumi vélemény külön kihangsúlyozta: a határozat indokolásában ki kell térni a védő ténybeli és jogi érvelésére és a bíró azzal kapcsolatos álláspontjára. Több ügyben még az is előfordult, hogy miután az első fokon eljáró bíróság a kényszerintézkedés fenntartásáról döntött annak felülvizsgálata során, az ügyészi indítvány mellett előterjesztett, a kényszerintézkedés megszüntetésére irányuló terhelti vagy védői indítványról említést sem tett, és a másodfokú bíróság pótolta a mulasztást.

Ugyancsak több az ügyészi indítványon alapuló határozatban elmaradt a reagálás arra a védői indítványra, amely enyhébb kényszerintézkedés elrendelésére irányult. Ez azért is jelentős hiányosság, mert a kényszerintézkedés kapcsán így sérülhet az arányosság elve.

Az első fokon hozott határozatok közel felében az indokolás terjedelme nem érte el az egy oldalt, és az is sematikus volt; a másodfokú határozatokban pedig az indokolás a fellebbezés ismertetésével és a jogszabályok felhívásával együtt is csak pár soros volt, és a másodfokú bíróság határozataiban az írásbeli fellebbezések tartalmára gyakran egyáltalán nem, vagy csak sematikusán reagált.”

Csak említés szintjén jegyzem meg mindezeket túl, hogy van olyan nyomozási bíró, aki szerint a költségvetési csalás tárgyában azért – is – kell hosszabbítani a letartóztatást, mert idézem „további sértett kihallgatása szükséges”, „az üzleti folyamat megszakításra került ugyan, azonban vannak, létezhetnek már megkötött szerződések, amelyek teljesítésre várnak, várhatnak azok lehívása után”.

Idézek egy, a jogszabályi hivatkozásokon túl mindösszesen ennyit tartalmazó másodfokú, letartóztatást meghosszabbító döntést:

„A határozattal szemben a gyanúsított és védője jelentettek be fellebbezést enyhébb kényszerintézkedés, büntügyi felügyelet elrendelése végett.

A törvényszék a Be. 481. § (2) és (3) bekezdése alapján tanácsulésen eljárva vizsgálta meg az elsőfokú bíróság határozatát és az annak alapjául szolgáló iratokat.

Ennek alapján a gyanúsított és védője által bejelentett fellebbezést alaptalannak találta.

Az elsőfokú bíróság helytállóan rögzítette a döntése szempontjából releváns tényeket, az általa adott jogi indokolás meggyőző és kellően részletes. Rögzítette az alapos gyanút alátámasztó bizonyítékokat és helytállóan hivatkozott arra, hogy a kényszerintézkedés Be. 276. § (1) bekezdés a) és b) pontjában

irt általános okai fennállnak. Az elsőfokú határozat kimerítően részletezett indokai a kényszerintézkedés különös okai körében ugyancsak helyesek, azokra a törvényszék – a megismétlésük nélkül – maga is hivatkozik.

A törvényszék álláspontja szerint a személyi szabadságot legsúlyosabb mértékben korlátozó bírói engedélyes kényszerintézkedés további fenntartása az eljárás jelenlegi szakaszában szükséges, arányos, a kényszerintézkedéssel elérni kívánt célok enyhébb kényszerintézkedéssel nem biztosíthatóak.”

Ékes példája ez a nyíltan jogsértő döntéseknek úgy gondolom.

Még néhány szót szólnék a Kúria BH 2018.3.71. számú döntéséről. Ennek lényege az, hogy ügyészi indítvány nélkül is kötelező a bíróságnak a tárgyalási szakaszban folyamatban lévő ügyben az időszakos felülvizsgálati kötelezettségnek eleget tenni, így akkor is felül kell vizsgálja a bíróság a letartóztatás szükségességét, ha az ügyész nem terjeszt elő indítványt.

Leírja ezen döntés azt is, hogy amennyiben a bíróság a határidőt (vagy magát a felülvizsgálatot!) elmulasztaná, „*az nem eredményezi az előzetes letartóztatás megszűnését, mert az attól függetlenül a kényszerintézkedést elrendelő vagy fenntartó végzésben megjelölt ideig... tart.*”

Itt tehát arról van szó, hogy ügyészi indítvány hiányában, vagy adott esetben jogszabályban előírt felülvizsgálat elvégzésének hiányában is marad a terhelt letartóztatásban. Kérdés csupán, hogy mi értelme van ennek a felülvizsgálatnak – ahogyan a Kúria fogalmaz „a terhelt érdekében” –, ha annak el nem végzése semmilyen kihatással nincs a terheltre nézve, illetve kérdés, hogy ügyészi indítvány hiányában kivel szemben kontradiktórius ez a felülvizsgálat. Talán így már érthetőek azok a bünyügyi felügyeleték kapcsán tapasztalt esetek, amikor a bíróság az ügyész indítványát a döntésével együtt küldi meg a védelemnek, az ügyészi indítványról a bíróság elsőfokú döntése előtt még csak nem is értesül a védelem sok esetében tárgyalási szakaszban. Az ezt támadó fellebbezésre a fellebbezést elbírálótól pedig vagy semmilyen válasz nem érkezik, vagy annyi, hogy a fellebbezésben is volt lehetősége a védelemnek kifejteni az érveit, így az észrevételezési joga ugyan valóban csorbult az elsőfokú döntés meghozatala előtt, de ennek érdemi kihatása nincsen, hiszen a fellebbezésben mindent elő tudott adni, amit akart.

A személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések után rátérnék a vagyoni kényszerintézkedések témakörére.

Álláspontom szerint ezen a területen még sokkal nagyobb problémák vannak, mint a személyi szabadságot érintőknél, továbbá itt országos szinten teljesen eltérő gyakorlat mutatkozik.

A jelen dolgozatomban nem térek ki a jogi személlyel szembeni pénzbírság, valamint az annak érdekében egyes országrészekben alkalmazott 300%-os zár alá vételek gyakorlatára. Csupán megjegyzem, hogy ahol ezt alkalmazzák, ott következetesen 300%-os mértékben alkalmazzák és a nyomozási bírók sem foglalkoznak – talán Kecskeméttel, mint üdítő példát kivéve – a pénzbírság várható mértékével, az erre vonatkozó, valószínűsítési alapot képező végső bírói döntésekben szereplő pénzbírság mértékekkel.

Ebből adódóan ennek a maximálisan 300%-os mértékű zárolásra „okot adó” jogintézménynek a gyakorlata minimum nagyon kétségesen jogszerű, visszaélésekre alapot igencsak adó.

A Be. 308. § (2) bekezdése alapján le kell foglalni a bizonyítási eszközt, valamint az elkobozható, illetve vagyoneklobzás alá eső dolgot.

Az elkobzással nem kívánok foglalkozni, mivel annak a gyakorlati jelentősége a költségvetési csalások szempontjából csekély.

Tehát amikor egy ügyben vagyoni hátrány körvonalazódik, akkor felmerül a kérdés, hogy mikor kell lefoglalni, mikor kell/lehet zár alá venni és milyen jogcímen!

Itt nagyon fontos rögtön felhívni a figyelmet a 2/2020. BJE határozatra, amely kimondja:

„Nem lehet vagyoneklobzást elrendelni arra a vagyonra (vagyon tárgyra), amelyet a sértettnek kell kiadni, vagy visszaadni, vagy amely a sértetthez már visszajutott; viszont arra a vagyonra, amellyel az elkövető az ilyen vagyon tárgy kapcsán ténylegesen gazdagodott, a vagyoneklobzás elrendelésének nincs akadálya.”

Ez a jogegységi határozat megismétli, hogy már a „69/2008. BK vélemény is egyértelműsítette, hogy a vagyoneklobzás célja a bűnös úton elért vagyongyarapodás elvonása. Azonban megállapítható az is, hogy nem lehet vagyoneklobzást elrendelni arra a vagyonra (vagyon tárgyra), amelyet a sértettnek kell kiadni vagy visszaadni, vagy amely a sértetthez már visszajutott.”

A vagyoneklobzás alkalmazása kötelező, és annak nem akadálya, hogy a bűncselekmény elkövetésével szerzett vagyonnövekmény már nincs meg teljes egészében, mert azt az elkövető felélte.

Ha tehát az elkövető felélte azt a vagyont, amellyel gazdagodott,

akkor vele szemben pénzben kifejezve kell elrendelni a vagyonekobbzást.

A sértett kárának jóvátételéhez nagyobb érdek fűződik, mint a vagyonekobbzás elrendeléséhez. Ezért nem lehet vagyonekobbzást elrendelni arra a dologra, amelyet a sértettnek kell kiadni vagy visszaadni. De ha ezen felül van vagyonnövekménye az elkövetőnek, akkor arra vagyonekobbzást kell elrendelni.

A költségvetési csalás esetén a vagyoni hátrány megtérítésének a következő kulcskérdései vannak:

1. Ki gazdagodott?
2. Mennyivel?
3. Kin van a bizonyítási teher?
4. Ha bűnszervezet áll fenn, akkor mikortól meddig állt fenn és milyen vagyona keletkezett az elkövetőnek ezen időszak alatt?

Az első két kérdés az, hogy ki gazdagodott és mennyivel. Ez azért nagyon lényeges kérdés, mert a költségvetési csalások esetében tipikusan cégek felhasználásával kerül sor az elkövetésre. Vagyis amennyiben a fiktív számlát befogadó cég ügyvezetője tettesként a gyanúsított, méghozzá azzal van gyanúsítva, hogy beállított a cége könyvelésébe fiktív, előzetesen felszámított adót áthárító áfás számlákat, akkor a főszabály szerint a cég gazdagodott és nem a tettes!

Ez pedig azt jelenti, hogy – amennyiben nincs bűnszervezetről szó úgy – főszabály szerint a tettes magánvagyonát nem érintheti lefoglalás vagy zár alá vétel vagyonekobbzás érdekében, hiszen nála, mint magán-személynél gazdagodás nem mutatható ki, csak a cégénél.

Ebből adódóan főszabály szerint csak a céggel szemben lehet ilyenkor a vagyoni hátrány mértékének erejéig lefoglalást vagy zár alá vételt elrendelni (ez nem keverendő össze a jogi személlyel szembeni pénzbírság miatti zár alá vétellel!).

Amennyiben azonban adat van arra vonatkozóan, hogy bizony a tettesünk által átutalt összeget a számlakiállítók készpénzben felvették és annak egy részét (tipikusan a fiktív számla „ellenértékét képező jutalék” levonása után) visszavitték a tettesnek, úgy ez a tény, adat már megalapozza a tettesrel, mint magánszeméllyel szembeni vagyonekobbzás érdekében végrehajtható lefoglalást, zár alá vételt.

Persze itt a kulcskérdés az, hogy mekkora összeget kapott vissza ő maga, hiszen ez lesz az ő gazdagodásának mértéke és vagyonekobbzást csak a gazdagodás mértékéig lehet elrendelni.

A következő kérdés az, hogy kin van a bizonyítási teher. Amennyiben nincs bünszervezetről szó, úgy a nyomozóhatóságon, ügyészségen van. Vagyis ez azt jelenti – ld. fentebbi EJEB tisztességes eljáráshoz való jog részét képező indokolt döntéshez való jogot –, hogy a vagyonekobbzás érdekében alkalmazott lefoglalást vagy zár alá vételt elrendelő határozatból ki kell tűnnie mindazon indokoknak, tényeknek és adatoknak, amelyek alapján bizonyítja a hatóság azt, hogy a bűncselekmény elkövetése révén a lefoglalást elszenvető mennyivel gazdagodott.

Ez azért nagyon lényeges, mert a lefoglalás ellen felülbírálati indítvány terjeszthető elő, amelynek során a nyomozási bírót fogja vizsgálni, hogy jogszerű volt-e a lefoglalás, avagy sem (bizonyította-e a hatóság a döntésében írtakat, avagy sem, egyáltalán kiderülnek-e a szükséges adatok, tények a döntésből, avagy sem).

Amennyiben bünszervezetről van szó, úgy főszabályként a bünszervezet fennálltánál időpontja alatt szerzett minden vagyon vagyonekobbzás alá eső dolognak számít. Ez azt jelenti, hogy bünszervezet esetén a nyomozóhatóságnak ahhoz, hogy a terhelt magánvagyonára feletti rendelkezési jogot kényszerintézkedéssel korlátozza, nem kell azt bizonyítania, hogy mennyivel gazdagodott az elkövető a bűncselekmény elkövetése útján.

Vagyis mindez azt jelenti, hogy ebben az esetben, ha a bünszervezetben elkövetés tényére tekintettel korlátozza a hatóság a terhelt vagyona feletti rendelkezési jogot, úgy a terheltnek kell bizonyítania azt, hogy ő maga ezen időszak alatt az adott vagyont törvényes úton szerezte.

Hangsúlyozandó ezen a ponton, hogy a felülbírálati indítvány megtételére a Be. 374. § (2) bekezdése alapján 8 napos határidő áll rendelkezésre.

Álláspontom szerint ez a határidő alkotmányellenes. Gondoljunk bele abba, hogy van egy terhelt, akit bünszervezetben elkövetett bűncselekménnyel gyanúsít meg a nyomozóhatóság, őrizetbe is vesz és ezzel együtt át is adja neki a vagyonekobbzás érdekében hozott határozatát. Ennek az embernek a törvény úgy ad 8 napot arra, hogy igazolja egyes vagyonelemeinek törvényes eredetét, hogy egy zárkában fog ülni 1-2 napig, majd azt követően feltehetően valamelyik BV-be fogják átszállítani a jó eséllyel

bekövetkező letartóztatását követően. Ilyenkor kell neki kapcsolattartást, egészségügyi csomagokat, védőt stb. „intéznie”, nem is beszélve esetleges kiskorú gyermekének elhelyezéséről stb.

Az iratait ahhoz, hogy tudja egyes vagyonelemeinek törvényes eredetét igazolni, össze kellene szedni, de ki fogja ezt megtenni ebben a 8 napban? Ki és honnan szerzi majd be korábbi ingatlan adásvételi szerződéseit, gépkocsi eladásait, banki készpénzfelvételi iratait stb.

Gyakorlatilag ez a jogszabályi határidő kiüresíti a terhelt érdemi, hatékony jogorvoslathoz való jogát véleményem szerint.

Hangsúlyozom ezen a ponton, hogy még a közigazgatási döntésekkel szemben is 30 nap áll rendelkezésre arra, hogy a döntést az érintett ügyfél a bíróságon megtámadhassa, úgy ráadásul, hogy ott az ügyben iratbete-kintési és észrevételezési, indítványtételi jog mindig megilleti az érintettet, aki tud arról, hogy az ügye folyamatban van. Ezzel összehasonlítva a terhelt helyzetét a 8 napos szabállyal akkor, amikor azt sem tudta, hogy van egyáltalán egy ügy, amiben neki ezen iratokra rendszerezve szüksége lehet, érthetővé válik úgy gondolom a fenti álláspontom.

A fentiekén túlmenően meg kell jegyezsek egy másik, véleményem szerint igencsak visszaélészerű joggyakorlatot. Ez pedig a következő.

A nyomozóhatóság a lefoglalások, zár alá vételek elrendelésekor természetesen arra törekszik, hogy a lehető legnagyobb mértékben biztosítsa a vagyoni hátrányt.

Ugyanakkor előfordult nem egyszer, hogy a vagyoni kényszerintézkedések során mindazokat a gépkocsikat, amelyeket az irataik (forgalmi engedély, törzskönyv stb.) szerint nem tudott az ügyben felmerült cégekhez, mint bűncselekmény elkövetése útján gazdagodókhoz kötni, azokat tárgyi bizonyítási eszközként lefoglalta.

A Be. 204. § (1) bekezdése szerint tárgyi bizonyítási eszköz minden olyan tárgy - ideértve az iratot és az okiratot is -, amely a bizonyítandó tény bizonyítására alkalmas.

A tárgyi bizonyítási eszköz kategória nem arra a célra van kitalálva szemmel láthatóan, hogy amit nem tud a nyomozóhatóság adott pillanatban vagyoneლkobzás érdekében zár alá venni, azt azért mégiscsak kényszerintézkedéssel sújthassa, ameddig be nem tudja bizonyítani azt, hogy az adott gépkocsi kinek is áll a tulajdonában.

Ez a gyakorlat mindenképpen kerülendő véleményem szerint.

Össességében tehát álláspontom szerint elmondható mind a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedésekről, mind a vagyont érintőkről az, hogy országosan eltérő a joggyakorlat, amely nagyon sok esetben sérti a jogkorlátozással érintett személyek jogait, ezen mindenképpen változtatni kellene, elsősorban a bíróságoknak.

Fodor Balázs Gábor¹

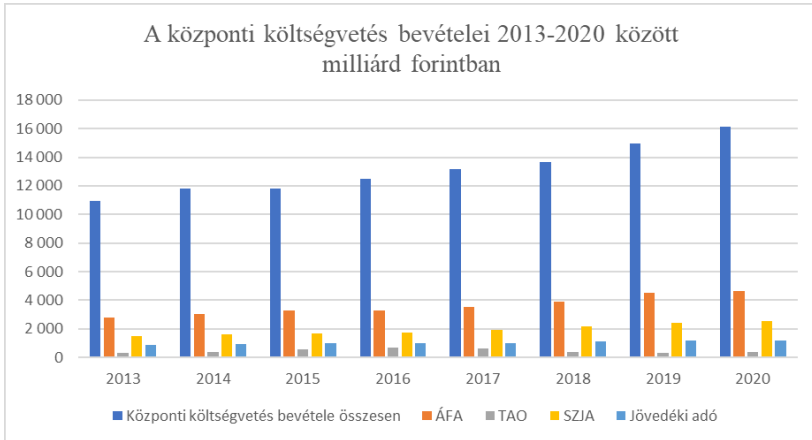
BIZONYÍTÁS ÉS BIZONYÍTÉKOK KÖLTSÉGVETÉSI CSALÁSOK ESETÉBEN

I. Költségvetés és család

A központi költségvetés bevételeinek legjelentősebb forrásai a különböző adók, ezek közül is kiemelkedik az általános forgalmi adó (2020-ban több, mint 4000 milliárd forint, ami a teljes költségvetés több, mint $\frac{1}{4}$ része) és a személyi jövedelemadó (2020-ban több, mint 2000 milliárd forint több, ami a teljes költségvetés $\frac{1}{8}$ része). A költségvetések (hazai és Uniós) kiadásai tekintetében pedig kiemelendők a sok milliárd eurós összeget kitevő támogatások, így érthető, hogy mind az elkövetők, mind a hatóságok ezen adónemekre és költségvetési forrásokra koncentrálnak a legjobban „munkájuk” során. A bűnügyi statisztikákat megvizsgálva a költségvetési csalási ügyekben indított büntetőeljárások száma magas, az ismerté vált ügyekben okozott vagyoni hátrány éves szinten sok 10 milliárd forint. Polt Péter Legfőbb Ügyész 2019. évi Országgyűlési beszámolójában elmondta, hogy a költségvetési család az ügyészség gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatos munkaterhében kiemelkedő szerepet játszik, illetve, hangsúlyozta, hogy az ügyek bonyolultsága az átlagosnál nagyobb felkészültséget kíván.²

1 Dr. Fodor Balázs Gábor ügyvéd, megbízott egyetemi oktató KRE ÁJK Bűnügyi Tudományok Intézete

2 B/12207 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről (http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/admin/2020/10/ogy_beszamolo_2019.pdf)

Saját szerkesztés a KSH STADAT 3.7.2. és a Magyar Államkincstár weboldaláról³

Ellenben az Európai Bizottság közzétett adatai alapján a becült áfabevétel kiesés hazánkban nagyon jelentősen csökkent, a 2013. évi 21 százalékról 9 százalékra 2018-ban.⁴ Továbbá az összes áfabevétel abszolút értéke is folyamatosan növekszik az évek során.

A konkrét számadatokon túl mindenki ismeri a számla nélküli bolti vásárlás vagy villanszerelés esetét, illetve a kevesebbre bejelentett vagy be sem jelentett bolti eladó mindennaposnak mondható történetét is, tehát mindannyian saját tapasztalatból mondhatjuk, hogy a jelenség a mindennapjaink részét képezi, bár az is tény, hogy érezhetően csökkenő mértékben.

A költségvetési csalások leggyakrabban előforduló formája az áfacsalás, ennek egyik tipikus esete az adóeltitkolás, amely megjelenhet az adóbevallás teljes vagy egyes adótételek bevallásának elmulasztásával (jellemző megjelenési helye a kiskereskedelem, hiszen a fogyasztó nem tudja levonni a számla áfa tartalmát). Az áfacsalás másik tipikus formája a fiktív számlák befogadása, mellyel az elkövető adófizetési kötelezettségét

3 http://www.allamkincstar.gov.hu/hu/koltsegvetesi-informaciok/koltsegvetes_merleg_1/222/adatai

4 <https://ado.hu/ado/jelentosen-visszaszorult-az-adocsalas/>

csökkenti jogellenesen, úgy, hogy például a maga által a közösség területéről beszerzett árut egy hiányzó kereskedőn vagy egy egész fiktív számlázási láncon futtatja keresztül, annak érdekében, hogy a terméket ő már áfával növelten, bruttó áron kapja meg az adó megfizetése nélkül, más fiktív számlás esetekben az elkövető a maga vagy más által „feketén” elvégzett munkát számláztatja ki magának, ezzel hamis módon azt a látszatot keltve, hogy részére adóköteles termékértékesítés vagy szolgáltatásnyújtás történt, amelyhez kapcsolódóan az elkövető élt adólevonási jogával. A gazdasági eseményt teljesen nélkülöző fiktív számlák kiállítása mára már szinte csak adócsalás történeti emlék, hiszen ilyen esetekben lehetetlen a védekezés (Hol van a megvett áru? Milyen munkát végezt a szolgáltató?).

A költségvetési csalások másik jellemző formája a munkáltatói közterhek jogellenes csökkentése, melynek legegyszerűbb formája a nem vagy kevesebbre bejelentett alkalmazottak esete, de ide tartoznak a fiktív munkaerő kölcsönzések és alvállalkozói teljesítések is, melyek mai napig slágerek a jelentős élők munkaezőt igénylő szektorokban, mint vagyonvédelem, takarítás, építőipar. Ilyen esetekben a dolgozók tényleges munkáltatója papíron egy másik céghez jelenti be munkavállalóit, amely cég a munkáltatót terhelő közterheket nem fizeti be a költségvetés felé.

A költségvetési csalások harmadik jellemző esete a pályázatos költségvetési csalás, ahol a pályázók például saját eszközeiket veszik meg papíron más cégtől vagy az olcsóbban beszerzett eszközt áraztatják fel, itt kiemelendő, hogy a Btk. 396. (1) bekezdés c) pontja alapján az is elköveti a költségvetési csalást, *aki a költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használ fel és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz.* Ennek kapcsán a Fővárosi Ítéltábla az 1 Bhar. 130/2007/6. számú ítéletében rámutatott, hogy *a tényállás fontossága abban rejlik, hogy a köz, illetve Unió pénzek pályázati felhasználása során igen gyakori jelenség, hogy a pályázó nem azt vagy nem teljesen azt valósítja meg, ami a pályázatban szerepel, ilyen esetben a gyakorlat alapján nem mentesít a felelősségre vonás alól, ha a célok általában, vagy lényegüket tekintve, esetleg részben megvalósulnak. A pályázati kiírásoknak ugyanis garanciális jelentőségük van.*

II. A költségvetési csalások visszaszorítása

Vizsgáljuk meg, hogy milyen módszerekkel lehet visszaszorítani a költségvetési csalásokat:

1. Nem büntetőjogi intézkedések: Hatékony adózási és más, nem büntetőjogi eszközök bevezetése és alkalmazása. (adóügyi, pénzügyi jogi, munkajogi, cégjogi stb. eszközök)
2. Látencia csökkentés: A költségvetési csalások eredményes felderítése és bizonyítása.
3. Reparáció: A jogellenesen megszerzett vagyon visszaszerzése, visszafizettetése. (vagyonelkobzás, egyezség stb.)
4. Szankció: A hatékony szankció megválasztása.

A cél a visszaélések lehetőségének csökkentése, illetve annak elérése, hogy egyszerűen szólva ne érje meg ilyen bűncselekményeket elkövetni, mert komoly a lebukás esélye és jelentős visszatartó erővel bír a cselekmény várható következménye. Matematikailag: A bűncselekménnyel elérhető várható profit – (nem büntetőjogi akadályok + lebukás esélye + várható következmények) = bűnözés eredményessége.

A hatékony nem büntetőjogi eszközök tárháza és alkalmazása az utóbbi időben jelentősen fejlődött, tekintettel a fordított adóztatásra a mérgezett ágazatokban, mint az építőipar vagy a munkaerő kölcsönzés, de jelentős a fejlődés az online számlák, az EKÁER rendszer, az online pénztárgépek, a VIES rendszer és egyéb informatikai jellegű eszközök megjelenésében és használatában is. A célzott adóigazgatási, munkaügyi és más hatósági ellenőrzések és eljárások is tovább növelték a jogkövetési hajlandóságot, de mindenképpen említésre méltó még a bankok compliance (megfelelőség) ellenőrzési tevékenyége is, ahol a jelentősen és hirtelen megnövekedett banki utalások, illetve a nagy volumenű készpénzfelvételek is gyanús ügyleteknek számítanak, ami alapján a bank szerződést bonthat, de akár feljelentést is tehet. Kijelenthetjük tehát, hogy egyes intézkedések már önmagukban is kizárnak, illetve jelentősen megnehezítenek bizonyos visszaélési lehetőségeket, illetve a lebukás esélyének jelentős növekedése miatt nyomatékos elrettentő erővel bírnak, így tehát, a nem büntetőjogi eszközök nem csak megnehezítik a költségvetési csalások vagy más

gazdasági bűncselekmények (pénzmosás, csődbűncselekmény) elkövetését, de annak felderítésében és bizonyításában is jelentős szerepet játszanak. A probléma megoldásának hangsúlya pedig egyértelműen a nem büntetőjogi eszközökön kell, hogy legyen. A gazdaság ezen intézkedésekből fakadó eredményes fehéredését pedig számos statisztika igazolja.

A költségvetési csalásokban indult büntetőeljárások tekintetében szintén jelentős szerepet játszanak a valós időben beérkező informatikai adatok, melyekből azonnal látható, hogy mely társaság nem adott be adóbevallást annak ellenére, hogy jelentős mennyiségű számlát állított ki vagy esetleg mely társaság bevallásit nem támasztják alá egyéb számlázási vagy más adatok (pl.: a kérdéses cégnek az online számlák tanúsága alapján valószínűleg levonható adója a bevallásaival szemben nincs) vagy melyik cég bejelentett munkavállalóira vonatkozóan mulasztott el bevallást beadni és az alapján adót fizetni. A költségvetési csalásra utaló kriminális jelek tehát ezen adatállományból azonnal észlelhetők.

Emellett kiemelt fontosságú a bűncselekmények felderítése szempontjából az egyes vizsgálatok során (felszámolási, adóigazgatási, pályázatalellenőrzési eljárás stb.) beszerzett adatok helyes kiértékelése is, tehát az, hogy a hatóság részéről eljáró személy vagy a felszámolóbiztos felismerje a visszaélések jeleit és megtegye a szükséges lépéseket, azaz további bizonyítékokat gyűjtsön be, esetlegesen intézkedéseket alkalmazzon (vagyonbiztosítás érdekében stb.), illetve feljelentést tegyen.

A költségvetési csalásokban folyó büntetőeljárások másik tipikus megindulása a titkos eszközök alkalmazásából ered. Itt kiemelendő, hogy sok esetben aggályosan a már büntetőeljárásban használt leplezett eszközök alkalmazásának előzményeit nem tartalmazzák az iratok és a nyomozási bíró indoklása sem ad erre vonatkozó érdemi érvelést, így a leplezett eszközök alkalmazásának törvényességi feltételei nem vizsgálhatóak, mindemelett érdekes statisztika, hogy a nyomozási bírók 100%-ban helyt adnak a leplezett eszközök alkalmazására vonatkozó ügyészi indítványoknak is.

Említésre méltó még az ilyen bűncselekmények felmerülése kapcsán a versenytárs vagy a volt dolgozó feljelentése is, amely sérelmezi, hogy az adócsaló cég kigazdálkodhatatlanul alacsony áron szolgáltat, árul terméket, a volt dolgozó pedig általában azért neheztel, mert gond

van a nyugdíjával vagy más társadalombiztosítási ellátásával, vagy csak egyszerűen nem fizette őt ki a munkáltató.

Hangsúlyát tekintve egyre jellemzőbb az együttműködő, illetve egyezséget kötő terheltektől származó adatok alapján indult eljárás is, tehát amikor az elkövetők azzal tudják teljesen, vagy csak olcsóbban megúszni az ügyet, hogy másik bűncselekményről vagy bűncselekményekről számolnak be a hatóságoknak.

A jogellenesen megszerzett vagyon visszaszerzése, illetve visszafizettetése kapcsán is jelentős változások tapasztalhatóak. A vagyoneklobzás érdekében elrendelt lefoglalások, zár alá vételek száma az utóbbi években jelentősen nőtt, sokszor a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés érdekében elrendelt zár alá vétellel karöltve. A vagyoni kényszerintézkedések mértéke pedig a vagyoni szankciók várható mértékét igen jelentősen meghaladják (többszörös túlbiztosítás, a NAV adatai alapján 2020 I. félévében 180%-os vagyon túlbiztosítás történt a várható vagyoni hátrány megállapításához képest).

Az együttesen felmerülő jelenségek eredménye az lett, hogy az alapos vagy éppen alaptalan gyanú nyomán elrendelt vagyoni kényszerintézkedésekkel a gazdálkodó társaság és az ezekből élő személyek (ügyvezetők, tagok, partnerek, munkavállalók, stb.) egyik napról a másikra tönkrementek, az a vállalkozás, amely esetleg ezt ki is bírta, az a hosszú évekig tartó eljárás során már biztosan csődbement, hiszen az ilyen intézkedések miatt mind a bankok, mind a partnerek azonnal szerződést bontanak, tehát, aki még bírnia is tőkével az a „megbillogozás” (cégkivonatba történő feljegyzés, stb.) miatt lesz a gazdaság nem kívánt szereplője.

A jogellenesen megszerzett vagyon visszafizettetése kapcsán már az adóhatóság is felismerte, hogy kisebb mértékű jogsértések esetén érdemes az adózót jogkövetési vizsgálat keretében felhívni arra, hogy gyanús számláit önrevízió keretében vegye ki a könyveléséből, mert, ha nem teszi annak súlyos adójogi következményei lehetnek, mint a 200%-os adóbírság.

A büntetőjogi eszközök tekintetében a teljes vagyoni hátrány megfizetése esetén a törvény a bünszövetségben és különös visszaesőként elkövetőket kivéve, azt a kedvezményt adja, hogy a büntetés akár korlátlanul is enyhíthető esetükben. (Örömteli felismerés volt a jogalkotó részéről, hogy az üzletszerű elkövetők kizárásával szinte mindenki kikerült a

kedvezményre jogosultak köréből) A tapasztalatok alapján a teljes vagyoni hátrány megfizetésére kisebb elkövetések esetén kell számítani.

Emellett, mind a hatóságok (leginkább a Legfőbb Ügyészség), mind az elkövetők felismerték, hogy a részbeni visszatérítésnek is jelentős hangsúlya van, hiszen az elkövetők részéről ez egyfajta jelentős pénzbüntetésként jelenik meg (hiszen a jogi értelemben vett vagyoni hátrány töredéke marad meg jellemzően az elkövetői körnél), tehát az üzenete, hogy nem éri meg ilyet csinálni, mert nem tarthatod meg a keresett pénzt, sőt még jelentősen „zsebbe is kell nyúlni”. A költségvetésbe pedig, ha csak részben is, de befolyik a kiesett összeg. Ezt felismerve mind a nyomozati szakban az egyezség és a feltételes ügyészi felfüggesztés nyújtotta garanciák és kedvezmények keretei között, mind a bírósági szakban, már a bírói mérlegelésben bízva jelentősen növekedett a vagyon visszatérítési kedv az elkövetők között.

A szankció helyes megválasztása az egyik legjelentősebb feladat mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó számára, hogy szükséges, de egyben elégséges visszatartó erővel bírjon és egyben kedvezményeket is biztosítson az arra méltók részére. Jogalkotói részről, a fő kérdés, tehát az, hogy milyen kereteket és szankciókat kínáljon a jogalkalmazó számára és főként milyen lehetőségeket adjon a vagyoni hátrányt részben vagy egészen megtérítő és az eljárásban beismerő, illetve mindenben együttműködő terhelt részére.

Álláspontom szerint a terhelt nagyfokú együttműködése esetében a jogalkotó részéről semmilyen minimum megkötés nem indokolt a szankciók tekintetében, hiszen az esetek és az elkövetők is annyira különbözőek, hogy nem szükséges minimum büntetést, illetve kötelező jogkövetkezményt sem megállapítani még különösen jelentős vagyoni hátrányt okozó vagy bünszervezetben elkövetők esetében sem. Azt pedig tényként kell elfogadnunk, hogy bűncselekmények tipikus elkövetése üzletszerű a gazdálkodási tevékenység és az adózás rendszerességéből fakadóan, illetve valamilyen fokú szervezettséget hordoz magában, mint a fiktív számlakiállító és -befogadó összehangolt magatartása, amely szinte nélkülözhetetlen eleme az adócsalásoknak. (Az adóeltitkolással megvalósuló költségvetési csalás esetén kívül szinte minden elkövetésben több személy összehangolt magatartása szükséges), tehát álláspontom szerint a terhelt

együttműködése esetén minden esetben – és nem kizárólag a Btk. 396. § (8) bekezdése szerinti esetekben – szükséges az ügyészre, valamint a bíróságra bízni azt, hogy az eseteket részletesen megvizsgálva döntsön a jogkövetkezményekről, ennek kizárólag a maximumát kell behatárolni.

A jogalkalmazó részéről pedig fontos, hogy felismerje a törvény és a józan ész szavat⁵ és ennek fényében alkalmazza és értelmezze a tételes joganyagot. Költségvetési csalások esetében ezen elvek azt diktálják, hogy a bonyolult és hosszadalmas eljárások és a jelentős látencia miatt a hatóság nyomatékosan honorálja a beismerő és az ügy vagy más ügy felderítéséhez, bizonyításához jelentős mértékben hozzájáruló terheltek magatartását, továbbá a vagyoni hátrányt vagyoni, jövedelmi helyzete, illetve esetleges részesedése szerint megtérítő személy esetében is jelentős kedvezményeket indokolt alkalmazni.⁶

Az alkalmazott, illetve az egyezségben vagy mértékes indítványban kínált szankció nagyban kell, hogy függjön – az együttműködésen kívül – az adott terhelt személyi körülményeitől és az elkövetés formájától is.

Álláspontom szerint nagy különbséget kell tenni az alapvetően rendezett körülményekkel rendelkező legális vállalkozók versenyképesség megtartó, adóteher csökkentő adócsalása és a bűnöző szervezetet vezető, legális bevétel hiányában is fényűzően élő csalók magatartása és szankcionálása között. (Büntetés egyéniesítése)

A leglényegesebb különbség talán, hogy az egyik célja, hogy az alapvetően legális vállalkozásában jogellenesen előnyt szerezzen, a másik célja, hogy mindenféle legális tevékenység nélkül a bűnözésből éljen.

5 Alaptörvény 28. cikk: *A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.*

6 A Büntetőjoganyag számos szabályából kiolvasható a jogalkotó szándéka. Például: Btk. 396. § (8) bekezdéséből (korlátlan enyhítés kedvezménye), a Be. preambulumból (sértetti érdekek különös hangsúlya, az ésszerű időn belüli hatékony eljárás), illetve az együttműködő terheltek (egyezség, feltételes ügyészi felfüggesztés,...) tekintetében előírt méltányos eljárási szabályokból, stb.

Az első esetben a tapasztalatok és álláspontom szerint is elégséges a jelentős pénzügyi szankció (pénzbüntetés, vagyonek kobzás) és a felfüggesztett szabadságvesztés ahhoz, hogy ne legyen kedve se az adott vállalkozónak, se a gazdaság többi szereplőjének ilyen bűncselekményt elkövetni és mindenki vállalkozzon legális keretek között. A csalásra specializálódott bűnöző szervezetek irányítói esetében már más a helyzet, ilyen személyek esetében indokolt a hosszabb távú letöltendő szabadságvesztés alkalmazása, amely mind az adott személy, mind a többi bűnözői kör számára elrettentő erővel bír. Az ilyen személyek általában büntetett előéletűek, illetve jövőbeli legális jövedelemszerzésükre nem sok esély van, hiszen ilyen legális tevékenységet jellemzően soha nem is folytattak. A bizonyítékokból általában arra lehet következtetni, hogy mindig is bűnözésből éltek, legfeljebb eddig nem buktak le.

A költségvetési csalások esetében zajló büntetőeljárásokra vonatkozóan érdemes lehet egy egységességre és észszerűsége törekvő ügyészégi útmutatásban gondolkozni, hogy mely szempontokat lehet és kell értékelni az egyezségek és mértékes indítványok során, támpontokat adni, hogy milyen szankciókat lehet és kell felajánlani meghatározott körülmények fennállása esetén.

A költségvetési csaláshoz kapcsolódó szankciórendszer kapcsán kiemelendő, hogy az **üzletszerűség** szinte valamennyi a gazdálkodás menetében megvalósuló költségvetési csalás esetében minősítő, büntetési tételkeret emelő körülmény, hiszen a gazdálkodás és ebből fakadóan az adózás is egy rendszeres tevékenység, amelyet a vállalkozás eredményének jogellenes növelése érdekében rendszeresen csökkent. (Kivételt képeznek ez alól az eseti elkövetések, mint az egyszeri felmerült adóteher eltitkolása vagy az egyszeri pályázatos esetek)

A Btk. fogalom meghatározása alapján, *üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.*⁷ Az irányadó gyakorlat szerint pedig már egy elkövetés is megalapozhatja az üzletszerűség megállapítását, ha *az elkövetőnek az ismétlődő és rendszeres haszonszerzésre törekvő akaratelhatározása egyértelműen felismerhető.* [BH 2002.469.] Továbbá az

7 Btk. 459. § (1) bekezdés 28. pont

sem kell a megállapításához, hogy bűnöző életmódú legyen az elkövető. [BH 2006.6.]

Mindezek alapján kijelenthető, hogy az üzletszerűség a költségvetési csalások rendszerinti tényállási eleme, hiszen nyilvánvaló, hogy az adó jogellenes csökkentésével vagy a költségvetési források jogellenes megszerzésével az elkövető jogtalan haszonszerzésre törekszik, ahogy ennek rendszeres, ismétlődő jellege is érthető, Nem véletlen, hogy a német adócsalás szabályozásában az üzletszerűség nem is súlyosbító körülmény.⁸ Tehát, ha a szabályozás nem változik és az üzletszerűség továbbra is minősítő körülmény marad, úgy ezt a továbbiakban is a jogalkalmazónak kell értékelnie az adekvát szankció meghatározása során, indokolt esetben a büntetés enyhítésére vonatkozó szabályok alkalmazásával.⁹

A szankciórendszerhez kapcsolódóan fontos még megemlíteni, hogy a költségvetési csalás általános megjelenése alapján egy társas, illetve tervezést, szervezést igénylő cselekmény, ahogy a vállalkozás is. Nehezen képzelhető el, hogy valaki fiktív számlákat fogadjon be vagy jogellenesen szerezzen meg költségvetési forrásokat egyedül, tervezés és szervezés nélkül. Az már sokkal hangsúlyosabb, hogy ennek milyen szintjén valósul meg a bűncselekmény, tehát, hogy a költségvetési csalás valóban a köznapi értelemben vett szervezett bűnözés keretében valósul meg vagy az elkövetéshez nélkülözhetetlen egyeztetés és együttműködés szintjén. Ezekből fakadóan a **bűnszövetségi**¹⁰ minősítés – és az ezzel járó szigoróbb büntetési tételkeret – jelentősebb költségvetési csalások esetén az elkövetésnek mondhatni szükséges velejárója. Az igazán súlyos büntetéskiszabási következményekkel járó **bűnszervezet** jogalkalmazói kritériumrendszerének az utóbbi időben vitathatatlanul bekövetkezett egyszerűsítése¹¹, sok veszélyt rejt magában, többek között

8 Abgabenordnung (AO) 370. § (3) bek.

9 Btk. 82. §

10 Btk. 459. (1) bekezdés 2. pont, *bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten kívül követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet*

11 Lásd bővebben: DR. GELLÉR Balázs – DR. BÁRÁNYOS Bernadett: Meddig tágítható a bűnszervezet fogalom, Büntetőjogi és alkotmányos aggályok a bűnszervezet fogalom bírósági értelmezésével kapcsolatban, Magyar Jog, 2019. 7-8. szám. 468-476. o.

azt is, hogy a bírói gyakorlat alapján a számlagyáraktól számlát befogadók (a szervezetre kívülről rácsatlakozók) esetében is megállapíthatóvá vált a bünszervezeti elkövetés, ha ezen személyek – akarva vagy akaratlanul –, de ráláttak a szervezet működésének lényegi elemeire (a bünszervezet objektív elemeire).¹² A bünszervezeti elkövetés kritériumrendszerének szigorítását célzó új bünszervezet fogalommal¹³ szembeni jogalkalmazói ellenállás egyértelmű, ez látható a Kúria legújabb döntéseiből.¹⁴ Annak ellenére, hogy a jogalkotó a normaszövegben nyilvánvalóan tetten érhető szigorításon felül a törvény indoklásában is leírja, hogy a korábbi joggyakorlat is már *törvényrontó* volt, a bünszervezet és a bünszövetség fogalma között nem tett tartalmi különbséget, a bünszövetség fogalmát kiüresítette. A törvény indoklása a többlet feltételként megjelölt új fogalmakhoz (hierarchia és konspiráció) magyarázatot is ad, kifejezetten a jogalkalmazás számára, mely indoklás a jogszabály értelmezése során elsődleges kell, hogy legyen (Alaptörvény 28. cikk). A bünszervezeti elkövetéshez fűzött súlyos jogkövetkezmények pedig általában is a jogszabály szűkítő értelmezést támasztják alá.¹⁵

A költségvetési csalásoknál gyakran előforduló jogi személlyel szembeni szankciók akkor alkalmazhatóak, ha a jogi személy a törvényben meghatározott módon¹⁶ kapcsolódik a bűncselekmény elkövetéséhez. A szankció fajtájának és mértékének megállapításánál a törvény indoklása szerint: *A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések egyik fő célja, hogy a jogi személytől a bűncselekmény elkövetése útján szerzett vagyoni előnyt elvonja, amellett, hogy további jogsértések elkövetését megelőzze.* A törvény vonatkozó indoklása kifejti továbbá, hogy a pénzbírság meghatározásánál a cégek különbözőségét, egyedi adottságait kell figyelembe venni.¹⁷ Kiemelt jelentősége van tehát annak, hogy a

12 4/2005. Büntető jogegységi határozat I. pontja, BH2009. 96. és BH2007. 3.

13 2019. évi LXVI. törvény, Az új definíció szerint: a bünszervezet legalább három személyből álló, hosszabb időre, hierarchikusan szervezett, konspiratíván működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.

14 Kúria Bhar.III.571/2019/41

15 Győri Ítéltábla: Bf. 114/2007/49.,

16 2001. évi CIV. törvény (Jszbt.) 2. §

17 Törvényi indoklás a 2001. évi CIV. törvény (Jszbt.) 6. § (1) bekezdéséhez

megszerzett vagyoni előny el lett-e vonva a jogi személytől (vagyonelkobzás vagy egyezség keretében), adott cég volt-e már szankcionálva (akár büntető vagy más eljárásban), a cég mióta és milyen legális tevékenységet folytat, hány alkalmazottja van, mennyi adót fizet és fizetett, megfizethető terhet jelent-e a cég számára a pénzbírság vagy az esetleg a célján túli károkat is okozna a munkavállalók, hitelezők és más érintett személyek részére.

Költségvetési csalási ügyekben a Jszbt. szerinti pénzbírság mértéke a bírói gyakorlat alapján hasonló ügyekben is nagyon eltérő, de jellemzően nem éri el az okozott vagyoni hátrány mértékét (annak töredéke), de semmiképpen sem a törvényi maximumhoz közelítő. A zár alá vételek esetében a bírói gyakorlat tükrében kell az *előreláthatóan alkalmazásra kerülő* pénzbírság mértékét megállapítani, így tehát nem indokolt a Jszbt. 11. § alapján zár alá vételt az okozott vagyoni hátrány háromszorosára elrendelni, még abban az esetben sem, ha valóban (bizonyítékokból okszerűen megállapítható módon) megalapozottan lehet tartani attól, hogy annak végrehajtását megghiúsítanak. A büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes 1/2019. (V. 31.) LÜ h. körlevele alapján: *ha a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazásának általános feltételei fennállnak, a jogi személy érintettségének és a bűncselekmény tárgyi súlyához igazodó intézkedés nemének, tartamának, illetve mértékének megválasztásához szükséges tények tisztázása nem maradhat el.* A szükséges adatok felderítése után kizárólag a várható pénzbírság maximumára kiterjedő zár alá vételt kell alkalmazni. A büntetőjogi intézkedés *alkalmazására irányuló indítványtétel – a megszüntetést kizáró, a Jszbt. 4. §-ának (3) bekezdésében irt okok hiányában – csak különös méltánylást érdemlő esetben maradhat el.*

III. A büntetőeljárás megindulása és bizonyítékok gyűjtése

A költségvetési csalások esetében meginduló büntetőeljárásokban kiemelt jelentősége van a büntetőjogon kívüli eszközöknek is, a korábban már említett adóigazgatási, felszámolási és más eljárásokban beszerzett információk és iratok jelentős bizonyítékok lehetnek. Az adóellenőrzések, felszámolások, pályázati ellenőrzési processusok során beszerzett banki adatok, adóbevallások, könyvelési iratok, szállítólevelek, szerződések, más iratok, székhely és telephely ellenőrzések adatai, valamint tanú

és ügyfél nyilatkozatok mind-mind megalapozhatják a büntetőeljárás megindulását. Ezen ellenőrzések ugyanis fontos képet mutatnak a cég vizsgált időszakáról (múltjáról), illetve a vizsgálat alatti (jelen) állapotáról is. Az itt felmerülő bizonyítékok és körülmények sok esetben megalapozhatják a költségvetési csalás gyanúját. A külföldi ügyvezető, a hirtelen jelentősen megnövekedő, majd nullára visszaeső forgalom, a jelentős készpénzfelvételek, az adóminimalizáló, illetve elmaradó adóbevallások, a székhely, illetve telephely gazdasági tevékenységre való alkalmatlansága, a tevékenységhez szükséges személyi és tárgyi feltételek hiánya, a könyvelési anyagok hiánya, illetve ellentmondásossága, nyilvánvaló hamissága, a nyilatkozatok hiánya, illetve visszaélésre utaló, valamint ellentmondásos tartalma együttesen értékelve felvetheti a költségvetési csalás vagy más gazdasági bűncselekmény, mint például a csődbűncselekmény vagy pénzmosás gyanúját. A közreműködő személyek (adórevizor, felszámolóbiztos, munkaügyi vagy OLAF ellenőr stb.) feljelentése alapján nyomozás vagy az egyszerű gyanú szintjét el nem érő adatok alapján előkészítő eljárás¹⁸ rendelhető el, ahol további adatok gyűjthetők és akár leplezett eszközök is bevetethetők a bűncselekmény gyanújának megalapozása vagy kizárása érdekében.

A büntetőeljárás megindulása után a nyomozóhatóságnak számos lehetősége van arra, hogy felderítés vagy előkészítő eljárás keretében a felmerült bűncselekmény ügyében további adatokat, bizonyítékokat gyűjtsön. A költségvetési csalások sajátosságai miatt (jellemzően

18 Be. 340. § (1) *Az előkészítő eljárás célja annak megállapítása, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e.*

(2) *Előkészítő eljárás akkor folytatható, ha a rendelkezésre álló adatok a bűncselekmény gyanújának megállapítására nem elegendőek és megalapozottan feltehető, hogy az előkészítő eljárás lefolytatása alapján el lehet dönteni, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e.*

(3) *Előkészítő eljárást*

a) *a szerv hivatalból tudomására jutott,*

b) *a feljelentés elutasítását követően a feljelentésben foglalt, vagy*

c) *az ügyészségről szóló törvény, a rendőrségről szóló törvény, a Nemzeti Adó- és Vámhatóságról szóló törvény vagy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény alapján végzett titkos információgyűjtést követően a titkos információgyűjtést folytató szerv kezdeményezésében foglalt*

információk alapján lehet elrendelni.

szövevényesen, konspiratíván és hosszabb időn keresztül működtetett rendszerek) nem jellemző, hogy a hatóságok egyből kutatással, tanúk meghallgatásával „ajtóstól rontsanak” a felderítésnek, mert ilyen esetben az elkövetői kör azonnal tudomást szerezne az eljárásról.

Az érintett személyek köréről, az elkövetés módjáról, az érintettek szándékos bűnösségéről a hatóságok jellemzően leplezett eszközök alkalmazásával¹⁹ szereznek adatokat. A rejtett figyelés, lehallgatás, de akár a fedett nyomozó, álvásárlás, a büntetőjogi felelőségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése, illetve a titkosan együttműködő személy is alkalmas arra, hogy a költségvetési csalás gyanúja esetén információkat, bizonyítékokat szolgáltatson az elkövetés pontos körülményeiről.²⁰ Kiemelt fontosságú tény, hogy az ilyen típusú bűncselekmény első jelei csak a teljes kép egy kis részére mutatnak rá. A rendszer teljes felderítése és a későbbi bizonyításhoz szükséges bizonyítékok begyűjtése türelmes és felkészült nyomozói munkát vár el.

Hadd éljek itt egy másik élethelyzetből vett példával, amikor valaki észleli (mert a barátai szólnak neki vagy mert ő is fent van), hogy a felesége „fent van a tinderen” (online társskereső programot használ) akkor a laikus férj erős felindulástól vezérelve általában egyből közli a gyanúsítást, hogy megcsalsz, árulod magadat a neten. Ekkor fennáll a lehetősége annak, hogy a felkészült vagy ritkábban ártatlan gyanúsított feleség az alábbi védekezéseket adja elő: valaki visszaélt a nevemmel és a képeimmel, egy barátnőm viccelt meg és tett fel a társskereső oldalra, egy barátnőm pasiját akartuk próbára tenni, hogy vajon rákap-e a csalira vagy érkezik az álcázás érdekében tett részbeni beismerés, hogy igen feltettem magam, hogy megnézzem milyen, de nem találkoztam, beszéltem ott senkivel. Ezekre aztán számos megerősítő bizonyíték is csatlakozhat majd, mint a barátnők, szülők mentegető vallomásai és máris kétség támad abban, hogy hogyan is történt a dolog. Ezzel szemben, ha a gyanú felmerülése után az önjelölt nyomozó férj magát fel nem fedve felderítésbe kezd akkor kiderítheti, hogy hogyan is van ez a dolog a maga valójában,

19 Be. 214. §

20 Be. 214-260. § az egyes leplezett eszközökről és az azokkal kapcsolatos szabályokról

teljes egészében és cáfolhatatlanul, például úgy, hogy álnéven regisztrál és így teremt kapcsolatot a gyanúsítottal (csapda) vagy mást kér meg erre (fedett nyomozó, titkosan együttműködő személy) vagy átnézi a gyanúsított telefonját (információs rendszer titkos megfigyelése), de akár követheti is a gyanús személyt (rejtett figyelés), továbbá előre fel nem készített barátokat kérdezhet ki (tanúkihallgatás) így kiderítheti, hogy miről is van szó. Ártatlan a gyanús feleség (megviccelték, visszaéltek az adataival), csak felregisztrált, de nem találkozott, kontaktált senkivel, vagy volt találkozó, de csak egy alkalommal, vagy esetleg régóta, ne adj isten üzletszerűen „ténykedik” a feleség a neten.

A költségvetési csalások – de más bűncselekmények – felderítése is valahogy így működik a gyakorlatban, ha a bűncselekmény gyanúja merül fel, akkor különböző módszerekkel az eljárást titkokban tartva jár el a hatóság és különböző módszerekkel tárja fel, hogy mióta és kik érintettek a bűncselekménnyel (cégek, személyek, vagyoni hátrány felderítése), milyen módszerekkel és milyen módon követik el (adóeltitkolás, fiktív számla befogadása, bünszervezeti forma) a költségvetési csalást és hol van a jogellenesen szerzett vagyon.

Konkrét eseteket megvizsgálva a költségvetési csalások tipikus eseteiben célravezető eszközök a cég tényleges irányítóinak, stróman vagy nem stróman ügyvezetőinek, pénzfelvevőinek, könyvelőinek a **rejtett figyelése**,²¹ ki-kivel és hol találkozik (rejtett irodák, benzinkutak), kinek ad át pénzt, iratokat stb.

A lehallgatások²² során számos bizonyíték kerül elő, még a legelővigyázatosabb elkövetők is elszólják magukat telefonon vagy sms-ben,

21 Be. 215. (5) *A leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható*

a) *személyt, lakást, egyéb helyiséget, bekerített helyet, nyilvános vagy a közönség részére nyitva álló helyet, illetve járművet, vagy*

b) *tárgyi bizonyítási eszközt képező dolgot*

titokban megfigyelhet, a történetéről információt gyűjt, valamint az észlelteket technikai eszközökkel rögzítheti (a továbbiakban: rejtett figyelés).

22 Be. 232. § (5) bekezdése: *Lehallgatás során a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv bírói engedéllyel elektronikus hírközlési szolgáltatás keretében elektronikus hírközlő hálózat vagy eszköz útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikáció tartalmát titokban megismerheti és rögzítheti.*

hogy beszéljünk a másikon (Signal, Viber, Secphone) vagy virágnyelven kommunikálva félreérthetetlen vagy más bizonyítékokkal együtt egyértelmű kijelentéseket tesznek, mint

- *A felvett pénzt el kell vinni a barátunknak.*
- *Vidd el az ügyvezetőt a bankba.*
- *Le kell váltani a céget, mert vizsgálatot kapott.*
- *Állítsátok ki a számlát a barátunk kérése alapján.*
- *Vidd el az ügyvezetőt ügyvédhez, el kell adni a céget.*
- *Találkozzunk a helyen és majd ott megbeszéljük.*
- *Ezt ne ezen beszéljük meg.*
- *Fel kell készíteni az ügyvezetőt, mert megy a NAV-ba.*
- *Én azt se tudom mi ez az egész, engem csak hoznak visznek.* (Ügyvezető mondja a barátjának a munkájáról)
- *Nagyon meleg ez az egész, szerintem engem már figyelnek is.*
- *Beidéztek a cégzés miatt. Mit csináljak most?*
- *Nem szabadott volna eladni a céget a cégtemetőbe!*

A felderítés során tipikus, illetve eredményre vezető szokott lenni **adóvizsgálatot kezdeményezni az érintett társaságoknál vagy a már lefolytatott vizsgálatok iratait beszerezni.**²³ Az innen beérkező iratok közül talán a legjelentősebbek a szerződések, számlák, egyéb kísérő dokumentumok, illetve a nyilatkozatok, melyek – törvényes keletkezésük esetén – bizonyítékként állnak rendelkezésre a büntetőeljárás során is. A büntetőeljárás potenciális gyanúsítottai és tanúi itt a vizsgált gazdasági eseményekről maguk számolnak be, illetve szolgáltatnak iratokat, az adóhatóság pedig értékes adatokat szerez be anélkül, hogy a büntetőeljárást nyíltá kellene tenni. Kiemelendő, hogy hatékony, de nem túl tisztességes a büntetőeljárás garanciát egy adóvizsgálattal kijátszani, hiszen az adóeljárásban nem érvényesülnek a terhellet megillető jogok.²⁴

23 Be. 167. § (2) *A büntetőeljárásban fel lehet használni azokat a tárgyi bizonyítási eszközöket, amelyeket valamely hatóság – jogszabályban meghatározott feladatainak ellátása során – a büntetőeljárás megindítása előtt vagy azszal egyidejűleg készített, illetve beszerzett.*

24 Az EJB: A Funke v. France 10828/84 (25/02/1996) ügye: A Funke-ügy alapjául szolgáló tényállás szerint a kérelmező külföldi vagyontárgyairól való

A cselekmény, az elkövetők és a szervezet mélyreható feltárásán felül a felderítés másik fő témája a **vagyon útjának nyomon követése**, hogy a jogellenesen megszerzett vagyon kikerült-e a gazdagodó cégekből és ha igen akkor az hol van és milyen formában. A felederítés – büntetőjogi felelősséget megalapozó nyomozáson felüli – másik célja, tehát a vagyonelkobzás és a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedés érdekében történő nyomozás.

A felderítés fedett szakaszában a tényállás mélyreható, valóságghú megállapítása érdekében minél több bizonyítékot kell beszerezni, a felderítés végső nyílt szakaszának eljárási cselekményei lehetnek a kutatások és a tanúk meghallgatásai, melynek során további bizonyítékok kerülhetnek elő, illetve a meglévő bizonyítékok bizonyítóereje növelhető vagy csökkenthető.

A kutatások²⁵ során bizonyító erejű helyszínekről (bünszervezeti

információszerzés érdekében lakásán a vámtisztviselők rendőr kíséretében helyszíni vizsgálatot végeztek. A kérelmező bár elismerte, hogy vannak külföldi bankszámlái, azonban azt állította, hogy nem állnak rendelkezésre banki bizonylatok, azaz a tisztviselők erre irányuló kérései ellenére nem bocsátotta rendelkezésükre a kért dokumentumokat, amelyek közül azonban néhányat – külföldi banki csekk-könyveket és számlakivonatot –, a lakás átkutatását követően a tisztviselők megtaláltak. A pénzügyi jogszabályok megsértése nem vezetett büntetőeljárás megindításához, ugyanakkor amiatt, hogy nem bocsátotta rendelkezésre a hatóság által kért dokumentumokat, azaz nem működött együtt a hatósággal, eljárást indítottak ellene és több alkalommal bírsággal sújtották. A Bíróság az ügyben marasztaló döntést hozott és kimondta, az EJEE 6. cikkében foglaltak megsértését. Az ítélet szerint a 6. cikk (1) bekezdése azért sérült, mert a hatóságok megkísérelték a panaszost olyan inkrimináló bizonyítékok szolgáltatására kényszeríteni, amelyeket más módszerrel nem voltak képesek beszerezni.

25 Be. 302. § (1) *A kutatás a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében a lakás, az egyéb helyiség, a bekerített hely vagy a jármű átkutatása. A kutatás információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására is kiterjedhet.*

(2) *Kutatást akkor lehet elrendelni, ha megalapozottan feltehető, hogy az*

a) *bűncselekmény elkövetőjének elfogására,*

b) *bűncselekmény nyomainak felderítésére,*

c) *bizonyítási eszköz megtalálására,*

d) *elkobozható, illetve vagyonelkobzás alá eső dolog megtalálására vagy*

e) *információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására*

tagoktól, titkos irodákból, számlabefogadó társaságtól és személyektől) kerülhetnek elő céges iratok, bélyegzők, titkos telefonok vagy esetleg jelentős mennyiségű igazolatlan eredetű készpénz, de nem ritka, hogy az elkövetés bonyolultsága miatt az elkövetők saját „fekete” nyilvántartást is vezetnek, a valós eseményekről, hogy kinek mennyi pénz járt, ki mit csinált, mi volt a valós bevétel stb. A házkutatás során a kényszerintézkedés elszenvedőjének a viselkedéséből is következtetés vonható le, rejteget dolgokat, zavartan viselkedik, megsemmisíteni próbál bizonyítékokat, értesíteni próbálja bűntársait stb. A házkutatások során a vagyombiztosítás érdekében is előkerülhetnek bizonyítékok (titkos bankszámlák, széfszerződések), illetve maga a vagyoneklobzás alá eshető vagyon is, mint a cégek számlájáról felvett pénzek, a bűnszervezet fennállása alatt szerzett vagyontárgyak stb.

A tanúk kihallgatása²⁶ jellemzően és praktikusán vagy a felderítés végére vagy már a vizsgálati szakra tevődik. Itt fontos, hogy a bűncselekmény elkövetésével potenciálisan gyanúsítható személyt nem tisztességes ilyen minőségében kihallgatni, tehát a költségvetési csalással érintett cég vezető tisztviselőjét, mint az adóbevallás elkészítésére és benyújtására köteles személyt nem lehet tanúként kihallgatni,²⁷ csak kizárólag abban esetben, ha a hatóság már biztos abban, hogy nem lesz az ügynek gyanúsítottja.

A nyomozás során felvett tanúvallomásoknak kiemelt jelentősége van az ügyekben, hiszen a gazdasági eseményekben vétkesen résztvevő személyek sok mindenről tudnak beszámolni a nyomozóhatóságok számára. Fiktív termékértékesítések esetén adattal szolgálhatnak arra, hogy az áru valóban a számlában foglalt szállító cégtől lett-e megvásárolva vagy már

26 Be. 168. § (1) *Tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet.*

(2) *Ha e törvény kivételt nem tesz, a tanú köteles vallomást tenni.*

27 Dr. Bárándy Gergely országgyűlési képviselő a 2015. március 30-án dr. Polt Péter legfőbb ügyészhez intézett azonnali kérdésében – az un. Quaestor-ügy rendőrségi nyomozása kapcsán – kifogásolta, hogy „*azokat, akikről biztosan lehetett tudni, hogy érintettek és bűncselekményt követnek el, ... legalább tanúként miért nem hallgatták ki*”.

Dr. Polt Péter legfőbb ügyész az azonnali kérdésre adott válaszában rámutatott, hogy „*aki potenciálisan gyanúsított, az nem hallgatható ki előzőleg tanúként, ez mindenfajta emberi jognak ellentmond*”.

eleve a vevő cég tulajdonában volt, esetleg a cég azt mástól szerezte be.

Tanúk számos esetben számolnak be arról, hogy az árut külföldről ténylegesen az őt alkalmazó vevő cég rendelte meg és, hogy a számlát kiállító közösségi termék beszerzést és belföldi értékesítést végző eladó cég csak színleg, fiktív módon lett beiktatva az Uniós partner és a belföldi vevő társaság közé, annak érdekében, hogy a vevő cég az árut már az áfával megnövelt módon vásárolja meg a missing trader cégtől, ami például a következőképpen jelenik meg a tanú vallomásában: az irodai alkalmazott beszámol arról, hogy a vevő cég vezetője (főnöke) napi kapcsolatban volt a tagállami cég értékesítőjével és ő rendelte meg az árut, de kérte, hogy a számla a missing trader cég nevére szóljon, az áru is közvetlenül a vevő céghez érkezett, a szállítási dokumentumot a vevő cég alkalmazottai pecsételték le a missing trader cég bélyegzőjével.

Más fiktív számlás esetben a tanúk arról számolnak be, hogy a szoftverfejlesztést a számlában vevőként feltüntetett cég valójában saját maga – saját alkalmazottai által – készítette el, melyet színleg alvállalkozói teljesítésként könyvelt le, nyilvánvalóan annak érdekében, hogy jogosulatlanul áfát vonjon le a valótlan számlák alapján.

Megint más, úgynevezett „munkáltatással elkövetett” költségvetési csalási esetben a tanúk arról számolnak be, hogy az ő munkáltatójuk mindig is a számlában szereplő vevő cég volt, de időnként más-más „alvállalkozó” cégekbe lettek átjelentve különösebb ok nélkül, de a munkakörük, fizetésük, főnökük nem változott. (Ezen elkövetések esetében az áfán felül a munkáltatót terhelő közterhek is a vagyoni hátrány részét képezik, hiszen a vevő cég volt az emberek tényleges munkáltatója.)

A tanúk nyomozati szakban történő kihallgatása az egész eljárás egyik legfontosabb momentum, hiszen a bíróság nyomós érv hiányában a tanúk nyomozati szakban tett vallomását fogja elfogadni, hiszen ekkor még nyilvánvalóan jobban emlékeztek az eseményekre. Ellentmondás esetén pedig szinte minden tanú azt mondja, hogy a nyomozás során tett vallomását fenntartja. (Jól gondolva, hogy ez a legegyszerűbb módja, hogy szabaduljon)

Viszont azt is tényként kell elfogadnunk, hogy a tanúkihallgatáson számos befolyás éri a tanút, meg akar felelni a nyomozónak (jól akar szerepelni), szabadulni akar a helyzetből. A nyomozók pedig sok esetben prekoncepciójukkal átitatott irányított, befolyásoló kérdéseket tesznek fel

a tanúknak, vagy nem bizonyított, tisztességtelen állításokkal befolyásolják a tanút.²⁸ (*Tudjuk mi történt! Ki is lehet ebből maradni!*), továbbá az is tény, hogy a tanúvallomásról szóló jegyzőkönyv a tanú vallomását nem szó szerint, hanem annak csak a lényegét tartalmazza,²⁹ illetve a kérdéseket sok esetben nem vagy nem szó szerint tartalmazza. Ezen tényezők mind-mind torzítják a tanúvallomás hitelességét, a tényekről való objektív képfalkotás lehetőségét.

Itt jegyezném meg, hogy a valóságghú tényállás és az eljárási szabályok pontos és ellenőrizhető megtartása érdekében indokolt lenne minden tanúkihallgatásról hangfelvételt, illetve indokolt esetben kép- és hangfelvételt készíteni, illetve sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a tanú érdekében eljáró ügyvéd³⁰ szerepére, aki pusztán jelenlétével is segíti az eljárás tisztességes és törvényes lefolyását.

Ha a büntetőeljárás nem szűnik meg akkor a felderítés utolsó eljárási cselekménye a **gyanúsított kihallgatása**, amely az eljárás egyik legfontosabb mozzanata. A Be. szövege alapján: *Ha a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján meghatározott személy megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével, őt a nyomozóhatóság, illetve az ügyészség a XXX. Fejezet szerint gyanúsítottként kihallgatja.*³¹

A gyanúsítás közlésének időpontja, a közölt gyanúsítás megalapozottsága és helyes minősítése, a terhelt kihallgatásának milyensége és a terhelt vallomása is számos szemponttól fontos:

1. A gyanúsítás közlésének időpontjától az eljárásról az elkövető mindenképpen tudomást szerez és az iratokat is főszabály szerint teljeskörűen megismerheti³² így az eljárást esetlegesen, ellenben hatékonyan tudja befolyásolni. (Kollúzió veszélye, vagy elrejtése

28 Be. 180. § (4) *A tanúnak nem tehető fel olyan kérdés, amely*

a) a választ magában foglalja vagy a feleletre útmutatást tartalmaz,

b) a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmaz, vagy

c) valótlán tény állítását foglalja magában.

29 Be. 359. § a jegyzőkönyv formai és tartalmi követelményeiről

30 Be. 179. (3) bekezdése, a tanú érdekében eljáró ügyvéd jogairól és kötelezettségeiről.

31 Be. 385. § (1) bekezdése

32 Be. 100. § az eljárás ügyiratainak megismeréséről

stb., lásd fenti tinderes példa), így célszerű a felderítés során (a gyanúsítás közlése előtt) az összes begyűjthető bizonyítékot beszerezni és a kollúzió veszélyének kizárása érdekében nem a letartóztatás intézményét alkalmazni.³³

2. **A közölt gyanúsítás megalapozottsága és a cselekmény helyes minősítése** annak időszerűségénél is fontosabb szempont, hiszen nyilvánvaló, hogy az igazságszolgáltatásnak nem lehet célja ártatlan, illetve kétségesen gyanús emberek meggyanúsítása (megbillogozása), továbbá a gyanúsítás közlésével nyílik meg a lehetőség a személy és általában a vagyon elleni kényszerintézkedések alkalmazására is, melyek már jelentős alapjog korlátozások, amik súlyos következményekkel járhatnak. (a gyanúsítás és a kényszerintézkedések egzisztencia, család, egészség és hírnévromboló hatása közismert) A Be. 163. § a gyanúsításra is vonatkozóan elvi éllel írja elő, hogy *a bíróság, az ügyészség és a nyomozóhatóság a döntését valósághű tényállásra alapozza*. A nyomozóhatóságnak és a gyanúsítással szembeni panaszt elbíráló, illetve a kényszerintézkedésre irányuló indítványt előterjesztő ügyészségnek kötelessége tehát részletesen meggyőződni arról, hogy
- a gyanúsítás közlésében leírt pontos tényállás törvényesen beszerzett bizonyítékokon és azokból levont okszerű következtetésen nyugszik,
 - továbbá annak minősítése is törvényes.

Összegezve a megalapozott gyanú közlésével a hatóság megnyugtató módon jelentheti ki, hogy nagy valószínűséggel bűncselekmény történt és azt a nagy valószínűséggel a meggyanúsított személy követte el. Az Alkotmánybíróság 65/2003. (XII. 18.) AB határozatban foglalkozik a gyanú fogalmával, álláspontja szerint: *a gyanú a nyomozóhatóság tudomására jutott objektív adatokból levont valószínűségi következtetés arra nézve, hogy feltehetően bűncselekmény történt, és hogy annak ki vagy kik voltak az elkövetői. Annak megfelelően, hogy a gyanú alapját képező adatok milyen szoros vagy kevésbé szoros kapcsolatot mutatnak a feltételezett bűncselekménnyel, a rájuk épített valószínűségnek különböző fokozatai lehetnek. A valószínűség alacsonyabb vagy magasabb fokától*

33 Be. 276. § (2) bekezdés bb) pontja

fügően lehet különböztetni az „egyszerű”, illetve az alapos gyanú között.

3. **A terhelt kihallgatásának minősége** szintén nagy jelentőséggel bír, hiszen annak tisztességesnek és egyben hatékonynak is kell lennie. A terhelt kihallgatásának szigorú formai követelményei vannak, ennek teljesen valóság-hű rögzítésére azonban nem alkalmas a kihallgatásról szóló jegyzőkönyv, javasolt tehát a teljes kihallgatás hangfelvétellel vagy indokolt esetben kép- és hangfelvétellel történő rögzítése, hogy a kihallgatás minden részletéről valós képet kaphassanak az azt értékelők, ne állíthassa a terhelt, hogy más hangzott el a vallomásában vagy, hogy erről-arról a jogáról nem is tájékoztatták, hogy kényszervallatták, de a nyomozó se befolyásolhassa tisztességtelenül a gyanúsított jegyzőkönyvezett vallomását. Összegezve pontosan az legyen rögzítve, ami ott történik, elhangzik. (akár gesztusokból más nonverbális jelekből is számos következtetés vonható le, akár a hatóság, akár a terhelt részéről érkezik is az) Kiemelten fontos továbbá, főleg bonyolult gazdasági bűncselekmények esetében az is, hogy a terhelt ténylegesen és mélységében is megértse a vele közölt gyanúsítást, tehát hogy miért is bűncselekmény, hogy ő az adott cégtől számlát fogadott be, a pályázat során ilyen- olyan dokumentumokat adott le, a céget kinek és hogyan adta el, ahogy az is fontos, hogy az eljárási jogait ténylegesen megértse, mit is jelent az egyezés rá nézve, hogyan lehet az okozott vagyoni hátrányt megtéríteni ezeknek mi a következménye, hogy az iratokat teljes terjedelmében megismerheti, stb.
4. **A terhelt vallomása** vagy annak esetleges elmaradása a nyomozás egyik legfontosabb bizonyítéka, ennek minden eleméből, körülményéből következtetéseket von le a nyomozóhatóság, az ügyészség és a bíróság is. A terhelt akármilyen vallomást is tesz, a hatóságnak meg kell vizsgálnia annak hitelességét, még beismerése esetén is. Ezt úgy teszi, hogy a terhelti vallomást összeveti a már begyűjtött bizonyítékokkal (akár adóigazgatási vagy más eljárásban tett vallomásaival, nyilatkozataival), illetve bizonyítékokat gyűjt ennek kapcsán. (Tanúkat hallgat ki, szembesítést tart, műszeres vallomásellenőrzést alkalmaz stb.) Tényként kell elfogadnunk, hogy a terhelt vallomástételének az idejéből, formájából, illetve a vallomástétel jogszerű megtagadásából is következtetéseket von le az összes eljáró hatóság (a bíróság is!). Itt

emelném ki, hogy az EJEB gyakorlata alapján nem sérti a tisztesség eljáráshoz való jogot, ha a terhelt – egyébként jogszerű – hallgatását is bizonyítékként értékeli a bíróság.³⁴ Ezzel szemben a Kúria BH2021. 35. számú ítéletében kimondta, hogy *II. Ha a vádlott hallgat, akkor ebből nem lehet a számára rosszra (terhelő körülményre) következtetni, de jóra sem (azaz számára kedvező, valójában azonban nem létező ténybeli valóságra). Valójában ebben áll a Be. 7. § (4) bekezdése szerinti elvárás lényege. A hallgatás önmagában azt jelenti, hogy adott valóságélem vonatkozásában a terhelttől származó igazolás nincs [2017. évi XC. tv. 7. § (4) bek., 185. § (1) bek.]*.

A gyakorlat szerint a hatóságok abból az életszerű és okszerű következtetésből indulnak ki meggyőződésük kialakítása során,³⁵ hogy szerintük egy ártatlan ember, hogyan is védekezik. Az ártatlan terhelt a gyanúsítás közlésétől érdemben tagadja a terhére rótt bűncselekmény elkövetését és részletes szóbeli vallomásban cáfolja a gyanúsításban foglaltakat. Az eljárás során folyamatosan aktívan védekezik (sértve érzi magát az alaptalan „vád” miatt), intellektusától függően bizonyítékokat szolgáltat, bizonyítási indítványokat terjeszt elő. Ebből fakadóan az iratok teljeskörű megismerése után vagy esetlegesen a bírósági bizonyítás végén írásban tett vallomás hitelessége, ártatlanságot igazoló bizonyítóereje a gyakorlat alapján már nem túl nagy.

Mindezek mellett megjegyzendő, hogy egy elhamarkodott „rossz” vallomás jelentősen megnehezíti vagy inkább teljesen ellehetetleníti a későbbi érdemi védekezés lehetőségét, hiszen a hatóságok az egyszer már igazoltan valótlanságokat állító terhelt további vallomási, illetve ártatlansága tekintetében ésszerű kételyt támasztanak.

34 Murray v. United Kingdom 08/02/1996: A bíróság kifejtette azt is, hogy a szabad bizonyítás és a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvére figyelemmel az adott ügyben eljáró bíró döntésének meghozatalakor minden releváns tényre, körülményre figyelemmel lehet és értékelheti azt, így nincs akadálya annak sem, hogy a vádlott védekezéséből következtetéseket vonjon le, és esetleges hallgatását értékelje.

35 Be. 167. § (4) *A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.*

Fontos tény továbbá, hogy a beismerő vallomást sem minden esetben célszerű a gyanúsításkor egyből megtenni, hiszen ezen bizonyítéknak jelentős értéke lehet például egy egyezségi folyamat során.

A műszeres vallomásellenőrzés, mint bizonyítási cselekmény a terhelt – vagy akár a tanú – vallomásának hitelességét igazolhatja, vagy cáfolhatja. A Be. alapján *az ügyészség vagy a nyomozóhatóság a nyomozás során a tanú és a gyanúsított vallomását műszeres vallomásellenőrzéssel vizsgálhatja. A vizsgálathoz a tanú, illetve a gyanúsított hozzájárulása szükséges. A műszeres vallomásellenőrzés során szaktanácsadó igénybevétele kötelező, aki eljárásáról és megállapításairól a továbbiakban tanúként hallgatható ki.*³⁶

A műszeres vallomásellenőrzés jelenleg legelfogadottabb technikája a poligráfos hazugságvizsgáló készülék alkalmazása. Működésének lényege, hogy a vizsgálat alá vont személy fiziológiai reakcióit követi, a vizsgált személy vérnyomását, a pulzusát, a hasi és mellkasi légzését, illetve bőr reakcióját. A feltett kérdésekre csak igennel és nemmel lehet válaszolni, miközben a műszer rögzíti az adott válaszadások alatt bekövetkezett fiziológiás reakciókat.

A vizsgálat során keletkező görbék kielemezését szaktanácsadó végzi el, aki a vizsgált személy reakciói alapján véleményt alkot az ott elhangzottak őszinteségéről. A szakirodalom szerint a módszer nagyon megbízhatóan működik, de önmagában kétséget kizáró bizonyítékot nem jelent.³⁷ A poligráf tehát nagy biztonsággal alkalmas az elkövető azonosítására, *vagyis annyiban szolgál csak vallomásellenőrzést, amennyiben azt vizsgálják, hogy a bűncselekmény elkövetését tagadó tanú vagy gyanúsított tagadása őszinte-e, illetve azon tagadása, miszerint nincs tudomása a bűncselekmény elkövetési körülményeiről és nem ismeri az elkövetőt.*³⁸

Tapasztalatom szerint a hazai gyakorlat vonakodik a poligráf alkalmazásától, a kapott eredmény érdemi értékelésétől annak ellenére, hogy

36 Be. 212. §

37 Be. 212. §-ához, Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (főszerkesztő: dr. Polt Péter), Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2021

38 BUDAHÁZI Árpád: A műszeres vallomás-ellenőrzés hazai gyakorlata egy empirikus kutatás tükrében, Magyar Rendészet 2018/2. 29. o.

a poligráf kiváló statisztikákkal rendelkező, megbízható módszer és költségvetési csalások esetében a nehezen bizonyítható szándékos bűnösség (a számla befogadó tudott-e a számla fiktivitásáról) igazolásának egyik legkézenfekvőbb módja. Emellett a védelem számára is kiváló lehetőséget jelent, hogy a magát valóban ártatlannak mondó terhelt esetében kezdeményezze a poligráf alkalmazását és amennyiben ezen indítványát a hatóság elutasítja, akkor megbízással kérjen fel szaktanácsadót a műszeres vallomásellenőrzés elvégzésére. Az így kapott eredményt pedig csatolja a bizonyítékok közé, illetve indítványozza a szaktanácsadó tanúként való kihallgatását, mert hát ugye így védekezik egy ártatlan, vallomást tesz és vallomásának hitelességét minden lehetséges módon igazolja.

A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéseknek a költségvetési csalások felderítésére és bizonyítására is igen jelentős hatása van. A letartóztatás és a bűnügyi felügyelet indítványozása, illetve elrendelése jellemzően a gyanúsítás közlését követően rövid időn belül történik meg. A kényszerintézkedések kapcsán a bíróság oldaláról kiemelt jelentőségű a – különös okok számbavétele előtt – a megalapozott gyanút alátámasztó bizonyítékok részletes vizsgálata,³⁹ hiszen a bűncselekmény személyre konkretizálódott valós gyanúja nélkül ezen feltételek fennállása nem is vizsgálható. A megalapozott gyanú megléte tekintetében pedig – a különös okokkal ellentétben – nem elégséges, ha az megalapozottan feltehető, annak konkrét bizonyítékokon nyugvó jelentős valószínűségi következtetésen kell alapulnia.⁴⁰

Az emberi jogi bíróság vonatkozó esetjogi elvei alapján: A nyomozási bíró nem tekinthet el a nyomozóhatóság, illetve az ügyész által benyújtott bizonyítékok értékelésétől az alapos (megalapozott) gyanú kérdésében sem, még ha ez az értékelés szükségszerűen nem is lehet olyan mélységű, mint a perbíróságé.

39 Be. 276. § (1) bekezdés a) pontja,

40 Cséka Ervin a személyre vonatkozó alapos gyanút (megalapozott gyanú) akkor tartja megállapíthatónak, ha a terhelő adatok mennyisége és minősége olyan „fokozatot” ér el, hogy egy meghatározott személy bűnössége egy meghatározott bűncselekményben alaposan valószínűsíthető. (CSÉKA Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968. 303-304. o.)

Az „alapos” gyanú megállapításának feltétele olyan tények vagy információk léte, amelyek egy objektív külső szemlélőt meggyőznek arról, hogy a gyanúsított elkövethette a cselekményt. (Fox, Campbell és Hartley kontra Egyesült Királyság, 12244/86, 12245/86 és 12383/86 sz. kérelmek, 32. §)

A bizonyítékok akkor utalnak költségvetési csalás megalapozott gyanújára, ha azok logikusan és egyértelműen valószínűsítik a terhelt bűnösségét az adott bűncselekmény vonatkozásában, például a cég munkavállalójának tanúvallomása alapján az ügyvezető valótlan tartalmú számlákat vásárolt, illetve pénzt kapott vissza a cég szállítójától vagy a számla kiállító cég ügyvezetője vallomásában előadja, hogy ő sosem volt a cég tényleges ügyvezetője, amiről a vevő cég vezetője tudott is, mert erről vele nyíltan beszéltek.

Álláspontom szerint a bűncselekményi gyanú és annak személyre konkretizálódása a gyanúsítás egyszerű közlésénél jóval erősebb kell, hogy legyen abban az esetben, ha személy elleni kényszerintézkedésről kell döntést hozni (indítványozni vagy azt elrendelni). Sléder Judit egyetértve a német gyakorlattal leírja, hogy *a vizsgálati fogság elrendeléséhez megkívánt gyanú fokozat helyesen követeli meg azt, hogy a gyanúsítottat igen nagy valószínűséggel (70%) elítélik. Ez a gyanú fokozat ugyanis számol azzal, hogy a nyomozás elrendelése és különös tekintettel a személyes szabadság elvonásával járó kényszerintézkedések döntő mértékben befolyásolják az eljárás alá vont személy egész későbbi élethelyzetét, még felmentése esetén is.*

A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések különös okai tekintetében fontos, hogy a költségvetési csalások sokszor szövevényes és sok társaságot érintő elkövetése miatt szinte minden jelentősebb ilyen esetben általánosságban megállapítható a kollúzió veszélye. De vajon egy-egy meghatározott személy esetében tényleg megalapozottan feltételezhető-e ez, minden erre utaló konkrét bizonyíték vagy körülmény nélkül, pusztán abból a tényből fakadóan, hogy például sok tanút kell kihallgatni az ügyben, akiket a terhelt ismer vagy ismerhet és akár befolyásolhat is, ha akar, de nincs arra adat, hogy ilyenre szándéka lenne. Ennek kapcsán, mind a Kúria, mind az EJEB többször kimondta, hogy a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések különös okainak konkrét tényeken kell alapulnia, nem elég az absztrakt

veszélye, tehát sem a kollúciónak, sem a bűnismétlésnek, sem a szökés és elrejtőzés veszélyének. (EJEB Clooth kontra Belgium, 12718/87.).

A letartóztatások kapcsán régóta tabuként kezelt téma az a tény, hogy ennek a jogintézménynek a törvényben felsorolt okok mellett van egyfajta vallomástételre, együttműködésre „sarkalló” szerepe is, amely tény néha kimondatlanul, szemérmetlenebb helyeken kimondva is a köztudatban van. Ez a gyakorlat eredményes, de nem túl tisztességes módja az eljárás előremozdításának. (Állításom igazolása érdekében érdemes megvizsgálni, hogy a szabadlábon védekező, illetve letartóztatásban lévő terheltek közül milyen arányban tesznek a terheltek vallomást)

IV. A vizsgálat, a nyomozás befejezése és a vádemelés

A vizsgálat célja, hogy az ügyészség döntsön a gyanúsítottal szemben folyamatban lévő nyomozás befejezésének kérdésében.⁴¹ A vizsgálat során a hatóság az eljárás megnyugtató befejezéséhez szükséges mértékben további bizonyítási eszközöket szerez be és bizonyítási cselekményeket végez. A nyomozást befejező döntése (nyomozás megszüntetése, vádemelés) érdekében az ügyészségnek pontos képet kell alkotnia a történt eseményekről (valósághű tényállás), a bizonyítékokat tisztességes módon, tárgyilagosan, egyenként és összeségében kiértékelve kell, hogy személyes meggyőződésén alapuló döntést hozzon.

Cséka Ervin szerint, a nyomozás befejezésekor és a vádirat benyújtásakor, a valószínűségnek a bizonyosságig kell fokozódnia. Itt már minden esetben, szabályként megkövetelhető pontosan olyan objektív megalapozottságú, bizonyosság erejű belső meggyőződés a nyomozótól, ügyésztől, mint amilyen mindenkor követelmény a bíróval szemben.⁴²

Balogh János szerint a nyomozóhatóságok a nyomozás befejezésekor kötelesek az objektív igazságot megállapítani, mert ez a vádemelés pozitív feltétele.⁴³

41 Be. 348. § (4) bekezdés

42 CSÉKA Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968. 305. o.

43 BALOGH János: Az igazság a büntetőeljárásban Jogtudományi Közlöny 1965. 7. sz. 266. oldal

Álláspontom szerint a vádemelés ténye a megalapozott gyanúnál minőségileg nagyobb fokú bizonyosságot (ügyészi meggyőződést) kell, hogy jelentsen, hiszen az ügyész a nyomozást megszünteti, *ha a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el.*⁴⁴

A Kúria Joggyakorlat-elemző csoportjának véleménye alapján⁴⁵ *az várható el, hogy az ügyész jóhizeműen, a bizonyítékok alapján meggyőződve gondolja azt, hogy a vádlott elkövetett-e valamilyen bűncselekményt.* Az összefoglaló vélemény kimondja továbbá, hogy nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az ügyészség Magyarországon független alkotmányos intézmény [Alaptörvény 29. cikk (1) bek.], ezért komoly felelősség is terheli a vád minőségéért és megalapozottságáért.⁴⁶

Az Alkotmánybíróság 34/B/1996 AB határozat alapján az ügyészség szakmai feladata és felelőssége annak vizsgálata, hogy a vádemelés feltételei fennállnak-e.

A jogtudomány szerint is magas fokú, „vádirati bizonyosság” várható el a váddal szemben: *„a vádemelés a gyanú megalapozottságának még magasabb fokát feltételezi: azt, hogy az ügyész szerint már elegendő bizonyíték van az ártatlanság vélelmének megdöntésére a bírósági eljárásban.*⁴⁷

Gellér Balázs szigorúbb álláspontja alapján: *a vádnak tartalmaznia kell azt az ügyészi meggyőződést, hogy a bizonyítékok alkalmasak a vádlott bűnösségének kétséget kizáró bizonyítására,*⁴⁸ így a vád megalapozatlansága – álláspontja szerint – kizárja a vád törvényességét is.

44 Be. 398. § (2) bek.

45 Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport 2013.ELII.E.1/4. A vád törvényességének vizsgálata 2013. Összefoglaló vélemény 2014. április. 21. oldal

46 Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport 2013.ELII.E.1/4. A vád törvényességének vizsgálata 2013. Összefoglaló vélemény 2014. április.2. oldal

47 BELOVICS Ervin: A vádemelés. In: Belegi József – Berkes György (szerk.): Büntetőeljárás jog: Kommentár a gyakorlat számára. HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2010.

48 GELLÉR Balázs József: A vád törvényességének egyes aspektusai. 460. o. Jogtudományi Közlöny, 2011/9. 459–467. o.

Az új 2017. évi büntetőeljárás törvény tankönyvének álláspontja az, hogy: *Amennyiben akár csak egyetlen törvényi tényállási elem ténybeli alapjának tisztázása a nyomozás során elmarad, ez azt eredményezi, hogy nem lehet megnyugtatóan állást foglalni a vádelemelés kérdésében.*⁴⁹

A tankönyv szerzőivel egyetértve véleményem szerint az eljárás logikájából is fakadóan a modern, jogállami büntetőeljárásban nem elfogadható, hogy a vád kétes alapokon nyugodjon, *annak objektív tényeken* (bizonyítékokon) *és szubjektív ügyézi meggyőződésen,*⁵⁰ vádirati bizonyosságon kell alapulnia annak vonatkozásában, hogy bűncselekmény történt, azt a terhelt követte el és nincs a felelősségre vonásnak akadálya.

Gyakorlati megközelítésből a nyomozás azzal fejeződik be, hogy amennyiben az ügyész, illetve vezetői úgy látják, hogy a vádelemelés feltételei fennállnak, tehát van elég bizonyíték vagy lesz a mértékes indítványokra beismerőkkel, hogy az illetékes bíróság nagy valószínűséggel ne mentse fel a terheltet, akkor a büntetőeljárást folytatja, ha jóval ritkábban is, de úgy látja, hogy nem akkor az eljárást megszünteti, mert például a cselekmény nem bűncselekmény, nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, az elkövető büntethetőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét kizáró ok állapítható meg, halál, elévülés vagy kegyelem folytán a büntethetőség megszűnt, a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el, stb.⁵¹

V. A büntetőeljárás hatékonyságát szolgáló jogintézmények

Amennyiben az ügyészség az eljárás folytatása mellett dönt, akkor költségvetési csalások sajátosságai miatt (pl.: az ügyek jellemzően nagy

49 BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: Büntető Eljárásjog, Harmadik, aktualizált kiadás, Az új 2017. évi büntetőeljárás törvény tankönyve, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017. 297. oldal

50 BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: Büntető Eljárásjog, Harmadik, aktualizált kiadás, Az új 2017. évi büntetőeljárás törvény tankönyve, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2017. 296. oldal

51 Be. 398. §

iratanyaga és bonyolult megítélése) nem jellemző, hogy bíróság elé állítást vagy büntető végzés meghozatalát indítványozza, közvetítői eljárás lefolytatására pedig ilyen bűncselekmények esetén nincs törvényi lehetőség. A Be. eljárást gyorsító és a sértetti érdekeket (költségvetés) kiemelten szem előtt tartó szempontrendszer alapján az ügyészségnek törekednie kell az eljárás minél gyorsabb, eredményesebb befejezésére, mely célokat ilyen bűncselekmények esetében a feltételes ügyészi felfüggesztés, az egyezség és mértékes indítvány szolgálja. Mindhárom jogintézmény esetében a terhelt beismerése, együttműködése szükséges. A terhelt együttműködése tekintetében jelentős szempontokat jelent, hogy a terhelt törvényes garanciák mellett gyorsan és előre látható módon tudja lezárni a büntetőeljárást ezen jogintézmények keretei között.

Feltételes ügyészi felfüggesztés kisebb súlyú (ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban fenyegetett⁵²) költségvetési csalások esetében alkalmazható, amelynek keretében az ügyészség előírhatja például, hogy a terhelt az okozott vagyoni hátrányt térítse meg. A feltételes ügyészi felfüggesztés kilátásba helyezését kezdeményezheti maga az ügyészség, de a terhelt, illetve a védő is, felajánlva azt, hogy a gyanúsított ennek érdekében beismeri a bűncselekmény elkövetését. Az ügyészség abban a kérdésben, hogy a jogintézményt alkalmazza-e vagy sem, szabad belátása szerint dönt, viszont, ha a gyanúsított vagy védői kezdeményezéssel nem ért egyet, erről a gyanúsítottat és a védőt haladéktalanul tájékoztatnia kell. A kezdeményezés a terhelt felelősségét alátámasztó jellegű, ezért az bizonyítékként nem használható fel, ahogy a kezdeményezéssel összefüggő más ügyiratok sem. Az ügyészség nem köteles a kilátásba helyezett és a gyanúsított által elfogadott intézkedést megtenni, vagy határozatot meghozni, ha a gyanúsított a vállalt feltételeket nem teljesíti vagy valótlan vallomást tesz. Ebben az esetben a gyanúsított vallomása bizonyítási eszközként felhasználható.⁵³

Az egyezség a költségvetési csalások esetében az ügyek gyors és hatékony befejezésére az egyik legalkalmasabb jogintézmény. Alkalmazása kapcsán fontos, hogy a Be. az egyezséget nem tekinti kivételes eljárásnak,

52 A halmazati büntetésre vonatkozó, a bűnszervezetben történő elkövetésre, a különös és többszörös visszaesőkre előírt kerettágító rendelkezéseket itt figyelmen kívül kell hagyni.

53 Be. 406. § (3) bekezdése

ezt fejezi ki a Be. 391. § (1) bekezdésében írt sorrendiség is, amely szerint az ügyészség a vizsgálati szakasz megkezdésekor már a második helyen megvizsgálja, hogy van-e lehetőség egyezség kezdeményezésére. Ezzel azt a jogalkotói igényt fejezi ki a Be., hogy az ügyészség a lehető legtöbb esetben alkalmazza a konszenzuális megoldásokat.⁵⁴ A legfőbb ügyész 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítása alapján:⁵⁵ *Az ügyészség a vádemeléskor az általános szabályok szerinti bírósági eljárást csak akkor kezdeményezi, ha bíróság elé állításnak (Be. XCVIII. Fejezet), büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásnak (Be. C. Fejezet), egyezség alapján folytatott bírósági eljárásnak (Be. XCIX. Fejezet) törvényi feltételek hiányában nincs helye.*

A Be. szerint egyezségkötésre kizárólag vádemelés előtt kerülhet sor, praktikusan olyan esetben amikor mind a két fél tud valami vonzót kínálni a másiknak. A Be. nem korlátozza, hogy mely bűncselekmények esetében van lehetőség egyezség megkötésére, így arra a legsúlyosabb deliktumok esetében is sor kerülhet (akár bünszervezetben, illetve különösen jelentős vagyoni hátrányt okozó költségvetési csalások esetében is) a törvény keretein belül. A terhelt, illetve a védő kezdeményezésére az ügyész köteles reagálni (tájékoztatást adni), hogy lát-e lehetőséget egyezség kötésére, vagy nem, esetleg azt időelőttinek tartja, ezen döntésének okait azonban nem kell indokolnia. A kezdeményezés tartalmára vonatkozóan a Be. nem ír elő minimum követelményt, abban, tehát egyik félnek sem kell semmi konkrétumot ajánlania.⁵⁶ Ha a „felek” az egyezségkötéstől nem zárkoznak el, akkor a Be. lehetőséget ad arra, hogy informális egyeztetés keretében tárgyaljanak az egyezség tartalmáról. A hivatásrendek kommunikációja kapcsán a Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (főszerkesztő: dr. Polt Péter) álláspontja szerint: *érdemes hangsúlyozni, hogy*

54 A Be. 407. §-ához, Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (főszerkesztő: dr. Polt Péter), Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2021

55 A legfőbb ügyész 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítása az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról, 53. §

56 A Be. 407. §-ához, Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (főszerkesztő: dr. Polt Péter), Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2021

az egyezségben résztvevő ügyész vagy védő nyílt kommunikációt folytasson egymással, törekedve a másik fél motivációit megérteni, amely alapja lehet a megalapozott elfogadó vagy elutasító döntésnek.

Az egyezségnek nem lehet tárgya a bűncselekmény tényállása és jogi minősítése, ennek megállapítása az ügyészség feladata (nem lehet alku tárgya), de annak – a Legfőbb Ügyészség és a jogirodalom⁵⁷ – szerint sem lehet akadálya, hogy a terhelt egyezségkötés során tett vallomása, illetve más ebben az időszakban felmerülő bizonyíték alapján a tényállás és ebből kifolyólag a minősítés is változzon, így feloldható az a gyakorlatban gyakran előforduló probléma, hogy a közölt gyanúsítás nem pontosan fedi a történeteket (a tényállás nem valóságmű).

A minősítés kapcsán fontos, hogy ez is képezheti dogmatikai vita tárgyát a védő és az ügyészség között az egyezségi tárgyalások folyamán. *A védői érvelés alapján lehetséges, hogy az ügyészség megváltoztatja a cselekmény minősítését – például emberölés kísérlete helyett életveszélyt okozó testi sértést állapít meg. Az elhatárolások, stádiumtani, halmazati kérdések stb. vonatkozásában a szakmai érveléseknek helye van, sőt ezen érvelés nélkül bonyolultabb ügyben az egyezség nehezen is képzelhető el. A jogalkotói akarat tehát nem ezen érvelések kizárása volt, hanem annak a határnak a meghúzása, hogy a terhelti beismerés nem eredményezheti azt, hogy a terhelt enyhébb bűncselekményért feleljen, mint amely a törvényes minősítés lenne. Ebben a vonatkozásban van a bírósági jóváhagyásnak fontos szerepe: a bíróság ellenőrzi, hogy a leírt történeti tényállás minősítése törvényes-e, így nem lehet az egyezséget visszaélészerű módon alkalmazni. A fentiekből következik, hogy az egyeztetés nem csupán az ügyészség rövid közlése arról, hogy az adott minősítés mellett milyen szankciót ajánl fel, mert az nem egyeztetés, hanem egy ajánlat, amelyet a másik fél vagy elfogad, vagy nem, de annak törvényes keretek közötti alakítására nincs lehetőség.*⁵⁸

57 A Be. 408. §-ához, Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (főszerkesztő: dr. Polt Péter), Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2021

58 A Be. 408. §-ához, Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez (főszerkesztő: dr. Polt Péter), Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2021

Költségvetési csalások esetében kiemelt jelentősége van annak is, hogy a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés⁵⁹ és a vagyonek Kobzás sem lehet megállapodás tárgya, így amennyiben az egyezség része a vagyoni hátrány részbeni megtérítése, a fennmaradt részre el kell rendelni a vagyonek Kobzást, ha annak a törvényi feltételei fennállnak és a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés is csak akkor maradhat el, ha az a bíróság szerint a jogi személyre nézve az méltánytalan hátrányt jelentene.⁶⁰

Mit kínálhat a terhelt az egyezség során:

1. Beismerés,⁶¹ ami az egyezség törvényi feltétele, ellenben már önmagában is sok esetben értékes az ügyészségnek az alábbi indokok miatt:

- 1.1. Hatékonyságnövelés, hiszen a terhelt esetében az eljárást gyorsan, eredményesen be lehet fejezni. Nem húzódik évekig az ügy, mint általában a költségvetési csalási ügyek (pozitív statisztika, kapacitás kímélés).

- 1.2. Bizonyítás megkönnyítése az adott ügyben. Más az adott ügyben érintett személyek (számlabefogadók, számlakiállítók és közreműködők) esetében ezt a beismerést fel lehet használni a felelősség bizonyítása érdekében.

2. Más kötelezettség vállalása:⁶²

- 2.1. Az adott bűncselekmény felderítéséhez és bizonyításához való jelentős hozzájárulás.⁶³ A terhelt ilyen esetben később köteles tanúként is vallomást tenni az ügyben.⁶⁴ (Részletes tényfeltáró vallomás az ügy körülményeire tekintettel. Kik érintettek az ügyben? Hogyan történtek pontosan az események? stb.)

- *Mely cégek vannak pontosan a számlagyár bünszervezetben?*

- *Mely cégek vettek számlát a számlagyártól?*

- *Ki vagy kik irányítják valósan a cégeket?*

- *A vevő cégek részéről kik állapodtak meg a számlagyár képviselőjével?*

- *Hogyan nézett ki a számlagyár belső hierarchiája?*

59 2001. évi CIV. törvény (Jszbt.) 25/C § (1) bekezdése

60 2001. évi CIV. törvény (Jszbt.) 18. § (1) bekezdés c) pontja

61 Be. 410. § (1) bekezdés b) pont

62 Be. 411. § (1) bekezdés e) pont

63 Be. 411. § (5) bekezdés a) pontja

64 Be. 172. § (2) bekezdése

- *Hogyan történt a gazdasági események dokumentálása?*
- *Ki vette fel a pénzt és kinek adta át?*
- *Ki miről tudott a vevő cégeknél?*
- *Milyen módon történt a kommunikáció?*

2.2 Más jelentős bűncselekmény, bűncselekmények felderítéséhez és bizonyításához való jelentős hozzájárulás.⁶⁵ (A költségvetési csalások elkövetői jellemzően más gazdasági bűncselekményekről is tudomással bírnak, ahogy a gazdaság szinte összes szereplője)

2.3 Az okozott vagyoni hátrány részben vagy egészben történő megtérítése. Ennél a pontnál fontos, hogy az ügyészség tisztában legyen azzal a ténnyel, hogy általában sem a számla kiállítójánál, sem a befogadónál nincs meg a teljes okozott vagyoni hátrány összege, sőt annak csak egy töredéke, ami profitként megjelenik náluk. Például termékértékesítések esetén jellemző, hogy a külföldi nettó árhoz képest pár százalékkal magasabb bruttó áron veszi meg és adja el a számlabefogadó (tettes cége) a terméket, tehát a 27% elcsalt áfából 2-3% a valós jogellenes profit, ami egyáltalán a számlázási láncban megjelenik, így akár már az okozott vagyoni hátrány 1/3 részének a megtérítése is hatását tekintve (nem dogmatikai értelemben) inkább pénzbüntetés, mint a jogellenes gazdagodás elvonása.

Mit kínálhat az ügyészség az egyezség során:

3. Az eljárás megszüntetését, ha *a gyanúsított az ügy, illetve más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy vagy a gyanúsított büntetőjogi felelősségre vonásához fűződő érdek.*⁶⁶ (Jellemzően olyan esetben, ha az őt érintő ügy viszonylag kisebb tárgyi súlyú és az adott ügyhöz vagy más ügyhöz való hozzájárulása nagyon jelentős, például egy a hatóság előtt még nem ismert számlagyár felderítéséhez, teljes feltérképezéséhez járul hozzá.)
4. A várhatónál jóval enyhébb szankció alkalmazását.

65 Be. 411. § (5) bekezdés a) pontja

66 Be. 411. § (3) bekezdés b) pontja

4.1 Szabadságvesztés esetén büntetést a Btk. 82-83. § alapján, amely szerint egyzség esetén az egyszeri vagy jelentős mértékű együttműködés esetén kétszeri leszállás alsó tételét alapul véve kell a büntetést kiszabni.

4.2 Szabadságvesztés esetén a végrehajtás felfüggesztésére vonatkozó rendelkezések is figyelembe vehetőek.

4.3 Költségvetési csalások esetén kiemelendő, hogy a Btk. 50. § (2) bekezdése alapján: *Akit haszonszerzés céljából elkövetett bűncselekmény miatt határozott ideig tartó szabadságvesztésre ítélnék, ha megfelelő jövedelme vagy vagyona van, pénzbüntetésre is kell ítélni.*

A mértékes indítvány lényege, hogy az ügyészség a vádiratban indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére vagy tartamára is, arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri,⁶⁷ illetve az ügyész ezt az indítványt az előkészítő ülésen a vád ismertetése során is megteheti, illetve meg is változtathatja (új körülmény esetében, mint például a vagyoni hátrány vádelemelés utáni részben vagy egészben történő megtérítése vagy a terhelt súlyos megbetegedése, stb.). A mértékes indítvány megtételénél az ügyésznek a büntetési célokra kell tekintettel lennie, azzal, hogy jelentős enyhítő körülmény a terhelt beismerése és tárgyalásról való lemondása, melyekkel az eljárás vele szemben nyomban befejezhető. Mindemellett több vádlottas ügyekben nyomatékosan értékelendő körülmény az is, hogy a terhelt beismerése más vádlottak esetében is jelentős bizonyíték (például a számla kiállító beismerése a számlabefogadók esetében), amely mind a bizonyítást, mind az eljárás rövidítését szolgálja.

Az esetlegesen más vádlottakra is kiható beismerő vallomás miatt a bíróság az előkészítő üléssel érintett vádlottat és védőjét idézi, a vádlott-társakat és védőiket értesíti. Ha az előkészítő üléssel nem érintett vádlott védője megjelenik, a beismerés elfogadhatóságát érintő keretek között ő is kérdéseket intézhet a többi vádlotthoz. E limitált kérdezési jog megilleti a már kihallgatott vádlottat is.⁶⁸

67 Be. 422. § (3) bekezdése

68 Be. 499-500. §

Ha a vádlott a bűnösségét beismeri, és a beismeréssel érintett körben a tárgyaláshoz való jogáról lemond, a bíróság e tény, az eljárás ügyiratai, valamint a vádlott kihallgatása alapján vizsgálja meg, hogy a vádlott bűnösséget beismerő nyilatkozatát elfogadja-e.⁶⁹ Ebben a körben a bírósági gyakorlat az utóbbi időben akként változott, hogy a bíróságok már nem tartják elégségesnek, hogy a vádlott egy mondattal beismer és lemond a tárgyaláshoz való jogáról, hanem a bírók érdemi kérdéseket tesznek fel a terhelt részére, hogy a beismerése valóban önkéntes és iratszerű-e, érti-e a vádat és beismerésének következményeit. (Praktikusan: Mit is ismer akkor most be a vádlott?) A terhelt részére garanciát jelent, hogyha a bíróság a bűnösséget beismerő nyilatkozatot az előkészítő ülésen fogadja el, nem szabhat ki súlyosabb büntetést, illetve nem alkalmazhat súlyosabb intézkedést, mint amelyet a mértékes indítvány tartalmaz.⁷⁰

A feltételes ügyészi felfüggesztés, az egyezség és a mértékes indítvány, mint az új Be. jogintézményei kapcsán kijelenthető tehát, hogy mindháromhoz a terhelt együttműködése (legalább beismerése) szükséges, emellett feltételes ügyészi felfüggesztés és egyezség esetén a kötelező beismerésen kívül más kötelezettség teljesítése is felmerülhet, mint például a vagyoni hátrány teljes vagy részbeni megtérítése. Az egyezség keretében a terhelti kötelezettség vállalásról informális egyeztetés folyhat, de ezt feltételes ügyészi felfüggesztés esetében sem zárja ki semmi, sőt a Be. kifejezetten előírja, hogy *ha az ügyészség a feltételes ügyészi felfüggesztéssel egyidejűleg magatartási szabály vagy kötelezettség előírását tervezi, gondoskodik annak tisztázásáról, hogy a gyanúsított képes-e teljesíteni a tervezett magatartási szabályt vagy kötelezettséget.*⁷¹ A teljesítési képesség és készség tisztázásának legegyszerűbb módja pedig az, hogy megkérdezzük a terheltet vagy a védőt, hogy a terhelt tudja és akarja-e teljesíteni az ügyészség által elképzelt kötelezettséget. A mértékes indítvány már a nyomozás befejezése után az ügyészség vádbéli ajánlata, melyet a vádlott vagy elfogad vagy nem. Gyakorlati szempontból a mértékes indítvány egyoldalúságával a probléma úgy merül fel, hogy sok terhelt a vádirat megérkezéséig nem

69 Be. 504. § (1) bekezdése

70 Be. 562. § (2) bekezdése

71 Be. 418. § (1) bekezdés a) pontja

hiszi, hogy ellene vádat fognak emelni, hogy neki bíróság elé kell állnia és csak a vádirat elolvasása után kap észbe, hogy akkor lehet, hogy együtt kellene működni a hatóságokkal és például meg kellene téríteni a vagyoni hátrányt vagy annak egy jó részét, hogy ne kelljen hosszú évekre börtönbe mennie. Ekkor viszont már kizárólag az ügyészség mérlegelésén múlik, hogy az előkészítő ülésig befizetett jóvátétel alapján módosítja-e a vádban lévő mértékes indítványát, de erre törvényes garancia már nincs. Ellenben a bíróságnak ezt a körülményt (vagyoni hátrány megtérítése) mindenképpen értékelni kell a büntetés kiszabása során (BKv 56. III. 9.) és így a terhelt beismerése és tárgyalásról való lemondása esetén okkal mérsékelheti a mértékes indítványban található szankciót.

VI. A büntetőeljárás hatékonyságát szolgáló jogintézmények bizonyításra, tényállásra és jogi minősítésre gyakorolt hatásai

Az ügyészség a sokszor bonyolult és sokszereplős költségvetési csalások esetében a feltételes ügyészi felfüggesztésre, az egyezsége, a mértékes indítványra, a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezésére⁷² és az együttműködő terheltre⁷³ vonatkozó szabályok kínálta lehetőségek közül választhat, amennyiben az adott ügy - vagy esetleg más ügy - felderítése vagy bizonyítása érdekében ezt szükségesnek tartja. Mindezek miatt a terheltnek a gyanúsítás közlése, az iratok teljeskörű megismerése, de sokszor még a vádirat kézbesítése után sem nyugodhatnak meg, hogy na „ennyijük van ellenem”. Ezzel szemben a tapasztalatok alapján számítani kell arra, hogy több személy ilyen vagy olyan módon, de beismerő vallomást fog tenni, ami az ügyben védekező személyek felelősségét is érintheti és jellemzően érinti is.

Problémaként merül fel, hogy a feltételes ügyészi felfüggesztés, egyezés és mértékes indítvány esetében is kizárólag az ügyészség által megállapított tényállást és minősítést lehet beismerni, amely tényállás és minősítés nem minden esetben helyes (valóságghű), hiszen, ha minden esetben helyes lenne akkor a bírósági eljárások során nem lenne szükség a sok esetben

72 Be. 219. §

73 Be. 382. §, 399. §

előforduló vádmódosításra, illetve a vádtól eltérő tényállás, illetve minősítés megállapítására a bírósági ítéletekben. A vád és védelem konszenzusának hiánya esetén marad, tehát az elhúzódó bírósági eljárás, ezzel csak az a probléma, hogy sok esetben a terhelt szeretne együttműködni, garanciákkal és gyorsan kiszállni az eljárásból, de így nem tud vagy, ha tud akkor az „nem szerencsés”, mert nem abban lesz elítélve amit elkövetett, mert vagy a tényállás nem pontos (történt bűncselekmény csak nem úgy, ahogy a gyanúsításban, vádban van) vagy a minősítés helytelen (nem üzletszerű a cselekmény vagy nem bünszervezeti az elkövetés) vagy mindkettő (a vagyoni hátrány kisebb és ezért a minősítés is helytelen). Éppen ezért az anyagi igazság és a helyes joggyakorlat érdekében nélkülözhetetlen, hogy az ügyészség ezekről érdemi vitát folytasson a terhelttel, illetve védőjével, ahogy a terheltnek és a védőnek is aktív szerepet kell vállalnia már a nyomozás során a helyes tényállás és minősítés megállapítása érdekében, hogy ezzel letegye az alapjait egy számára elfogadható konszenzusnak.

A helytelen tényállás alapján beismert bűncselekmények az adott személy esetében felmerült materiális igazság problémáján felül, mint rákos daganatok további problémákat, „áttéteket” képeznek, hiszen az eljárásban megtett beismerő vallomás alapján más terheltek felelőssége is megállapítható lesz. Egy példát hozva, ha a gyanúsítás vagy a vád szerint a költségvetési csalás abban állt, hogy a fiktív számlát befogadó cég valós termékbeszerzés nélkül (gazdasági esemény hiányában) követte el a bűncselekményt, de ezzel szemben a valóságban áru volt, csak „körhintázott” akkor a raktárosok, titkárnők és más közreműködők felelőssége nem feltétlenül állapítható meg, hiszen ezen személyek az áru körbeforgásáról nem feltétlenül tudtak, így bűnösségük nem egyértelmű, míg, ha áru nem is volt soha, akkor nyilvánvaló, hogy erről a nem létező áruval közvetlen kapcsolatba lévő személyek tudtak. Másik példa, ha a gyanúsítás vagy a vád alapján y úgy ismeri be a bűncselekmény elkövetését, hogy x is a helyszínen volt, amikor y és z megbeszéltek, hogy majd z nem fizeti be az adót, akkor x nem tud majd arra védekezni, hogy ő nem is tudott az adócsalásról és így fogadott be számlát z-től. Mindezek alapján kijelenthető, hogyha a gyanúsításban vagy a vádban leírt és beismert tényállás nem pontos, akkor annak jelentős és káros következményei lehetnek más személyek tekintetében is.

VII. A büntetőeljárás, illetve a bizonyítás kimenetele

Kijelenthető, hogy az utóbbi időben a költségvetési csalással meggyanúsított személyek vonatkozásban nagyon ritka, hogy a nyomozás megszüntetésre kerüljön vagy a büntetőeljárás felmentéssel záruljon. Ennek több oka is van, például:

- A nyomozásra illetékes NAV bűnügyi területe és az eljáró ügyészségek is egyre nagyobb szaktudással és tapasztalattal rendelkeznek az ilyen ügyek felderítésében és bizonyításában, így pontosan tudják, hogy milyen adatok és körülmények (kriminális tünetek) alapján merül fel a költségvetési csalás vagy más gazdasági bűncselekmény gyanúja, ahogy arról is részletes ismereteik vannak, hogy milyen bizonyítékokat és bizonyítottsági szintet vár el a bíróság ahhoz, hogy marasztaló ítéletet hozzon.
- Az elkövetések jellemzően elhúzódóak (a gazdálkodás sajátosságaiból fakadóan) és számos személy szervezett közreműködését igénylik, mely körülmények mind növelik a lebukás esélyét (az elkövetések megfigyelhetőek, valós idejű bizonyítékok gyűjthetőek).
- A technikai eszközök fejlődése is jelentősen könnyítette az ilyen bűncselekmények felderítését és bizonyítását, gondoljunk csak az online számlákra, az EKÁER rendszerre, a telefonok cella információinak megfigyelésére, az IP címek ellenőrzésre, a banki adatokra, a telefonlehallgatások elterjedtségére stb.
- A jellemzően számos személy közreműködésével megvalósuló költségvetési csalások esetében nagy jelentősége van az egyre szélesedő terhelti együttműködésre ösztökélő eszközöknek, mint a személy elleni kényszerintézkedések (előzetes letartóztatás a vallomástétel érdekében), vagyon elleni kényszerintézkedések (zár alá vétel és lefoglalás a vagyonelkobzás, a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés biztosítása és a terhelti együttműködés érdekében), feltételes ügyészi felfüggesztés, egyezség, mértékes indítvány, stb. Az ezekhez köthetően született – valósághű vagy igény szerint kiszínezett – beismerő vallomások alapján az ügy többi szereplőjének helyzete jellemzően ellehetetlenül. (Például, ha a számlakiállító beismeri, hogy a számla befogadók irányába fiktív számlákat állított ki)

- Az ügyeket sok esetben kvázi futószalagon tárgyaló bíróságok a számlakiállító személyek bűnösségének kétségtelen bizonyítása után kellő mélységben nem vizsgálják a számlabefogadók esetleges ártatlanságát (szándékos bűnösségének hiányát) és közvetett bizonyítékokból, illetve a jogszabályok által a vezető tisztségviselőre telepített nagyfokú gondossági kötelemből (adóbevallási, könyvvvezetési és egyéb kötelezettségek) vonnak le kézenfekvő következtetéseket a számlabefogadó cég vezető tisztségviselőjének szándékos bűnösségére,⁷⁴ például az alábbi fordulat alkalmazásával, *a számla fiktivitásáról a számla befogadója tudott, mert tudnia kellett*. A bűnösségre vonatkozó következtetést a büntető bíróságok sok esetben olyan körülményekből vonják le, melyek alapján egy adóigazgatási eljárásban a számlabefogadó oldalán még gondatlanság miatt sem lehetne marasztaló megállapítást tenni. (tudnia kellett volna fordulat alapján, 5/2016. (IX. 26.) KMK vélemény) Konkrét példával élve a költségvetési csalással azonos tényállás (azonos adótényállás) alapján lefolytatott adóigazgatási eljárásban nem lehet elvonni az áfa levonási jogot olyan esetekben, ha *a termékek előállítására és értékesítésére a szükséges tárgyi és személyi feltételek hiánya okán nem történt meg a számlák kibocsátója által, és az említett termékeket valójában egy ismeretlen személytől szereztek be, másodszor, nem tartották tiszteletben a nemzeti számviteli szabályokat, harmadszor, az említett beszerzéseket eredményező értékesítési lánc gazdaságilag nem volt indokolt, negyedszer pedig, az ezen értékesítési lánc részét képező egyes korábbi ügyletek szabálytalanok voltak*. (EUB C-610/19 – Vikingo Fővállalkozó Kft. kontra Nemzeti Adó- és

74 *Kétségtelen; az „in dubio pro reo” elvére tekintettel, ha az ügyben a bűnösség irányába mutató közvetlen bizonyíték nincs, és a rendelkezésre álló közvetett terhelő bizonyítékok kétséget kizáró módon csak arra adnak következtetési alapot, hogy a bűncselekményt a vádlottak is elkövethették, de a terhelő adatok alapján a vádlottak tagadását megcáfolni nem lehet, és további bizonyítékok beszerzésére nincs mód: a vádlottakat az ellenük emelt vád alól bizonyítottság hiányában fel kell menteni (BH2003. 145.); ha a közvetett bizonyítékok egyértelműen nem nyújtanak alapot olyan ténybeli következtetésre, hogy a bűncselekmény elkövetője a vádlott volt: bebizonyítottság hiányában felmentő rendelkezés meghozatalának van helye (BH 1977.484), Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény, Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései Budapest, 2017. október, 69. oldal*

Vámhivatal Fellebbviteli Igazgatósága) Ezzel szemben számos büntető ügyben ilyen és hasonló körülmények alapján születik szándékos bűnösséget megállapító ítélet a számlabefogadói oldalon, annak ellenére, hogy sok esetben a számlabefogadó vezető tisztségviselője nem vagy nem kétségtelenül tud arról, hogy a részére számlát kiállító cég adócsaló, ahogy mi sem tudjuk azt sok esetben, hogy a boltban vásárolt termék után vajon befizeti-e az adót a vállalkozó (5/ 2016 KMK vélemény 1. számla fiktivitási ok), ahogy azt sem tudjuk, hogy a villanyszerelésről kapott számlát valóban az a cég állította-e ki, akinek a munkavállalója nálunk dolgozott (nem a számlában szereplő felek közötti gazdasági esemény, 5/ 2016 KMK vélemény 2. számla fiktivitási ok). Kijelenthető, tehát, hogy sokszereplős költségvetési csalási ügyek esetében a büntetőbírószakok a számlakiállítói oldal bűnösségének kellő mélységű bizonyítottsága után számos esetben a számlabefogadói oldal vezető tisztségviselőjének telepített felelősségéből és a bűnösségre utaló szórványos, közvetett bizonyítékokból fakadóan egyfajta bűnösségi vélelem alkalmaz és az ártatlanság bizonyítatlanságát, illetve a bűnösség kétséges fennállását rendkívül enyhe büntetéssel ellensúlyozza.

A bizonyítás kapcsán, tehát tényként kell elfogadnunk, hogy a jelenlegi szabályozás és az ennek nyomán kialakult gyakorlat is a büntetőeljárás kimenetelét a bírósági tárgyalást megelőző szakaszra koncentrálna (az előkészítő ülésen még sok terhelt beismerhet), a felkészült és részletes nyomozói munkával, az együttműködésre ösztökélő kényszerintézkedésekkel, az állandóan fejlődő technikai eszközökkel, az egyre szélesedő terhelti együttműködéssel a bírósági tárgyalások általában már kizárólag – a még védekező személyek esetében – a rendelkezésre álló bizonyítékok megvizsgálására szorítkozik, ilyen „bizonyított” esetekben a védelem lehetősége a bírósági bizonyítás során ezeknek a bizonyítékoknak a kétséges tétele, illetve esetleges kizáratása marad. Mindemelllett azt is tényként kell elfogadnunk, hogy az ügyészség váderedményessége 2020-ban 98,9% volt,⁷⁵ mely szám és a tapasztalatok alapján a bűnösség

75 B/16954 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2020. évi tevékenységéről. 4. oldal.

bizonyítása sem minden esetben felel meg a köznapi értelemben használt ítéleti bizonyosság fogalmának.⁷⁶

76 *A társadalom alapvető igénye, elvárása az államtól a bűnös biztos elítélése, de egyúttal az ártatlan megóvása is attól, hogy az állam hivatalos eljárás keretében bűnösnek bélyegezzék és jogait korlátozzák (ami akár az egyik legalapvetőbb emberi jog, az emberi szabadságtól való teljes megfosztásig is terjedhet). Az Alkotmánybíróság is kifejtette, miszerint a büntetőbíróság alkotmányos kötelezettsége, hogy a vád keretei között a büntetőigényt az anyagi igazság alapján, a törvényes és tisztességes eljárás követelményeinek megfelelően köteles elbírálni. A vád bizonyításának terbe ugyan az ügyészt terheli, azonban a bíróságnak hivatalból és önálló szakmai felelősséggel kell törekednie az igazság elérésére, azaz az állami büntetőigény ténybeli alapjainak megalapozott, a valóságnak megfelelő megállapítására. (Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. Budapest, 2017. október, 57. oldal, 14/2004. (V.7.) AB határozat III.B.3.1.)*

MEGHÍVÓ

Prof. Dr. Domokos Andrea, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam – és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézetének vezetője, illetve Dr. Fodor Balázs Gábor és Dr. Újhelyi Bence ügyvédek közös szervezésében megrendezésre kerülő

GAZDASÁGI BŰNÖZÉS 2021

című konferenciára

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

DR. FODOR BALÁZS GÁBOR

DR. ÚJHELYI BENCE

2021.10.14. csütörtök 09:00

Budapesti Ügyvédi Kamara Díszterme

1055 Budapest, Szalay u. 7.

Szakmai konferencia sorozatunk 6. állomása a gazdasági bűnözés felderítésének, bizonyításának és büntetőjogi értékelésének aktuális helyzetéről és a változások lehetséges irányairól.

A konferencián való részvétel előzetes regisztrációhoz kötött. Kérjük, hogy részvételi szándékát legkésőbb 2021.10.11. (hétfő) napjáig a <https://ajk.kre.hu/gazdasagi.bunozes/> címen, szíveskedjen jelezni. A konferenciával kapcsolatos esetleges kérdéseit, illetve észrevételeit a konferencia.ajk@kre.hu címre szíveskedjen küldeni. A konferencia a tervek szerint személyes jelenléttel valósul meg az aktuális szabályok megtartása mellett, ennek lehetetlenülése esetén a konferencia online lesz elérhető, melynek részleteiről a jelentkezőket értesítjük.

A konferencián elhangzott előadások a Károli Gáspár Református Egyetem Állam – és Jogtudományi Kar kiadásában, Prof. Dr. Domokos Andrea szerkesztésében megjelennek.

08:30 REGISZTRÁCIÓK

09:00 NYITÓBESZÉDEK

Dr. habil. Homicskó Árpád Olivér
Nemzetközi és Tudományos Dékánhelyettes, KRE-ÁJK

Dr. Bánáti János
Elnök, Országos Ügyvédi Kamara

09:15 ELŐADÁSOK

Prof. Dr. Belovics Ervin
Legfőbb ügyész helyettes, tanszékvezető egyetemi tanár PPKÉ- JÁK
Mértékes indítvány, egyezség

Prof. Dr. Gál István
Ügyvéd, tanszékvezető egyetemi tanár PTE-ÁJK
**A pénzmosság új szabályozása:
kérdőjelek és új problémák a gyakorlatban**

Dr. Molnár Gábor Miklós
Ügyvéd, ny. kúriai tanácselnök
Bűnszervezet legnap és ma

11:00 KÁVÉSZÜNET

11:30 ELŐADÁSOK

Dr. Fürcht Pál Zsolt
Főügyész helyettes, Központi Nyomozó Főügyészség
Rendszerszemlélet a gazdasági bűncselekmények nyomozásában

Dr. Galgóczi Zoltán
Ügyvéd
Jogi személyek a büntetőeljárásban

Dr. Újhelyi Bence
Ügyvéd
Kényszerintézkedések a gyakorlatban

Dr. Fodor Balázs Gábor
Ügyvéd, megbízott egyetemi oktató KRE- ÁJK Bűnügyi Tudományok Intézete
Bizonyítás és bizonyítékok költségvetési családok esetében